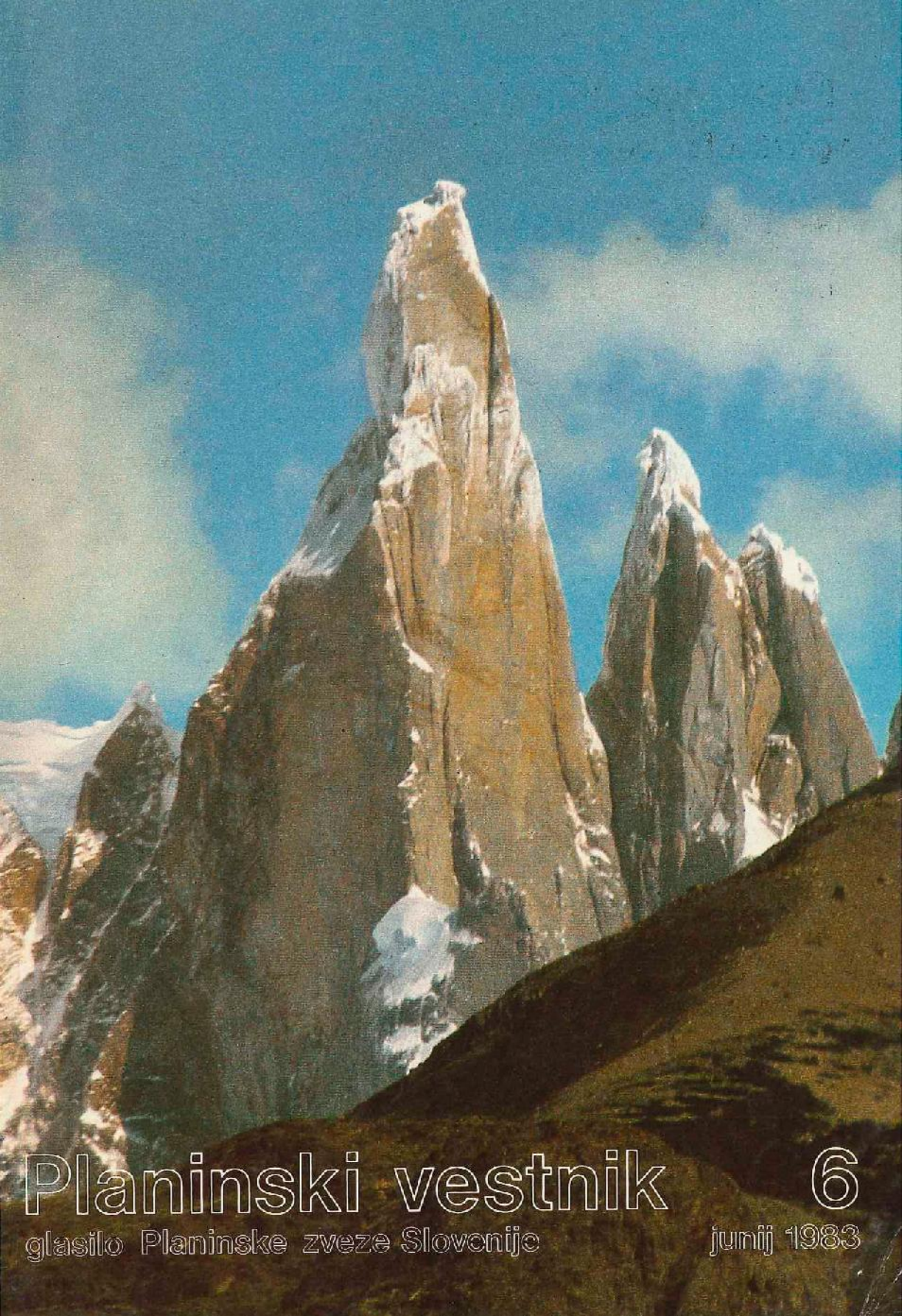

Planinski vestnik

6

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1983

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

junij 1983

6

letnik LXXXIII izhaja od leta 1895

vsebina

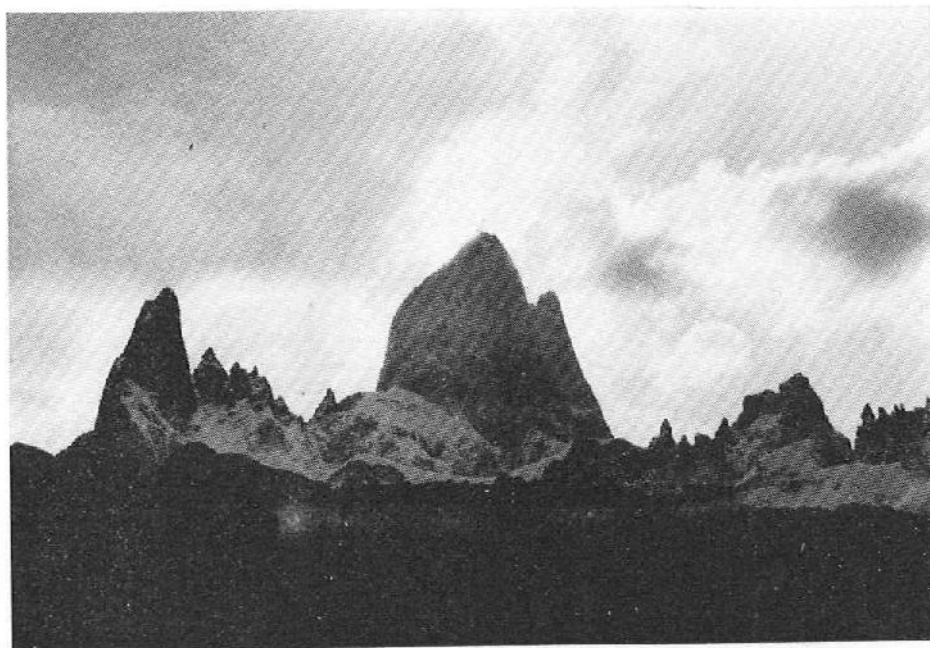
Matevž Lenarčič in Boris Simončič	Slovenski alpinisti v Patagoniji	317
Boris Simončič	Fitz Roy — Supercanaleta	322
Matevž Lenarčič	Kalifornijska v Fitz Royu	323
	Nejc Zaplotnik	328
Janez Dolenc	Blegoške krvave rože	329
Edo Torkar	Pa mirna Bosna	333
Aleksander Čičerov	Z Vongrčki na Poreznu	338
Valent Vidar	Mladostni in partizanski spomini	
	Plesnikovega Petra	339
Ivanka Čadež	Le veter se še igra s posušeno travo	342
Tomaž Kranjc	Ravnina, sama ravnina	343
Peter Markič	Psihologija 8000 m	344
	Vas, stena, dolina — I. del	352
	Društvene novice	357
	Alpinistične novice	361
	Razgled po svetu	362
	Na kratko	363

Naslovná stran:

Cerro Torre, Patagonija — Avtor Matevž Lenarčič

uredniški odbor

Letnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marjan Krišelj, p. p. 44 61119 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janoz Bizjak (alpinizem), ing. Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hriber, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, prof. Tino Orel, Iztok Osojnik, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Protnar, Franci Savenc (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Šegula (tehnični urednik), Franc Vogel-
nik, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajatelj: svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Porger, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Čilenšek, Marjan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slove-
nije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK
90101-678-47046, telefon 312 553. — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec.
Letna naročnina je 650 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za tujino 30 \$. Reklamacije
upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi gla-
sila; navedite vedno tudi sterl naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom
ne sprejemamo. Upošteujemo pismene odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.
— Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože
Meškrič« v Ljubljani.

A. Poincenot (3036 m), Fitz Roy (3441 m), A. Mermoz (2754 m)

Foto Matevž Lenarčič

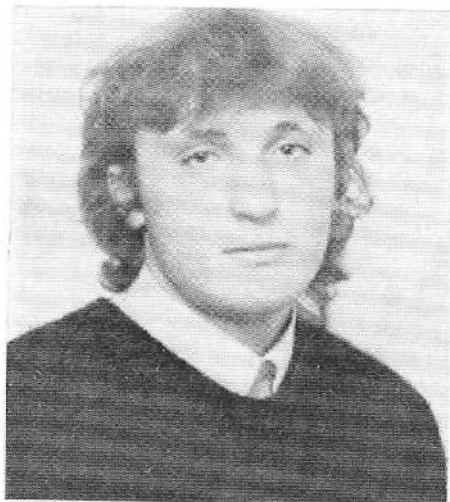
SLOVENSKI ALPINISTI V PATAGONIJI

MATEVŽ LENARČIČ IN BORIS SIMONČIČ

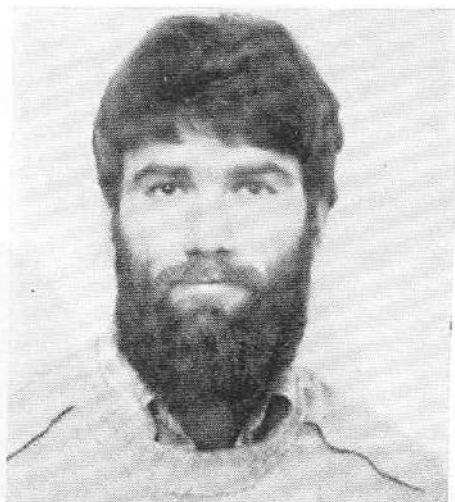
Patagonijo so večkrat obiskali naši alpinisti — rojaki iz Argentine. Prva alpinista, ki sta v Patagonske Ande prišla iz Slovenije, sta Matjaž Lenarčič (23 let) in Boris Simončič (20 let), oba člana alpinističnega odseka iz Trbovelj. Njuna žepna odprava je veljala skupaj 3000 dolarjev. Od tega jima je pomagal Rudis iz Trbovelj s tremi starimi milijoni in matično planinsko društvo iz Trbovelj z dvema starima milijonoma. Ostala sredstva (12 starih milijonov) sta oba prislužila s težavskim priložnostnim delom (barvala sta žlebove in visoke konstrukcije, popravljala pročelja itd.). Matevž Lenarčič je absolvent Biotehnične fakultete, Boris Simončič pa je študent na Filozofski fakulteti v Ljubljani.

KRONOLOŠKI POTEK ODPRAVE

27. 12. 82 Odhod iz Ljubljane s Simplon expresom do Pariza.
30. 12. 82 Z letalom preko Madrida v Buenos Aires.
 1. 1. 83 Z letalom do Bariloche.
- 5.—6. 1. 83 Avtobus do Rio Gallegosa.
 7. 1. 83 Nakup hrane, popoldne z letalom vojaške družbe LADE do Calafat. V Parque Nationale dobiva dovoljenje za plezanje; nakup hrane.
 8. 1. 83 Z minibusom hotelirja Juana Carlosa odpotujeva ob jezeru Argentina in Viedma pod Fitz Roy.
- 9.—11. 1. 83 Znosiva vso opremo in hrano v bazni tabor ob rečici Rio Blanco.
12. 1. 83 Odhod na turo ob treh ponoči. Lenarčič pade v jezero. Sestop v bazo, sušenje opreme.
13. 1. 83 Ob štirih odhod iz baze, ob desetih sva čez ledenik Lostres na Paso superior. Spust ob vrvi na ledenik Piedras Blancas. Megla, sneži. Izkopljeva luknjo. Nevarnost plazov. Do večera se vrneva na Paso superior, kjer bivakirava.
14. 1. 83 Jasno. Prečiva ledenik, preplezava steno do Italijanskega sedla, bivakirava.
15. 1. 83 Vzpon na Francosko sedlo, prečenje ledene strmine do sedla Silla. Ves dan plezava v JZ razu (Californijska smer). Slabih 100 m pod vrhom, na terenu,

Boris Simončič

Matevž Lenarčič

kjer sploh ni treba več plezati, zaradi poslabšanja vremena in hudega vetra, obrneva. Do noči se spustiva štiri raztežaje v steno.

16. 1. 83 Sestopiva iz stene, prečiva ledenik Piedras Blancas in Lostres; na moreni bivakirava.
17. 1. 83 Sestop v bazo.
- 18.—20. 1. 83 Slabo vreme.
21. 1. 83 Odhod v dolino Piedra del Fraile. Vzpon na sedlo pod vrhom Electrico Oeste. Sestop na ledenik Fitz Roy Norte. Po ledeniku do vznožja Supercanalete. Ob polnoči začneva plezati.
22. 1. 83 Nenavzvana plezava prvo polovico smeri v naklonini 50—55. Ozračje toplo, leti kamenje in led. Proti jutru začne snežiti in deževati. Ujame naju plaz, vendar naju ne odrta. V bazo prideva na smrt utrujena.
23. 1. 83 Spiva.
- 24.—27. 1. 83 Sušiva opremo, snoži, dežuje, zalije nama kolibo.
28. 1. 83 Jasno, vendar so hribi povsem beli, močan veter.
29. 1. 83 Namenjena sva v Francosko smer. Razmere slabe. Že na ledeniku Lostres gaziva preko kolen. Bivakirava že na Paso superior.
30. 1. 83 Ponoči, v luninem siju, gaziva skorjast sneg na ledeniku Piedras Blancas. Pod steno je pršiča do trebuha. Popoldan sva na Francoskem sedlu. Vreme se slabša. V hudem vetru narediva dva raztežaja v skali, nato sestopiva. Na Paso superior bivakirava.
31. 1. 83 Sestopiva v bazo.
- 1.—10. 2. 83 Pretežno slabo vreme. Sneg, dež, vmes kak dan sonce. V bazi zapade sneg, hribi so beli.
11. 2. 83 Zgodaj zjutraj odhod v Piedra del Fraile. Na sedlu pod Electrico Oeste bivakirava. Sonce zastro meglice. Ponoči je jasno.
12. 2. 83 Jutro mrzlo, oblačno. S Supercanaletu spet ni nič. Na hitro se odločiva za Argentinsko smer v Aguja Guillaumet. Plezava skoraj brez opreme za skalo. V predzadnjem raztežaju obrneva zaradi pomanjkanja opreme. Do večera sestopiva v Piedra del Fraile. Simončiču je omrznil prst na nogi in težko hodi.
- 13., 14. 2. 83 Lepo vreme, midva pa nesposobna za plezarijo. Odhod v bazo.
15. 2. 83 Pretežno oblačno. Lenarčič opravi vzpon na Techado Negro in Mojon Rojo.
16. 2. 83 V dežju izprazniva bazo.
17. 2. 83 S Švicarjem in Argentincem se odpeljeva v Calafato.
18. 2. 83 Iščevo letalo.
19. 2. 83 Let odložen zaradi hudega vetra.
20. 2. 83 Río Gallegos.
21. 2. 83 Letalo Río Gallegos—Buenos Aires.
- 22.—26. 2. 83 V Buenos Airesu sva gosta Slovencev iz Kluba Triglav.
27. 2. 83 Let čez Río de Janeiro in Madrid v Pariz.
1. 3. 83 S Simplon expresom do Ljubljane.
2. 3. 83 Prihod v Ljubljano.

SPLOŠNO O PATAGONIJI

Patagonija zajema velikansko področje med 38 in 52 južnim vzporednikom. Državna meja Čile—Argentina, jo deli po sredini Kordiljer na dva dela. Zahodni del pripada Čilu, značilnost le tega so veliki fjordi, visoke gore, padavin veliko; vzhodni del pa pripada Argentini. Zanj so značilne prostrane, suhe, obžgane planjave, brez vode. To je pampa, nepregledna ravnica suhe trave in peska. Na zahodu meji na Ande, kjer je vode dovolj. Pustinja se umakne lepim gozdovom, sočnim travnikom, pogosta so velika zamočvirjena področja.

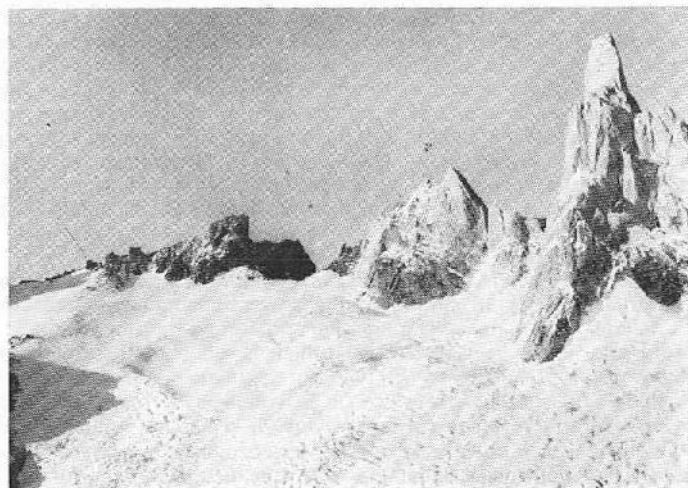
Za alpiniste predstavlja Patagonija gore okrog Fitz Roya. V geografskem pogledu pa gore za to pokrajino sploh niso tako značilne, kajti na večjem delu se razprostira pampa. To pustinja na severu omejuje reka Rio Negro, kjer so italijanski priseljenci z namakanjem ustvarili enega največjih in najbolj donosnih sadovnjakov na svetu, na jugu pa Magellanov preliv. Državna ureditev Argentine zajema provinci Santa Cruz in Rio Negro.

Ljudi v Patagoniji je izredno malo. Naselili so se tam, kjer je voda, največkrat pa tudi taka področja ostanejo prazna. Zemlje je povsod dovolj. Kmetje — estancieri — imajo lahko veliko zemlje. Estancije s 4000 ha niso nobena redkost. Večinoma imajo ovce, ker so pri hrani najmanj zahtevne, dajejo pa veliko. Velikokrat vrtajo, da bi prišli do vode, pa večinoma naletijo na plin in nafto ki je nekoliko slabše kakovosti kot tista z Bližnjega vzhoda.

Življenje na jugu je trdo. Ljudje zapuščajo pustinja in gredo v mesta za boljšim kruhom, največkrat v Buenos Aires. V tem mestu živi kar 40% vseh prebivalcev Argentine. Delo je tu veliko težje dobiti kot na jugu. Čeprav je tudi zaslužek tu doli do trikrat večji kot v mestih, nihče noče v to pustinja. Krivi so nenehni vetrovi in dolge, mrzle zime. Zaradi takih geografskih in klimatskih razlik, je tudi prišlo do nekakšne nestrpnosti med prebivalci juga in severa. Južniki raje vidijo turiste iz drugih držav kot pa svoje pomeščanjene rojake s severa. V Patagonijo se z zahoda priseljujejo Čilenci. Opravljajo težka dela, ki jih Argentinci nočejo. Nanje gledajo iz viška in ker imajo bolj temno polt, jim pravijo »ta črni«.

Pampa premore izredno malo padavin, 250 do 350 mm na leto, pa še to večinoma pozimi. Za tako sušo so krivi Andi. Stalni vetrovi, ki pihajo s Pacifika so nasičeni z vlago. Ko butnejo ob visoke gore, se dvigajo, ohlajajo, vlaga se kondenzira in pada v obliki snega in dežja. Zahodna obala ima zato 2500 mm padavin. Oblaki, ki se potem vidijo nad pampo, so suhi in le redkokdaj jim uide kakšna kaplja. Ti močni viharji, so značilni prav za ta ozek pas, kjer leži tudi Fitz Roy. Pomorščaki, ki plujejo okrog južne Amerike, se tega predela najbolj boje. Ta pas razburkanega morja in hudih vetrov imenujejo — »rjovečih štirideset«. Cestne povezave med severom in jugom Patagonije so zelo slabe, prašne so in brez izjeme zelo dolge. Asfaltirani odseki so kratki. Obstajajo redne avtobusne zveze, toda ljudje raje potujejo z letalom, kar je tudi ceneje. Vožnja po cesti je sicer zanimiva, predvsem v začetku, dolgotrajno potovanje po enolični pokrajini pa ubija. Vojaško letalo družbe LADE je zelo poceni in leti z juga na sever kar dva dni, saj skoraj pri vsaki večji hiši pristaja.

Značilnost andskega dela Patagonije so vsekakor velika ledeniška jezera. Največje je Lago Argentino s površino 1400 kvadratnih kilometrov. Napaja ga ledenik, ki se na

St. Exupery (2680 m),
Patagonija

Foto Matevž Lonarčič

zahodu spušča vanj. Počasi polzi in vsake tri leta zapre ožino med dvema deloma jezera. Tam, kjer je pritok vode večji, se gladina vzdigne, sila vode se poveča in prevrta ledenik, ostane pa precej velik naravni most. Poletna toplota ga načne, dokler se ne zruši. To podiranje je tako veličastno in hrupno, da hitijo trume turistov z vsega sveta, da bi to gledali, filmali. Potem ledenik zopet napreduje tri leta in pojav se ponovi. Jezero Viedma je za spoznanje manjše in leži bolj proti SZ. Vse je tako velikansko, da človek nehote pomisli na razmere, ki vladajo na Arktiki in Antarktiki. Nikoli si ne bi mislil, da lahko na 50 južnem vzporedniku naletiš na take polarne razsežnosti.

Rio Gallegos, kraj blizu Magellanovega preliva, je nekakšno izhodišče za potovanja v tem argentinskem delu juga. Nekaj mesecev prej je bilo tu izhodišče argentinske vojske za boje na Malvinah. Ima veliko pristanišče in sodobno letališče. Zveze v notranjost omogoča le vojaška družba LADE. Za druge letalske družbe je vreme preveč slabo. Letala so majhna, neudobna, vendar zelo poceni. To je nemalokrat bistvena prednost, ki jo upošteva veliko potnikov. Vožnja je sicer precej razburljiva, polna čudnih skokov in padcev, vzdušje med letom pa je bolj domače kot na drugih letalih. Vrata v pilotovo kabino so vedno odprta ali pa jih tudi ni in člani posadke se prav zabavajo ob nemirnih stresljajih letala.

Na letališču v Rio Gallegosu smo čakali na letalo. Kazalci na uri so se premaknili že precej čez uro, ki je bila določena za odhod. Zbijali smo šale, da naše letalo pravkar odhaja, ko smo skozi okno opazovali vzletanje. Potem prihitel k nam uradnik, nas prepozna, prebledi in odvrne na vzletno stezo maha z rokama, se dere, kot da bi ga lahko kdo v letalu silšal. Na srečo ga je pilot opazil in je ustavil vzletanje. Kar na stezi smo se vkrcali. Nihče ni bil slabe volje, vsi se smejimo in zbijamo šale. Po dobrih dveh urah letenja nas odloži 400 km bolj proti SZ, blizu kraja Calafate, na obali jezera Argentina. To vasico je včasih sestavljalo le nekaj ravnih hiš. Ljudje so tudi tu zavohali denar, ki ga prinašajo turisti. Zgradili so pošto, bolnico, banko in upravo nacionalnega parka. Vanj se priseljujejo tudi Cilenci, saj je meja precej blizu in je povsem odprta. V primerjavi z drugimi prebivalci imajo podrejeno vlogo. Živijo na obrobju v slabih, revnih hišah, takoj jih prepoznaš po temnih obrazih. So marljivi in pripravljeni opravljati vsakršna dela, drugi pa gledajo nanje zviška.

Calafate so od vznožja Fitz Roya še vedno oddaljene dobrih 300 km. Do tja vodi pretežno ravna, prašna in dokaj široka cesta. Ceste tu grade zelo preprosto, ker je pokrajina ravna. Prepeljejo se z buldožerjem in stvar je opravljena, drugo pa potem naredijo avtomobili. Ponekod stoje sredi struge lepi novi mostovi, ki pričajo o neorganiziranem argentinskem gospodarstvu, ko nekaj metrov stran cesta prečka reko čez prav tako nov most in to samo zato, da je cesta bolj ravna. Enolična pokrajina se konča daleč na zahodu, kjer slutimo za kopastimi oblaki gore. Vode je tam dovolj, gozdovi so bogati. Drevje ima debela debla, krošnje so goste, široke, listi pa drobni; vse je narejeno tako, da se lahko čim bolj upira mrazu in vetru. Ponekod so povsem neprehodni pragozdovi. Povsod ležijo suha, trohneča debla. Zelo pogosti so tu požari. O tem pričajo žalostni, vendar zanimivi ostanki nekdanjega močnega drevesa. Ti osamelci, beli, kot je bela kost, dajejo značilno podobo pokrajini. Nenehni požari, ki so jih pomorščaki opazovali z morja, so dali tudi ime Ognjeni zemlji. Na prisojnih pobočjih se razrašča bodičast grm — calafate. Konec februarja rodi zelo okusne jagode, malo debelejšje od borovnic, s podobnim okusom, imajo pa precej večje koščice, ki motijo pri zobanju. Rože so visokogorske, svojske, nekatere so podobne našim alpskim.

V gozdovih je veliko živali. Največja, včasih zelo pogosta, danes pa precej redka, je puma. Boris je imel srečo, da jo je videl, ko jo je mahal po dolini k vodi blizu baze. Za odprave pomembna žival je miš. S pomočjo svojih tovarišic lahko v nekaj dneh uniči celotno zalogo hrane. Edina rešitev pred njimi je, da hrano spraviš v nepremočljive vreče in obesiš na drevo. Najbolj se razmnožijo konec februarja. Nič ni varno pred njimi, obgrizejo lahko celo plastične čevlje ali izredno trdo plastiko na fotografskem aparatu. Notranjost gozdov je temna, skrivnostna, kot v pravljici. V krošnjah se spreletavajo ujede kot slikovite prikazni iz pravljic, ki so mi ostale v spominu iz otroških let. Vendar predstavljajo ta gosta drevesa edino obrambo, da šotori vzdrže pred močnimi vetrovi. Na planem še tako močno platno ne zdrži dolgo.

Gospodarji višav so vsekakor kondorji. To so velikanski jastrebi, ki lahko merijo čez krila tudi dva, tri metre. Hranijo se z mrhovino, saj so za kak drug plen preokorni. V dolinah nikoli ne pristanejo, ker potem ne morejo vzleteti. Poznavalci trdijo, da jadrajo le, kadar je visok zračni pritisk in bi naj bili torej napovedovalci lepega vremena. Najine izkušnje pa so povsem drugačne. Kadarkoli sva jih opazila na nebu, je naslednji dan gotovo deževalo. Če je vreme jasno, na nebu pa so kondorji, je to znamenje, da so zgoraj precej močni vetrovi, ki jih potrebujejo za elegantno jadranje.

Patagonske gore so iz paleozojskih, mezozojskih in terciarnih sedimentov, skozi katere so prodrle vulkanske kamenine. Fitz Roy in sosednje gore so iz čudovitega granita.

Aguja Guillaumet
(2503 m), Patagonija
Foto Mavež Lenarčič

Skala je hrapava, daje dovolj trenja, ostrih robov sploh ni, ker so jih zbrusili nenehni viharji. Te gore so del južnoameriških Andov, ti pa del celotnih Kordiljer. Južnoameriški rog kaže na jug proti Antarktiki — Palmerjevemu polotoku. Nekateri znanstveniki trdijo, da se te gore nadaljujejo na Antarktiki v Wilsonovem pogorju, ker so tam našli podobne kamnine in tudi ostanke rastlin, ki naj bi v preteklosti uspevale na obeh kontinentih, ko sta bila verjetno še združena.

Pred več kot 10 000 leti so se začeli nomadi, ki so prišli v severno Ameriko čez Beringovo ožino, preseljevati na jug. Bili so v glavnem lovci. V Patagoniji so že odkrili ostanke kamnitega orodja, skupaj s kostmi divjega konja, ki je izumrl, velikega lenivca in gvanaka. To so bile živali, ki jih je tedanji lovec najraje lovil. Za Ameriko je značilno to, da se je človek sem preselil iz Starega sveta in se tu ni samostojno razvijal. Doslej namreč niso našli nobenih ostankov razvojnih oblik človeka.

Na Ognjeni zemlji in južni Patagoniji so se izoblikovali v rasno skupino Fuegidov, v severni Patagoniji pa v Pampide. Potomci slednjih še sedaj živijo. To so indijanci v Grand Chaco. Prvi naseljenci na Ognjeni zemlji in južni Patagoniji so se imenovali Ona. Imeli pa so antropološke znake, ki so bili bolj podobni Pampidom. Tedaj ko so se prvič srečali z Evropejci, so šteli še 2000 do 5000 ljudi, pozneje pa so jih razredčile brutalne vojne z belimi rejci živine. Indijanci so namreč menili, da imajo pravico do vseh živali, ki se pasejo v pampi. Od njih je bilo odvisno njihovo življenje. Belci so jih zato načrtno pobijali in jih danes ni več. Živel so izključno od lova na gvanake. Sprva so uporabljali osti iz kamna in kosti, pozneje, s prihodom Evropejcev, pa steklene ali železne. Selili so se vedno za gvanaki, ker je bil to glavni vir hrane in obleke. Od ribičev Magellanovega preliva so se razlikovali, ker niso imeli čolnov in tudi plavati niso znali. Delili so se v posamezna plemena, med njimi pa je bilo zelo razširjeno krvno maščevanje. Na področju med Magellanovim prelivom in reko Río Negro so živeli Indijanci Tehuelche. Tako so jih klicali Araukanci, ki so živeli na zahodni strani Andov. Tehuelche pomeni — ljudje z juga. Sami so se imenovali »tsoneka« — ljudje. Bili so prav tako nomadi, živeli pa so od lova in ribolova. Po pampi so lovili gvanake in ameriške noje — nanduje. V predkolumbijskem obdobju niso imeli veliko pojma o obdelovanju zemlje. To se je spremenilo šele ob koncu 16. stoletja, ko so prišli Španci in so pripeljali konje. Postali so nomadi na konjih. V severnih predelih so prirejali masovne love, lovili pa so s kopji. Prebivali so v šotorih za eno družino, imenovanih »toldo«. Pokrivali so jih z gvanakovo kožo. Hišno opremo so v glavnem sestavljali predmeti iz usnja. Nosili so usnjene plašče, ki so jih bili od zunaj poslikali. Značilnost teh ljudi so bila velika stopala. Španci so jim pravili Patagon, kar pomeni v španščini — »velika taca«. Patagonija pomeni torej deželo »velikih tac«. Organizirani so bili v skupine po 500 ljudi. Mrtvece so pokopavali čepé; niso jih zakopali, pač pa so jih obložili s kamenjem. Nprestano so se vojskovali s Španci. Ob koncu 18. stoletja so jih že skoraj iztrebili. V te predele so se pod španskim pritiskom začeli naseljevati Araukanci, skupina Pehuelche. Ti so se Špancem uspešno upirali. V te kraje so zanesli vino, tobak in pivo. Ob koncu 19. stoletja so bili tudi kulturo teh ljudstev uničili, ko je sem vdrla argentinska vojska.

Danes so se ohranili Indijanci v Patagoniji le še SZ od Bariloche, v rezervatu Alumine. Tudi ti pa so že precej degenerirani. Z lovom se ne morejo več preživljati, ker ni dovolj divjadi, kaj drugega pa niso nikoli znali delati. Vlada ne skrbi dosti zanje. Nekaj malega zaslužio s prodajanjem ročno izdelanih spominkov za turiste. Njihova zgodovina najbrž ne bo več trajala dolgo, če jim vlada ali ljudje ne bodo pomagali prebroditi krizo, ki jo je prinesla k njim — civilizacija.

Fitz Roy — Supercanaleta

Kdor pije čaj mate in je calafate, ta se bo vrnil.

(Argentinski pregovor)

Naj bodo stokrat prekleti ti hudiči! Silijo mi v nos, ušesa, usta, zajedajo se mi v kožo in mi sesajo kri. Na tisoče jih je, teh prekletih komarjev. Tri ure že hodiva iz najine baze pod Fitz Royem v dolino Piedra del Fraile, ki je izhodišče za Supercanaleta. Žleb, ki se pne 1700 m visoko, do samega vrha Fitz Roya. In ves čas naju že oblegajo roji teh insektov tako, da sem včasih že prepričan, da se mi bo zmešalo. Krlliva z rokami pred obrazom, na glavo sva si poveznila kapuci, pa si ta golazen vseeno najde pot do kože in se zarine vanjo. In potem se na koži pokaže rdeč madež, ki tako srbi, da bi se najraje požrl. Vse polno jih imava in pot je eno samo bežanje pred to nadlego. Hodiva čez reke in rečice, teh je mnogo okrog grebenov Fitz Roya, Mermoza, Guillaumeta in prideva pod severna ostenja teh mogotcev. V zatrepu doline, ob samem jezeru Electrico, stoji karavla. Tu poteka argentinsko-čilska meja. Vojaki so prijetni fantje, ves dan jahajo konje in gledajo v zrak, če bi morda zagledali čilsko letalo. Tega pa ni in ga v tem koncu sveta tudi ne bo, kajti od tu pa do Pacifika so same gore in gore z orjaškim ledenikom Hijelo Continental.

Po opravljenih formalnostih se tako odpraviva proti severni steni Fitz Roya. Kaj kmalu začneva požirati znoj v strmeh bregu, ki se konča na čudovitih livadah, prepredenih s potočki in poraščenih z mahom. Nebo je sinje modro, brez oblakov, le okrog sonca je mavričen obroč. Pa se ja ne bo vreme spet pokvarilo. Ne bo se. Saj je nebo jasno komaj en dan in ni hudič, da ne bo še zdržalo nekaj časa. Tako ugibava in kaj kmalu prideva do ledenika. Ta naju pripelje na sedlo, odkoder se spustiva pod mogočno, 2000 m visoko severno steno Fitz Roya. Dan se že nagiba, ura je 21.00 in ravno toliko časa še imava, da si ogledava žleb, v katerega nameravava. Kar žal nama je, da sva tako hitela, kajti okrog naju se pno v nebo take gore, o katerih lahko vsak gornik le sanja in si jih želi. Že ko sva priplezala na sedlo, nama je pogled pritegnil Cerro Torre. Gora, ki ji ni enake. Njene strme stene na vse strani, odete v led in snežne strmine, ki se bočijo po njih, njena edinstvena ledena goba na vrhu, vse to daje vtis, da je nepristopna. Svetli se v zahajajočem soncu, s svojim ledom kraljuje nad vrhovi, ki jo obkrožajo: Cerro Adela, Torre Egger, Cerro Standardt, nič manj strmimi, pa vendar bolj pohlevnimi. Nekaj mora biti na tej gori, tolikokrat preleteti in nič manj oboževani. Nekaj kar človeka pritegne, ga priklene na mesto kjer je, da opazuje, gleda in zaželi, da bi se vrnil. Prav tak je Fitz Roy. Oba sta tako mogočna, tako nezemeljska, da se ju človek boji, čeprav si ju hkrati želi.

Nekega dne sva se prebudila ob štirih zutraj, nebo je bilo polno zvezd. Čez čas, ko se je začelo daniti, se je na vzhodu pokazalo čudovito jutranje sonce. Še preden pa je dobilo moč, je začelo z gora nositi snežinke, najprej čisto na rahlo, kot bi naju veter opominjal, da sva v Patagoniji in ne v naših Julijcih. Potem pa se je razbesnel tak snežni metež, da kaj takega še nisva doživela. Zapadlo je deset centimetrov snega v bazi, na 800 m nadmorske višine in sredi poletja. Vreme je v Patagoniji res noro. Nobeno znamenje na nebu, s katerim bi napovedal vreme, ni vredno prebite pare. Če so oblaki, bo slabo, če se čez nebo vlečejo meglice, bo slabo, če piha veter, ne bo dobro, piha pa vedno in če je jasno, bo prav tako kmalu slabo, kajti lepo vreme drži le nekaj dni, potem se pokvari, pa če verjameš ali ne.

Tako sva po 11 urni hoji — ob 23. uri — prišla pod vnožje najine smeri. V uri počitka sva pojedla vsak nekaj piškotov in nekaj sira, si pripravila plezalno opremo in — odšla. Noč je topla, nebo je prepredeno s sivino, ki že zakriva vse zvezde. Vseeno se odločiva, da bova poskusila. Nenavezana se vzpenjava po snegu, ki se od začetne naklonine 80° spušča na 55. Vsak zase hitiva, kajti ta del smeri je najnevarnejši. Vanjo prileti skoraj vse kamenje, ki se odkruši z vrha Fitz Roya, v njem se ustavljajo prav tako vsi snežni plazovi, ki se trgajo na gornjih strminah. Že sva 1000 m visoko v steni, ko mi Tevž pravi, da sneži. Ne verjamem mu. Mar bova morala po tem dimniku še sestopiti? In res, veter nama začne metati snežinke v obraz in v trenutku je nebo ena sama padajoča belina. Toplo je in med gostim sneženjem pada zrnat dež. Tisti trenutek zaslišiva oglušujoče grmenje nad nama in kot nora zbeživa v steno na najini desni

strani. Čez nekaj časa se tam, kjer sva pravkar stala, začno valiti skale in kamenje; z veliko hitrostjo drvi vse proti vznožju ozebnika. Tanek pisk in vonj po žveplu nama poženeta strah v kosti. Blizu je bilo. V steno zabija nekaj klinov, se priveže in na ozki polički čakava dneva. Noče ga biti, stena pa se oglašča z vsch strani. Kamenje hiti v globino, stiskava se k steni in čakava, kdaj naju bo kaka skala pobrala s seboj. Ne zdrživa več, odločiva se, da bova sestopila. Bolje je, da plezava po žlebu navzdol, kot pa da si urediva grob na polički na sredini stene. Odideva vsak po svoje. Treba je hiteti; čim hitreje stran od tega pokopališča; ven iz te cevi, iz katere grmijo izstrelki. Kamenje in led frči mimo naju in čez čas se kar navadiva na vse to. Ne zadene naju in tako topo misliva, da naju tudi ne bo. Že sva na polovici prej preplezane poti, že razločiva dno pod steno, ko nenadoma začutim, da mi je zmanjkalo tal pod nogami. Kot nor zapičim cepin in kladivo v led in čakam. Plaz me zajame do pasu in me pusti pribitega na led. Začnem se tresti, prisilim se da se zberem. Moram sestopiti. Ne vem, kaj je z Matevžem. Je nekje spodaj, toda jaz moram navzdol, tu ne smem ostati niti trenutek. Spomnim se, kako sva pred tednom dni sestopala z vršnega grebena Fitz Roya. Izčrpana in mokra, v hudem vetru. Toda takrat sva le na vsakih 4 m zabila nekaj klinov, potegnili vrv skozi nje in se spustila po njej. Tu pa morava plezati na konicah derez, kilometer gor in zdaj še enega dol. Vmes pa plazovi, kamenje in strah. Strah, da naju bo odneslo. Začnem plezati. Tevž mi je sporočil, da je vse v redu, plaz je šel mimo njega. Dna noče in noče biti in plezanje že postaja dirka, dirka za življenje. In končno — noge ne čutijo več tistega pritiska na konice derez, teren se položi, še sto metrov in na ledeniku sva. Tu že lije dež, nebo je temno in veter se podi okrog Fitz Roya. Pod steno sva. Živa! Vendar nama ni do smeha, čaka naju še 13 ur hoje do baze. Na sedlo in navzdol po ledeniku, čez livade, kjer ne uživava tako kot prvič, ko sva šla tod mimo; spet po gozdu s komarji — naj gredo k hudiču, sploh ne vem, kje so še našli toliko krvi v meni — vedno pa po dežju, čez reke v čevljih, kajti prenaporno bi se bilo sezuti; šklopotanje vode v čevljih, utrujenost. Pred bazo je še majhen breg, čezenj morava po vseh štirih. Utrujena sva. Tako utrujena, da še govoriti ne moreva. Pa kaj bi. Tu sva, po 35 urah plezanja in hoje, zaspana, željna in izmučena. Na tla vrževa nahrbtnike, spijsa čaj in se zavlečeva v šotor. Zunaj besni veter, buta ob drevesa in poje svojo uničevalno pesem. Debele deževne kaplje polzijo po šotoru, midva pa sva na toplem, v spalnih vrečah, in kaj več si ta trenutek tudi ne želiva.

BORIS SIMONČIČ

Kalifornijska v Fitz Royu

Patagonija je nelzmerno lepa. Pojdi tja pohajati ali fotografirati, če pa hočeš resno plezati, moraš biti mazohist z neomejeno količino časa v svojih rokah.

(Royal Robins)

Tako rad bi se vrnil na breg, pa se ne morem obrniti, ker bi mi močan tok gotovo spodnesel noge in me podrl, kakor hitro bi kol, na katerega sem se opiral, prestavil nazaj. Voda sega že čez pas in če ne bi imel na hrbtu 35 kilogramskega nahrbtnika, bi me verjetno že zdavnaj odneslo. Noge so že do kolan povsem neobčutljive, z boso nogo, kot z dvema lesenima palicama, iščem varno stopinjo v zmešnjavi deroče vode in premikajočih se prodnikov. Oči hrepeneče božajo obalo, ki je za tako počasno napredovanje še neskončno daleč. Boris nemo opazuje omahovanje v vodi. Dobro ve, kako pomembno je, da prideva brez padca čez. Okrog vratu nama visi vse — denar in povratne letalske karte. V najboljšem primeru bi gotovo ostala brez denarja in kart. Pol ure že ležim na produ na drugi strani, veter je že zdavnaj posušil noge, kri pa noče zakrožiti. Boris se medtem upira toku nekoliko višje, vendar tudi njega ni bilo iz vode dobre četrte ure. Vesela, da je prva ovira za nama, si pospešeno utirava noge. Baza je na višini 800 m, ob rečici Rio Blanco, ki dobiva vodo iz velike lagune Susie, to pa napajajo veliki ledeniki pod skalno pregrado Paso superior, Agujo Poincenot in St. Exuperijem.

Šotora postaviva v zavetje gostega gozda, malo nad plosko dolino, ki jo ledeniški potočki in pogosto deževje popolnoma zamočvirjajo. Tu bi bil raj za komarje, če ne bi bilo vetrov, ki jim edini grenijo življenje v tej sicer ugodni pokrajini. Že od prvih odprav, ki so osvajale Fitz Roy, stoji na robu gozda koliba iz prislonjenih suhih debel. Vsako leto odprave dodajo kakšno deblo ali kos polivinila, tako da je zdaj mogoče v kolibi celo vedriti. Vanjo sva spravila opremo, kasneje pa je postala najin dom za polnih šest

tednov. Sprva se nama je zdela svinjska, kmalu pa ni bilo prijetnejšega kotička, tako sva se je privadila.

Srečava Silvio Metzeltin in Gina Buscainija. Lani sta bila tu januarja in februarja, pa je bilo vreme lepo decembra, letos pa sta prišla že konec novembra, da bi ujela lepo decembrsko vreme, pa ga ni bilo. Zdaj precej poparjena odhajata domov, čeprav tega ne kažeta. Silvia si je prejšnje leto zapisovala vsako spremembo vremena, opisovala znake poslabšanja, zapisovala pritisk, temperaturo, ugotovila pa je le popolno zmešnjavo. Letos sta pustila doma barometer in termometer. Edini nasvet, ki sta ga nama lahko dala, je bil, da morava pač čimvečkrat v hribe in upati, da se bo vreme takrat uredilo. Dala sta nama nekaj hrane, opis ameriške smeri, želje za obilo sreče, nato smo se ločili — onadva sta odšla domov, naju pa čaka še šest tednov priložnosti. Srečo bova res zelo potrebovala. Pravijo, da pridejo na vrh dobri plezalci z obilo sreče, tudi najboljši pa lahko brez sreče ostanejo — brez vrha.

V bazi so tudi štirje Japonci. Obraze imajo črne od dima, nezaupljivo pogledujejo in vsi so prav redkobesedni. Najbrž bova tudi midva postala taka, ko bova imela za seboj mesec dni neuspešnega čakanja. Tukaj so že več kot trideset dni in vse, kar so lahko naredili, sta dve luknji v snegu, ki so jih izkopali pod steno in na sedlu ter ju založili s hrano in opremo. Imajo še teden dni na razpolago, da pridejo na vrh. Zvečer bodo šli v zadnji naskok, v zadnji luknji bodo čakali na izboljšanje.

Čez dva dni imava v bazi vse in lahko končno začneva tudi midva misliti na hribo. Vseskozi že delava načrte le za dan vnaprej. Šele, ko jih končava, razmišljava naprej. To je za nestanovitno patagonsko vreme edino pameten način, ker ne veš, kako bodo stvari potekale, niti za pol dneva naprej. Te dni, ko sva nosila opremo v bazo, je bilo deloma jasno s precej močnim vetrom, popoldne pa je ponavadi deževalo.

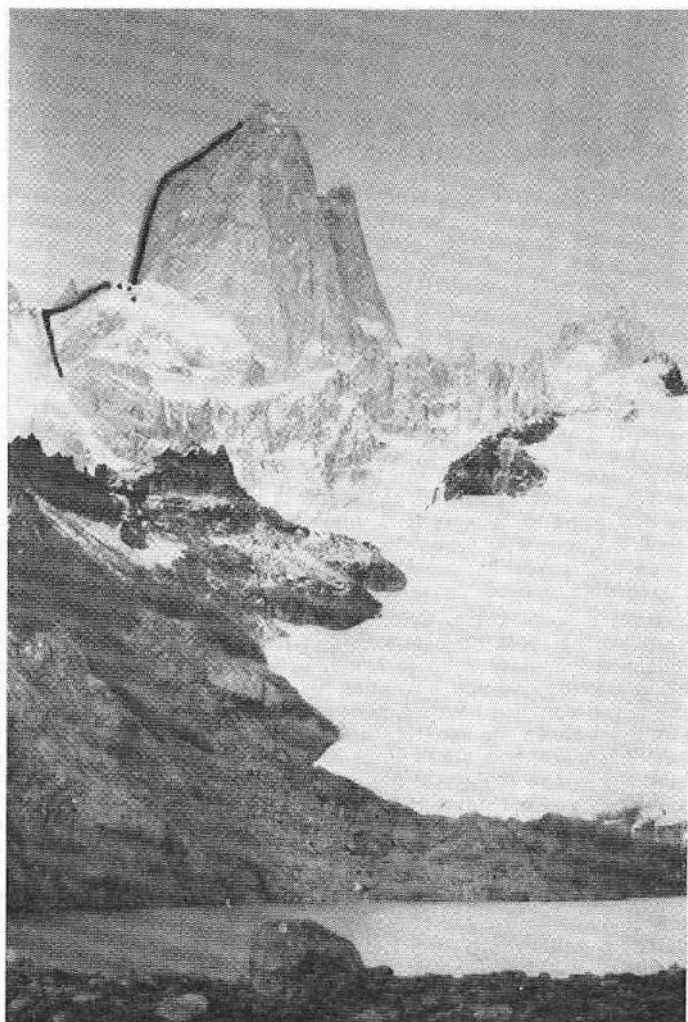
Prvič sva se odpravila v hribe malo po polnoči. Mrzlo ni bilo, le močan veter je nosil po nebu temne oblake, ki so zakrivali in odkrivali svetle zvezde. Na laguni Lostres, dobro uro hode nad bazo, so v zraku visele prave zastave vodnih kapljic. Veter jih je pobiral z vodne površine in nama močil obleko. Jezerski odtok je bil precej širok, globine zaradi teme nisva mogla oceniti. Valila sva kamenje in počasi gradila most. Pri tem sem padel v vodo. V zavetju za skalo med preklinjanjem ožemam cunj. S svojo nerodnostjo sem zapravil dan. Opremo neseva še dve uri višje do roba ledenika Lostres pod Paso superior. Skrijeva jo pod skale in se hitro vrneva v bazo, da bi si posušil obleko. Malo naju potolaži dež, ki spet namaka nikdar preveč suho pokrajino. Drugo jutro opazujeva rojstvo novega dne že pri včeraj prineseni opremi. Sneg na ledeniku je sprva še trd, kmalu pa postane razmočen. Sonce neusmiljeno žge, veliki nahrbtniki nama pijejo kri. Če gledaš iz doline reke Vueltas proti Fitz Royu, opaziš ob njegovem vznožju precej visok pas granitnih skal. Sprva misliš, da je to del gore same, toda v resnici se za njim vleče ledenik Piedras Blancas vse do južne stene. Najbolj naraven prehod čez to pregrado je sedlo Passo superior. Ponavadi skupljejo odprave, ki goro naskakujejo, tukaj svojo prvo luknjo v sneg. Zaradi hudih vetrov se šotori ne obnesejo. Popoldne doseževa sedlo in se ob vrvi spustiva na ledenik. Sprva je strm, nato se položi vse do stene Francoskega sedla. Vreme se hitro kvari. Sneg, ki ga je namedlo prejšnje dni, je moker in zakriva razpoke. Vrhove kmalu zakrijejo oblaki, megla se spusti prav do tal. Začne se brezplodna blodnja po ledeniku. Vse-povsod slutiva razpoke. Nikjer jih ne vidiva, vendar padava do pasu vanje. Najtežje je hoditi prvi. Ne toliko zaradi gaženja, kot zaradi popolne beline, ki te obdaja. Meja med snegom in zrakom izgine. Ne veš ali hodiš navzdol ali navzgor, ali levo ali desno. Kmalu ne veva več, v kateri smeri je najin hrib. Skleneva, da kar tu prespiva. Sneg je gnil, zato s težavo kopljeva luknjo. Dobre štiri ure rijeja, sopihava, nov sneg pa sproti zasipava najino delo. Nahrtniki so že izginili. Ko luknja začne dobivati obliko, ki sva si jo zamislila, se megla za trenutek vzdigne, prizor pa nama pripravi novo razočaranje. Stojiva tik pod steno, plazni stožec, ki nenehno narašča z novim snegom, so hitro bliža. Vse najino delo je bilo zaman; ne upava prespati v tej luknji. Megla spet zakrije pokrajino, s težavo ugotavljava že skoraj popolnoma zametene sledi. Zvečer doseževa Passo superior in varno zavetje med skalami.

Jutro je kristalno čisto, mrzlo. In če bi bilo to v naših gorah, bi mislil, da bo vreme držalo najmanj mesec dni. Sneg je trd kot kost in za prečenje ledenika porabiva le dobri dve uri, včerajšnje gaženje pa nama je vzelo pol dneva.

Stena do Italijanskega sedla je višja in bolj strma, kot sva si ustvarila predstavo po prebranih opisih vzponov in poskusov. Iščeva prehod čez 20 metrski ledeni odlom, vrh katerega se začne stena. Nikjer ni šibke točke. Na misel nama pridejo pripovedovanja alpinistov, ki so tukaj že obračali. Včasih so razmere tako slabe, snega tako malo, da se ustvari leden previsen rob, čez katerega je nemogoče splezati. Zdi se, da imava tudi tukaj smolo. Ko prideva bližje, opaziva tanko vrv, ki prosto visi čez ta rob. Pripovedovali so nama, da je v tej steni mnogo fiksnih vrvi, ki jih uporabljajo ekspedicije

in jih puščajo v steni. Izpostavljene so viharjem in so največkrat prav slabe kakovosti. Ker je obstajala le ena možnost, sploh nisva razmišljala, koliko lahko tiste vrvi zdrže, saj je šla tam pot na vrh.

S tesnobo »odžimariva« na ledeno strmino nad odlomom. Vrv je zdržala; težka nahrbtnika potegneva za seboj. Nato plezava v ledu, skalah, v ne prehudih težavah do Italijanskega sedla. Glavo pomoliva čez rob, prizor pa je tak, da od presenečenja ne zapreva ust dobri dve uri. Na drugi strani doline, tik pred nama, prebada sinje nebo ledena goba najbolj mogočne gore na svetu: Cerro Torre. Odkar sva se menila za Patagonijo, sva si jo želela vsaj videti. Toda vse doslej se je skrivala v oblakih. Potem pa se ti v eni sekundi, ko pomoliš glavo čez rob, razkrije v vsej svoji veličini in — nepristopnosti. Kako popolno je vse skupaj: led, skala, ledena goba na vrhu. Tik nad nama strma stena skalnega stožca Fitz Roya na eni strani, na drugi pa rjavi stebri Aguje Poincenot. Veliko sva že brala o teh hribih, kako so lepi, veliki, zahtevni, a sva vedno znova presenečena. Prvič sva bila vsa iz sebe že v dolini, ko smo se vozili proti hribom. Skrivali so se za temnimi oblaki. Nebo na vzhodu je bilo jasno. Silva zavesa se je včasih pretgala, prikazovali so se posamezni deli gore. Najprej se je razkril St. Exupery, najnižji v tej verigi, a sva že mislila, da gledava Fitz Roy, enako se je zgodilo, ko se nama je pokazala Aguja Poincenot. Kako sva zijala, ko se je visoko nad vsemi pojavil vrh. Noge so se tresle, slišalo se je le vzdihovanje. Tisti trenutek sva bila prepričana, da tukaj nimava kaj iskati. Tak je seveda prvi vtis. Z dnevi, prebitimi v tem

Fitz Roy (3441 m),
z vrisano Kalifornijsko
smerjo, spodaj Laguna
Lostres

Foto Matevž Lenarčič

okolju, se oko privadi drugačnim razmeram, odkrivajo se možnosti, ki jih prvi pogled ne opazi in vse skupaj ni tako nemogoče.

Podobno se je dogajalo na Italijanskem sedlu.

Ozračje je bilo čisto, nebo brez oblaka, le veter je močno pihal; bilo je hladno. Na grebenu je plitva vdolbina, v katero sva se spravila spat. Če sva ležala, je veter pihal čez naju in nama je bilo kar prijetno, brž pa, ko sva vzdignila glave, sva se znašla v okolju, kjer gospodarijo vetrovi.

Zjutraj se že v temi pripravljava. Zaradi mraza je vse trdo, posebno še najini sklepi in kosti. Vsak kos opreme posebej navlečeva nase, kajti veter bi kaznoval sleherni neprevidni gib.

Do Francoskega sedla ni težav. Tudi led v ozebniku, pod sedlom Silla, je kar v redu in lahko hitro napredujemo. V steni krajne počli naletiva na snežne votline. Zdi se, da so Japonci tukaj čakal na vreme. Hitiva, kolikor se le da. Vreme zdaj že drugi dan drži in greh bi bilo misliti, da bo to trajalo še dalje. Na sedlu nama v obraz spet butne leden veter, ki naju ne zapusti več. Prvi pleza z manjšim nahrbtnikom, drugi z večjim »žimari«. Mestoma je tako težko, da tudi prvi nahrbtnik vlečeva. Skala je odlična, raskava, s plastičnimi čevlji je mogoče lepo plezati. Obraze imava črne, ustnice zabuhle, temno modre, pokajo kot preveč kuhane hrenovke, pogovarjati se sploh ne moreva več. Kadar prideva skupaj, mislim, da se na vsa usta smejim, v resnici pa se ustnice komaj zaznavno premaknejo. Voljo do smeha imava, le otrdele mišice ne ubogajo več.

Popoldne, ko sva približno v isti višini z vrhom Torreja, se daleč za belimi hribi, na zahodnem obzorju, pojavi na povsem jasnem nebu tenak siv pas. Z vsakim raztežajem, ki ostane pod nama, se veča in debeli. Vse skupaj gre tako hitro, da ne dvomiva več, kaj to pomeni. Bližava se robu stene, ki ga že nekaj časa slutiva nad seboj, gmota oblakov se že vali čez grebene gora, na drugi strani Hijela Continental, posamezni kosmi pa se že lovijo okrog vrha Cerro Torre. Še vedno upava, da bova dobila tekmo s časom. Plezava po grebenu, se spuščava, pa spet lezeva na stolpe. Pod nama v steni so Japonci, ki se že vračajo. Granit je oblit z ledenimi okraski, vendar ne zaznavava te lepote. Torre je že dobil oblačno kapo, beli hribi in ledeniki so izginili. Iz ozebnika, po katerem gre sem gor argentinska smer Supecanaleta, puhti megla, veter se okrepi. Kmalu izginejo tudi grebeni stolpi, ki sva jih pustila že pod seboj. Pred nama je le še pobočje iz skal in snega, ki drži prav do vrha. Ura je pozna, postaja nama jasno, da do noči ne moreva na vrh in potem še nazaj v zavetje stene. Več le to, da tu gori ne smeva bivakirati, ker bi to težko preživel.

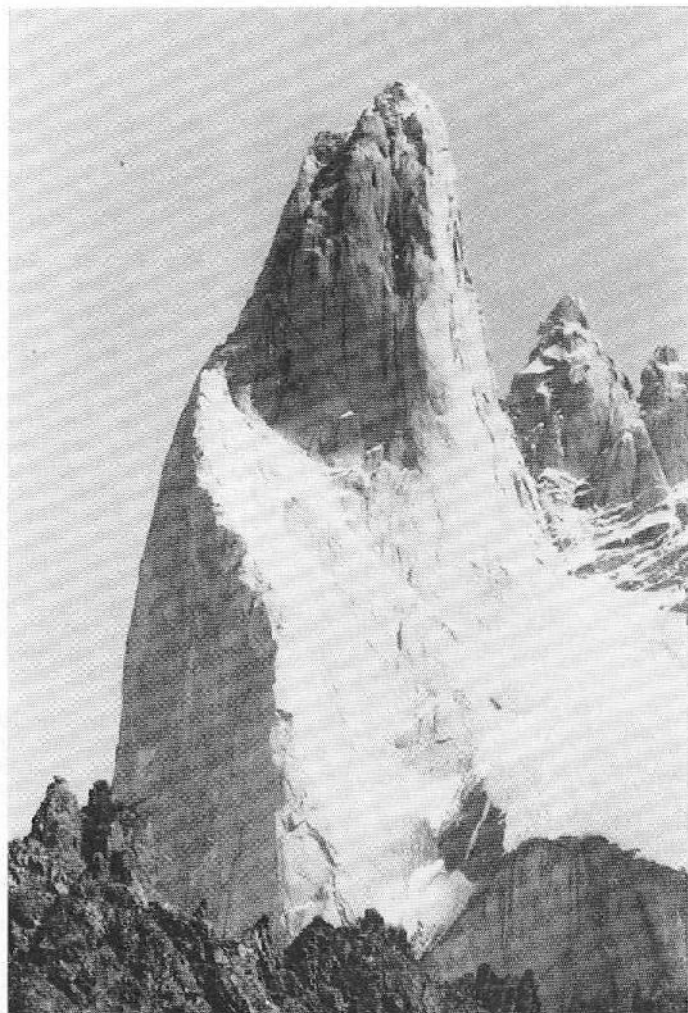
Sestopava počasi. Čakava na premore med sunki vetra. Do noči se spustiva štiri raztežaje v steno. Ko hočeva potegniti vrv za seboj, se zalakne. Oba visiva na enem koncu, vlečeva, prosiwa, kolneva, a nič ne pomaga. Boris že v temi »prusika« po vrvi navzgor. Veter je tako divji, da se ne moreva pogovarjati. S poličko kopijem led, da bi dobila vsaj malo prostora. Cela večnost mine, ko se pojavi senca nad menoj. Spet vlečeva, kolneva, namolzeva nekaj metrov, potem se ustavi. Po malem obupava. Najraje bi se zavlekla v bivač vrečo in vse skrbi preložila na jutri. Na srečo naju malodušje kmalu mine. Jasno je, da jutri vrvi ne bi dobila, primrznila bi k skali, prusikov vozec pa na poledeneli vrvi tako ne bi prijel. Naj je bila misel na zibanje na vrvi še tako odvrtna, je bilo treba še enkrat gor. Veter je bil gospodar položaja in le v presledkih sem dobil kakšen meter višine. Vrv se je zajedla v ozke žlebiče in se je ob vsakem potegu le še bolj zagostila. Nižje sem moral zabiti klin, predejati vrv, potem je bilo v redu. Okrog enih smo bili zopet vsi trije skupaj. Midva in vrv ki jo drživa kot zaklad.

Zlezava v bivač vrečo. Spalne vreče so ostale na sedlu, ker so bile pretežke. Nekaj časa sva še topla od celodnevne plezanja. Veter, ki trga najlon vreče, pa vztrajno ohlaja najini telesi. Jutro je čemerno, veter vztraja, oblake pretrga le toliko, da včasih vidiva na ledenik pod Torrejem. Vrv je premočena in slabo teče. Velike so težave, preden jo spraviva navzdol, ker veter neprestano piha ob steni navzgor, jo nosi na vse strani in obeša za vse robove, kolikor jih skala premore. Zanke, ki jih nameščava za spuščanje, nama sproti vrača. Včasih sva oba zavarovana na zanki, ki je nameščena okrog skalnega roglja. Če popusti pozornost, jo dvigne s karabini in vrvo vred v zrak. Malo nad sedlom Silla je divjanje vetra najhujše. Povzroča tak hrup, da bolijo ušesa. Pogosto se zdrzneva ob čudnih pokih, a lahko ugotoviva le, da se veter zaletava v škrobino. Na sedlu po ravnem plezava s cepinom in lednim kladivom, kakor da bi bila v kakšnem slapu.

Spust z Italijanskega sedla poteka na zavetrni strani. Z vsakim raztežajem sva bliže rešilnemu ledeniku. Oblačen strop ostane nad nama. Veter ni več tako močan. Spet se lahko pogovarjava.

Sneg na ledeniku je gnil. Skrite razpoke krhajo živce, toda midva sva vse preveč utrujena, da bi to sploh opazila. Pod Passo superior preskočiva krajno poč in se znajdeva na precej strmem ledeniku, ki se spušča v laguno Lostres. Popolnoma se je

Aguja Poincenot
(3036 m), Patagonija
Foto Matevž Lenarčič

že stemnilo, le v spominu so ostale precej velike razpoke na pobočju pod nama. V tistem trenutku se nama zazdi, še najbolj pametno, da sedeva v sneg in jih s hitrostjo »prevoziva«. Vse je potekalo bliskovito, le prividi temnih prog dajo slutiti, kdaj sva letela čez razpoke. Navezana sva na vrvi, ki pa ne predstavlja nobenega varovanja. Če bi kdo zdrknil v razpoko, bi mu drugi takoj sledil, ker zaradi teme tega sploh ne bi opazil. Tudi podnevi najbrž ne bi uspel zaustaviti padca. Valiva se po pobočju, se približujeva drug drugemu, se spet oddaljujema in pri tem v lažnem vzdušju varnosti celo kričiva od navdušenosti in — tesnobe. Nenadoma se mi nahrbtnik zagozdi v razpoko in obstanem kot pribit, Boris pa kmalu prileti mimo mene in me nehotе potegne iz nerodnega položaja.

Spodaj, kjer se ledenik položi, se vsa strgana in popraskana ustaviva. Še kar naprej se hahljava, saj sva premerila dober kos poti povsem brez napora.

Na moreni se ustaviva. Nad pampo se včasih prižgo zvezde, z zahoda pa veter še vedno nosi debele kaplje. Baterij nimava več, zato za prvo skalo zaspiva kot ubita. Zjutraj oziroma opoldne počasi odkorakava v dolino. Počutiva se kot dva stoletnika. Koža je nagubana, izrabljena, vsako kost posebej čutiva.

Potem stopiva na blazine mahu, zelene trave, po obrazu naju trepljajo veje, ptiči zopet skačejo in žvrgole v krošnjah, narava je taka, kot je bila in še lepša. Pa sva že mislila, da se je v tem času, ki je za naju pomenil večnost, vse spremenilo.

† NEJC ZAPLOTNIK

»Brez smisla rojevati
bolečino enkrat samkrat
in umreti v viharju!«
(Nejc Zaplotnik: POT,
str. 55, CZ, Ljubljana)

»Kamor seže oko, povsod same gore.
Drzne skalne ostrice, ledeniki, mogočna
ledena pobočja najvišjih vrhov sveta. Sto-
kanje ledu pod menoj, snežni viharji, mrzle
polarne noči, umirajoče šumenje lede-
niškega potoka, ki ga mrz pot časi kuje v
led, veter, ki te skuša odtrgati in pahniti
v globino, izmučeni obrazi in žareče oči
prijateljev, zaledenele brade, omrzli prsti,
prasketanje ognjev, tiho mrmranje pesmi,
drobne skalne razčlembe, ki kažejo pot,
občutek breztežnosti, ceste, poti, letališča,
otroci, dom, delo, noči brez spanja, blato
do kolen, dež, pljavke, strah, pogum, trdi
treninki dan za dnem, veseljačenja, nora
dirka, počasno, tiho stopanje samotnega
popotnika, uspehi, veselje, žalost, razočar-
ranje, smrt, garanje brez počitka, poleža-
vanje, topel dom, ljubezen, nevarnost,
avanture...

Vse to je moje življenje. Pot, ki ne pripelje
nikamor drugam kakor na naslednjo pot
in ta zopet na naslednje razpotje. Brez
konca. Svoboda v najpopolnejšem pomenu
besede. Obsojen sem na svobodo, tako
svoboden, da med množico ljudi, ki me
imajo radi, in med tistimi, ki me ne mara-
jo, ostajam sam. Sam s svojimi željami,
sanjami, hrepenenji, in sam na svoji večni
poti. In to je zgodba, ki ni nastala v moji
domišljiji ob topli peči, temveč so besede
rasle v meni, ko sem v potu svojega obraza
preizkušal svojo voljo in meje človeških
zmogljivosti; in preizkusil sem jih teme-
ljito. Tako temeljito, da dobro vem, kako
jih še niti od daleč nisem dosegel in jih
bodo mnogi prav kmalu presegli.

V tem je veličina življenja...«

(ibid. str. 7)

Plaz ledu in kamenja na gori Manaslu...

Jernej Zaplotnik... Ante Bučan...

In to prav tedaj, ko so se vzpenjali od tabora I — 4400 m do tabora II — 5300 m...

In tako se je hrvaška odprava „Manaslu 83“ — zaključila.

Nejc sodi med vodilne alpiniste v svetovni alpinistični areni. Je eden izmed maloštevilnih, ki so bili na treh osemtisočakih: 75 — Makalu, 77 — Hidden Peak, 79 — Mount Everest in vse troje v prvenstvenem stilu!

Njegov alpinistični opus obsega več kot 350 vzponov, od teh je znatno število prvenstvenih; bil je instruktor GV v Nepalju kot študent na Fakulteti za telesno kulturo v Ljubljani.

In je bil alpinist-filozof. Skrivnosti življenja se je loteval z iskanjem, z razmišljanjem, s pregnetanjem spoznav bitja, z dvomi in s svojimi stališči. Postal je filozof v svojem

svetu, v izvirnem pojmovanju alpinizma, s široko zasnovano ničejansko snovnostjo, ki se razteza od vsebinsko modernega, filozofsko brezkompromisnega Klementa Juga do Nečjevega iskanja sodobnega duhovnega stojišča v svoji navpičnosti, ki se je bila prergala prav na tisti poti iskanja, po kateri je usmerjal svoje osebno bistvo.

* * *

»Dolga, prašna pot je za meno. Toda sedaj, ko utrujen, raztrgan in sam sobi tuj popotnik stojim na pragu, ne morem zbrati dovolj poguma, da bi vstopil. Le toliko postojim, da mi praznina zaprtih vrat odtuji še tiste ljudi, ki sem jih ljubil, nato jim pokažem hrbet in drsajočih korakov krenem naprej. Kam? Sam sebi nasproti!«

(ibid., str. 202)

BLEGOŠKE KRVAVE ROŽE

II. del

JANEZ DOLENC

Vrh Mežaklje bom stal,
pesem svojo rjul,
Blegoš jo bo čul...

O. Župančič

Vihar je prišel tistega nesrečnega 6. aprila 1941, ko so nas brez vojne napovedi razbojniško napadli italijanski fašisti in nemški nacisti. Blegoš tedaj še ni bil dokončno utrjen, veliko bunkerjev je bilo še v gradnji. Kljub temu je vladalo mnenje, da tu Italijani ne bi mogli prodreti. Jurišni vod, v katerem je bil tudi kasnejši poljanski prvoborec Tone Peternel-Igor, je v noči od 7. na 8. april blizu Leskovice vdrl čez mejo in prodrl proti Novakom. Povzročil je strahovito paniko v italijanski vojski in njen beg ne samo proti Cerknem, ampak celo proti Sv. Luciji (Mostu na Soči). Toda že 9. aprila je prišlo izdajalsko povelje armadnega poveljnika Leona Rupnika za umik jugoslovanske vojske vse do Kolpe. Tudi Blegoš, eden ključnih položajev Rupnikove linije, je razočarana vojska zapustila. Kar iz skladišč na Kalu vojaki niso mogli odnesti s seboj, so v naslednjih dneh razgrabili prebivalci iz okolice, sicer bi vse dobili okupatorji. Mladina je odnesla precej orožja, ki je kasneje prišlo prav prvim partizanom. Ko je neki kmet z volovsko vprego nakladal zadnji ostanek betonskega železa, se je po cesti iz Škofje Loke pripeljalo nekaj italijanskih oficirjev, ki so fotografirali razdejana skladišča s kmetom in voli vred, potem pa se odpeljali nazaj v Škofjo Loko.

Okrog 20. aprila 1941 pa so oblast na Gorenjskem prevzeli Nemci. Izdali so razglas, da je treba nemškim oblastem oddati vso lastnino bivše jugoslovanske vojske, posebej še orožja, a niso skoraj nič dobili. Neki fant iz Rovt se je ponesrečil, ker je z ročnimi bombami lovil ribe. Nemci se sprva v hribe niso prikazali in Blegoš je bil spet dostopen. Tudi jaz sem se tedaj prvič povzpел na vrh in si ogledal na njem zapleteni sistem obrambnih črt in bunkerjev.

V osvobodilnem boju je Blegoš spet dobil pomembno vlogo, saj so njegovi veliki gozdovi bili pogosto zatočišče partizanov. Blegoš je čul in se odzval pesmi upora »Pojte za meno!«, ki jo je zapeel O. Župančič leta 1941. Že spomladi 1942 so Nemci z žičnimi ovirami in minkimi polji zaprli mejo z Italijo tudi preko Blegoša. Kljub tem oviram v Dolomitih je Druga grupa odredov na svojem pohodu z Dolenjskega na Stajersko junija 1942 prešla mejo. Sprejel jo je in vodil Poljanski bataljon. Spotoma naj bi mu pomagala ustvariti osvobojeno ozemlje, podobno kot ga je v maju pomagala ustvariti na Dolenjskem. Toda Nemci so hitro in ostro ukrepali. Okrepili so svoje posadke in pripeljali nove policijske sile. Ves julij so Nemci hajkali omenjeni partizanski enoti in osvobojenega ozemlja ni bilo mogoče napraviti. Končno se je proti koncu julija Druga grupa, v spremstvu Poljanskega bataljona, utrujena od neprestanih spopadov, zatekla na Blegoš, da bi si nabrala novih moči za nadaljnji pohod. Z Blegoša so se spuščale v dolino samo patrulje, da bi z napadi na motorna vozila ovirale premikanje Nemcev po dolini.

Ko so Nemci ugotovili, kje je glavnina partizanov, so konec julija pripeljali iz Garmisch-Partenkirchna 18. policijski polk (5000 mož) gorskih lovcev, dobro izurjen in opremljen

Množica planincev na vrhu Blegoš ob 6. srečanju 10. 5. 1981. Značilna je planjava, z nje je razgled v dolino šele na robu

Foto Ante Basić

za boj v gorah, prvotno namenjen za Kavkaz. Zgodaj zjutraj 3. avgusta 1942 so gorski lovci v svetlozelenih uniformah s srebrno planiko na kapah začeli obkoljevali Blegoš z vseh strani. Kar s tremi obroči so hoteli zapreti umik partizanskim enotam, in jih uničiti. Toda glavnina Druge grupe odredov se je bila že premaknila na Jelovico, na Blegošu je ostal samo en njen vod, ki se je z drugo četo Poljanskega bataljona umikal s severnega na zahodno pobočje Blegoša in se izognil obroču tako, da se je prebil čez italijansko mejo brez izgub na Cerkljansko.

Tretja četa Poljanskega bataljona, ki je štela 42 borcev in je taborila na vzhodnem pobočju nad vasjo Jelovica, pa ni imela te sreče. Njen vodič, lovski čuvaj veleposestnika Heinricherja, je bil nemški vohun in jo je, namesto čez mejo, pripeljal pod neko pečino. Tu so jo obkolile močne nemške sile. Z juriši je prebila prvi in drugi obroč in pri tem izgubila 12 borcev, med njimi dva fanta z Ožbirjeve domačije pod Blegošem, ki sta bila v partizanih šele nekaj dni. Za preboj tretjega obroča pa ji je zmanjkalo moči in začel se je brezupen boj proti velikanski premoči. Borci so se skušali posamično ali v majhnih skupinah prebiti iz obroča, nekateri pa tudi prikriti, dokler ne bi Nemci odšli. Toda Nemci so tri dni hajkali po Blegošu in borci so tačas morali prenašati hudo žejo, lakoto, pomanjkanje spanja in velike fizične in živčne napore. Vse to je prestal in prepričljivo opisal Tone Peternel-Igor v spisu »Ofenziva na Blegoš«, ki je bil objavljen v knjigi »Spomini na partizanska leta III«, leta 1949. Njegov brat, mitraljezec Mitja, je tu padel junaške smrti. Od tretje čete Poljanskega bataljona, nad katero se je zgrnila vsa nemška sila, je ostalo le 15 borcev. Leta 1978 je Lovska družina iz Poljan, skupaj s poljanskimi borci, postavila spomenik na Ožbirjevem robu; na njem so vklesana imena sedemnajstih, v tej ofenzivi padlih borcev.

V teh obročih se je znašel in se iz njih tudi mukoma rešil Ljubljčan Bogo Flander, pod psevdonimom Klusov Joža, znan kot pisec partizanskih pesmi, črtic in reportaž. V knjigi njegovega zbranega dela »Bataljon«, ki jo je uredil Emil Cesar 1958, beremo, da je Joža takoj po ofenzivi zložil danes žal izgubljeno pesem o junaški smrti Mitje Peternela »Strojnica je utihnila«. Preživeli borci pa se pesmi še spominjajo: Nemški oficir hoče na vsak način dobiti Mitjo živega, zato ukaže vojakom, naj ga ujamejo; to je bilo mogoče, ker je Mitji zmanjkalo municije. Toda, ko Nemci navajajo nanj, Mitja vžge poslednji bombi in se uleže poleg mitraljeza. Ob mrtvem Mitji in uničenem mitraljezu pa je obležalo še dvanajst ubitih Nemcev...

Klusov Joža pa je iz doživetij te ofenzive pisal tudi prozo. Do odhoda iz Poljanskega bataljona na Dolenjsko konec januarja 1943, je zasnoval več črtic, ki pa so se pri hranitelju izgubile. Zato se je leta 1944 dela lotil znova in objavil črtico »Ofenziva« in sicer v zbirki partizanske proze »Tovariš« marca 1944. Vendar je še posebej z veliko skrbjo in ljubeznijo pripravljaval štiri črtice za zbirko »Blegoš«. Malo pred svojo junaško smrtjo v Bosiljevem, 30. junija 1944, je oddal rokopis te zbirke ciklostilni tehniki XV. divizije. Rokopis pa je ob napadu domobrancev iz Stične na štab XV. divizije v Žužemberku 3. avgusta 1944 žal propadel; delno sta se ohranili samo prvi dve črtici, nastali še pred ofenzivo na Blegoš: »Oče in sin« pa »Izdajalec Tomaž«.

Najbolj obžalujemo uničenje četrte črtice te zbirke »Blegoške krvave rože«. V njej je, kot se spominjajo tisti, ki so črtico brali, opisal spopad branilcev pečine Debela peč na Blegošu z desetkratno nemško premočjo. Čudovito je orisal junaško smrt, ko

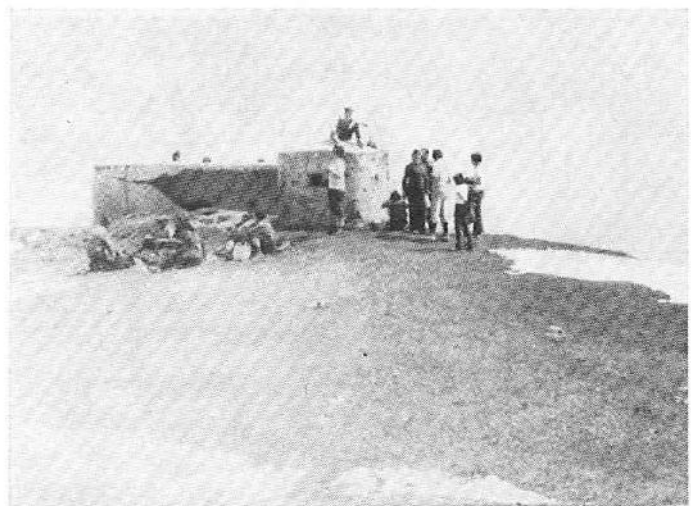
Planinska koča
Škofjeloškega odreda
na Leskovski planini na
Blegošu, 1391 m
(pred razširitvijo)

Foto P. Segula

je zadnji borec padel v rdeči zarji zahajajočega sonca in sredi bučanja gozdov to smrt obdal s sijem nesmrtnosti...

Novembra 1942 je Poljanska četa taborila pod Blegošem na skaloviti in s smrekami poraščeni strmini nad Logarjevo grapo. Tu je bilo v tistem času eno najbolj varnih zavetišč čete. Tu so bile zasnovane mnoge njene akcije, kot poroča v svojih »Zapiskih o Poljanski četi« Janko Mrovlje-Marko v Borcu 1981. V teh Zapiskih nam tudi pripoveduje, kako je nastala ponarodela partizanska pesem »Ko v ranem jutru«. V mlinu ob potoku Karlovščici pod Blegošem, so že od pomladi 1943 mleli žito za Poljansko četo. Sem se je zatekel po pomoč v boju ranjeni komandir čete Zorko Kopač-Živko. Komaj se je zjutraj 16. julija 1943 začelo daniti, se je bližala mlinu orožniška patrulja iz postojanke v Javorjah, ki je prinašala domačemu sinu Cirilu poziv za vpoklic v nemško vojsko. Živko je s podstrešja hleva, kjer je spal v senu, opazil patruljo in misleč, da grejo ponj, skočil s podstrešja in tekkel proti Karlovščici. Patrulja pa je imela psa. Pognal se je za njim in opozoril Nemce. Podrli so ga z rafalom iz brzostrelke, nato se je pa še pos vrgel nanj in ga razmesaril. Cirila pa so Nemci odpeljali s seboj, vendar je v Kranju skočil z vlaka, pobegnil domov in nato odšel k partizanom. Živka pa so partizani pokopali v bližini mlina, mladinke z Malenskega vrha pa se krasile njegov grob. Mladinka Pavla Benedik-Tatjana, Primoževa iz Jazbin, pa je na znano ljudsko melodijo napisala pesem, ki se od liričnega začetka:

Bunker — spomin na
Rupnikovo obrambno
črto na vzh. robu
Blegoškega vrha

Foto I. Dolenc

Ko v ranem jutru ptički so zapeli,
naznanjali so lep poletni dan.
V mehkem senu nekdo rane celi,
v borbi ranjen mladi partizan...

prelije v opis tragičnega dogodka in se končuje z upanjem, da smrt ob »potoku, ki po strugi teče«, ni bila zaman:

A zdaj te hladna, črna zemlja krije,
zdaj v grobu veneš, ti slovenski cvet...
Sovražniku pa zadnja ura bije,
tovariš tvoj osvobojuje svet!

Partizani so se na področju Blegoša pojavili spet v večjem številu po kapitulaciji Italije, v oktobru 1943, ko se je Prešernova brigada vrnila po zmagi na Turjaku z Dolenjskega na Gorenjsko. Njeni bataljoni so se razporedili po vaseh okrog Blegoša. Kot piše Stanko Petelin v knjigi »Prešernova brigada«, je bil 23. oktobra prvi bataljon v vasi Jelovica, drugi bataljon na Malenskem vrhu, tretji pa v Suši. Nekaj dni kasneje pa je prišel na Jelovico tretji bataljon in doživel hud udarec. Nemci so namreč pripekljali na hrib na drugi strani doline — na Hlavče njive — težke minomete in protitankovske topove. Namerili so jih proti Jelovici, kjer se je tedaj zadrževalo okrog 140 partizanov, potem pa začeli iz vseh orožij hkrati silovito streljati. Mine so padale tako na gosto, kakor bi orehe stresal. Po prvih eksplozijah so se vnele strehe in v gorečih hlevih priklenjena živina je začela tuliti. Bilo je res nekaj strašnega in med borci je nepričakovana ognjena toča povzročila hudo zmešnjavo. Največ jih je bežalo proti gozdičku v bližini vasi, vendar ni dosti pomagalo, ker so Nemci ogenj usmerili še tja. Bataljon se je raztepel na vse strani.

Zgoreli sta dve hiši in tri gospodarska poslopja; osem partizanov je bilo mrtvih, štirje pa hudo ranjeni, med njimi partizanka, ki je kmalu podlegla hudim ranam in našla svoj poslednji mir na Blegošu. Karl Leskovec piše o tem v svoji knjigi »Križpotlja«:

»Med ranjenimi sem si še najbolj zapomnil neko mlado ženo. Doma je bila iz Ljubljane, v Dolomitski odred pa je prišla skupaj s svojim možem. Ležala je na veliki kmečki mizi. Tu pa tam je tiho zaječala. Njeni dolgi lasje so padali čez rob mize. Bila je zelo lepa, stara kakih petindvajset let. Mož je stal poleg nje in jo zaskrbljeno gledal. Ustnice so mu podrhtevale.

Čakali smo brigadnega zdravnika. Ne le bolničarji, tudi mož je lahko ugotovil, da ženi ni več rešitve. Jekleni drobec ji je bil razparal trebuh. Kri je nenehno kapljala na tla. Pustili smo ga samega pri njej...«

Ponovno se je Prešernova brigada pojavila na Blegošu 20. oktobra 1944 in drugi bataljon je priredil v počastitev osvoboditve Beograda na Črnem Kalu miting, o katerem je ohranjena tudi fotografija. Naslednjega dne pa je šla v zmagoviti napad na nemško postojanko v Poljanah.

Kamen v spomin
na II. grupo odredov
na Črnem Kalu, ki ga je
postavila ZB iz Kranja

Risba J. Dolenc

Sicer pa je jeseni 1944 na Prvi ravni na Blegošu nastalo celo naselje barak, imenovano Tivoli. Tu je bilo vodstvo vse Gorenjske, pokrajinski NOO in pokrajinski komite KPS. Eden od kurirjev NOO Franc Konobelj-Slovensko se v članku »Z gorenjskimi kurirji z Blegoša na Koroško« v PV 1951 tudi spominja »Tivolija« in pripominja: »Blegoš ni bil lahko dosegljiv. Domobranci so se ga ogibali. Zaščitni bataljon PNOO je skrbel, da ni prišel na vrh nepoklicani.«

Preden pa je Blegoš zasijal v svobodi, je prišla nadenj še zadnja huda preizkušnja: Silovita pomladanska nemška ofenziva proti 9. korpusu, imenovana »Frühlingsanfang« (začetek pomladi), ker se je pričela na prvi pomladni dan. Takrat so še večje nemške sile kot leta 1942, okrepljene z domobranci in drugimi kvislingi, sistematično obkoljevale Škofjeloško pogorje in Čerkaljansko.

Že na začetku ofenzive so se v enem samem dnevu pijani esesovci kruto znesli nad mlino v grapi Karlovščice, češ da so mleli za partizane. Požgali so mlin, v katerem se je nekoč skrival partizan Živko. Mučili in ubili so mlinarico. V Suši so tudi zažgali mlin, ustrelili mlinarja Janeza Miklavčiča, njegovo ženo in šest otrok. Zatem so požgali še Logarjev mlin, vendar se je lastnica še pravočasno umaknila in si ohranila življenje. Na Blegošu je bil še vedno pokrajinski komite z zaščitno četo, v bližini pa so bili deli italijanske divizije »Garibaldi Natissone«, Škofjeloški odred in Gorenjsko vojno področje. Ko se je sovražnik približal, so se partizani z Blegoša umikali po blegoški cesti, da bi se prebili iz obroča. Toda preboj ni uspel, enote so se razbile in se v manjših skupinah prebijale. Tudi pokrajinski komite se je z manjšimi žrtvami prebil v Poljansko dolino. Tone Lotrič piše v knjigi »Škofjeloški odred«, da se je veliko borcev tega odreda zateklo v grape in gmajne okoli Blegoša in Črnega Kala. Tisti, ki so se usmerili na severno pobočje, so imeli več sreče kot tisti, ki so šli na južno stran. Nemci so se namreč zadrževali še precej časa po vaseh okrog Blegoša ter v patroljah iskali razhajkane borce. Zdaj pa zdaj se je razlegel strel po blegoških gozdovih — Nemci so vse zajete borce ubijali. Tako je bilo še prevečkrat res, kot se glasi v partizanski pesmi:

Tam, kjer blegoške so gmajne,
ni ljudi, ne belih hiš;
tam ob gozdu zelenečem
grob stoji, na grobu križ ...

(Dalje)

PA MIRNA BOSNA ...

EDO TORKAR

Tole pisanje začenjam 7. julija 1982 zvečer pri medli svetlobi 25-vatne žarnice v platinjskem domu na Šavnicih pod Bjelašnico, kjer sem ta večer edini gost.

Za menoj sta dve neprespani noči — eno sem prebedel v čakalnici ljubljanskega kolodvora, drugo pa na vlaku za Sarajevo. Moram pohiteti s pisanjem, še preden se mi obesi svinec na oči.

»Že ves dan razmišljam o neskončnosti,« mi je na večer ob odhodu zaupal prijatelj Božidar iz Mojstrane. »Hodim kot v sanjah, še ženske nobene ne opazim. — Ali si ti že sploh pomislil, kaj je to — neskončnost?«

Moral sem priznati, da ne.

»Ali se sploh zavešaš, kakšna ničla si ti, smrtnik, v primerjavi z neskončnostjo in kako ničevno je vse, kar počneš? Praviš, da greš v bosenske planine? Zakaj ne ostaneš kar lepo na Jesenicah? Poglej mene: ta čas, ko boš ti »švical« v Bosni, bom jaz posedal po jeseniških in mojstranških gostilnah. Toliko znoja, ko boš ti prelił, toliko piva bom jaz popil — pa kaj potlej? Ali mar vidiš kakšen bistven razloček med enim in drugim? Jaz je ne. In tudi če je kakšna razlika, se izniči v tej neskončni praznini okoli nas ... Zakaj pa pravzaprav greš v Bosno?«

»Dolgčas preganjat.«

»Dolgčasu ne uideš. Kratkočasijo se samo bedaki. Zakaj pa misliš, da imajo Mundial v Španiji? Zato, da ljudje gledajo žogobrcarje po televiziji in se jim ni treba ukvarjati z večnostjo in neskončnostjo. — Bedaki!«

»Srečni bedaki!«

Takrat pa je na peron že pripeljal moj vlak za Bosno. Vendarle! Prepričan sem, da je prijatelju Božidarju prav toliko mar neskončnosti kot meni, ampak pomembno je, da se nekaj dogaja in da se o nečem pogovarjamo. Če ne na Jesenicah, pa v Bosni. Čez sto let nas ne bo več, pa kaj potem? Temu kamenju je prav vseeno, ali hodi kdo po njem ali ne — pa kaj potem? Filozof Sartrova kova bi občutil ob tem tesnobo in gnus, a Sartra smo brali pri dvajsetih, zdaj pri tridesetih si z njim nimamo več kaj pomagati. Iti ali ne iti v Bosno je kaj lahko tudi filozofsko vprašanje — ker pa mi nismo filozofi, se ne bomo spraševali, ali bi šli ali ne, pač pa bomo kratko in malo šli — pa mirna Bosna... Ko so nekega znanega alpinista vprašali, čemu hodi v hribe, je rekel: »Zato, ker so.« — Kam pa bi hodili, če ne bi bilo hribov?

Starejši ko sem, manj sem zanimiv sam sebi in bolj so mi zanimivi drugi ljudje. Prebedeti noč na ljubljanskem kolodvoru pomeni za strastnega opazovalca ljudi in njihovih navad že pravo malo avanturo. Nekdo, ki vse presoja z večnostnega vidika, bi mogoče rekel: »Poglej, kako gomazijo — slej ko prej bojo gomazeli samo še črvi po njihovem gnijočem mesu,« zehal bi od dolgčasa in dremal; — jaz pa sem se vso noč klatil od bifeja do peronov, od peronov do čakalnice, od čakalnice do avle, željan vse videti, vse slišati, vse občutiti, kar se to noč dogaja na ljubljanskem kolodvoru. Kakšno pisano prerivanje! Punkerji, hipiji, branjeveke, popotni študentje, kurbe za malo pivo, pijančki, gastarbajterji, cigani, švrcarji, policaji, železničarji, vojaki... In rekruti! Že na Jesenicah so bili na moč živahni, v Ljubljani so razbijali steklenice in kričali, v Zidanem mostu so jih prijatelji in dekleta pospremili s pesmijo in harmoniko, prav tako v Krškem in Brežicah. Pri dvajsetih so mi bili taki prizori odvrtni in čredniški, zdaj, na pragu tridesetih, se mi zdijo že kar poetični.

Bjelašnica

V Sarajevu sem z brzca prestopil na lokalca za Pazarić, kraj, ki sem si ga izbral za izhodišče mojega pohoda čez bosanske planine. Planinski dom na Šavnicih (960 m) je bil sicer odprt, a od vseh jedil in pijač so mi lahko postregli samo z mlačnim pivom. Kaj sem hotel — zjutraj sem pustil nahrbtnik v koči in se poč odpravil v ono uro oddaljeni Pazarić nakupovati. Nabavil sem si za tri dni hrane, aluminijast lonec in zimsko spodnjo majo. No, zdaj pa mi kar pokažite planino, ki je tako opremljen ne bi mogel obvladati! Zdaj mi je bilo vseeno, ali pridem še do kakšne planinske kočice ali ne. Ko sem se prepričal, da vremenska prognoza ne napoveduje nič hujšega kot vetrovnost in oblačnost, sem se zagrizel v breg pod Djevojačkim stenami. Kljub vabljivemu imenu se jim nisem dal premamiti in sem jo mahnil kar po bližnjici na Hranisavo, s svojimi 1965 metri enega višjih bjelaških vrhov. Koča na vrhu, »Zdravkov dom« imenovana, je bila kajpak zaprta, kar sem pričakoval, saj že v transverzalnem vodiču piše, da jo odpirajo samo »po potrebi«. Kakšne in čigave potrebe so bile s tem mišljene, ne vem. Upam, da vede vsaj tisti, ki so to zapisali. No, odprta je bila vsaj zimska soba, tako da sem imel zavetje pred strupenim vetrom, ki je pihal čez grebene.

Malo pod vrhom me je prepodil z markirane poti velikanski, kot noč črn bik, ki se je zbal, da ne bi storil kaj žalega njegovim kravicam. Jadrno sem jo ucvrl v skalovje, tej počasti niti El Cordobes ne bi bil kos. Sicer pa — kaj bi sledil markacijam, sem si mislil, markacije držijo na vrhove, na vrhovih pa ne vidiš drugega kot kamenje pa kakšnega fanatičnega zbiralca transverzalnih žigov, ki se še pošteno razgleda in oddahne ne, pa že v potu svojega obraza hiti novim transverzalnim trofejam naproti. Po prostranem, z rumenim planinskim cvetjem posutem planinskem polju, imenovanem Jagodina strana, sem dosegel kolovoz pod planino Lovnico in pastirske stanove v Šišin dolu. Večerilo se je že, pastirji so svoje črede naganjali v lese. Lačen, žejen in utrujen od celodnevne hoje sem se že komaj vlekel naprej, išočoč prazno kolibo, v kateri bi prespal.

»Ali veste za kakšen prazen katun v sosesčini?« sem povprašal pri prvem naseljenem stanu, kjer so starka in dve dekleti napajale ovce.

»Kaj ti bo prazen katun?« je rekla starka.

»Prespal bi v njem.«

»Zakaj pa pri nas ne bi prenočil?« je rekla mlajša od obeh deklet.

»Spalno vrečo imam in šotorko. Lahko spim v senu.«

»Tudi pri nas imamo seno, če ti je že toliko do njega,« je rekla starejša.

V hiši sem se pozdravil s starim in sedel poleg njega na klopi, medtem ko je stara razpihovala ogenj na ognjišču in pristavila za kavo. Hčeri sta medtem nekam izginili in ko sta se vrnili, sta bili obe počesani in preoblečeni kot za svatbo. Brž ko sem spraznil skodelico, že so mi vanjo spet nalili kavo, in ko sem spraznil še to, so mi spet nalili. Potem sem raje bolj počasi pil, da bi ostalo še kaj za druge. Zato pa sem se potem počteno najedel kislega mleka in domačega kruha, vmes pa modroval s starim o pašnji in košnji, o konjih in ovcah, pa tudi dekleti sem pobaral o tem in onem. Na

vprašanje, če imata fanta in če jima je kaj dolgčas na planini, sta mi rekli, da je fantov povsod dovolj, tako na planini kot v dolini, dela z živino pa je toliko, da na dolgčas še pomisliti ne utegneta...

No, mlajša se je hitro nehala zanimati zame in šla spat, starejša pa bi kar naprej čebljala in čebljala, vsa je žarela v obraz, najbrž od ognja, nad katerim je stara pripravljala cvrtje.

Zjutraj sem se odpravil v Čuhovice, eno redkih stalno naseljenih vasi na Bjelašnici. Ležijo na višini skoraj 1500 metrov, zato ni čudno, da se jim v ogradah komaj posreči pridelati nekaj rži in krompirja in da komaj nakosijo dovolj trave za živino. Džamija se jim že podira, zato pa imajo nekakšen družbeni objekt s čitalnico in trgovino. Čeprav je bil delavnik, je bila trgovina zaprta, na vratih pa je bil obešen napis: »Išao sam u nabavku!«

Vas nima elektrike, samo zasilno cestno povezavo z dolino in velike težave z vodo. Žive vode ni, ponjo hodijo v več sto metrov oddaljene vodnjake. Vaščanke, tudi mlajše, se oblačijo po staroselsko, v dimije, široke bele rute pa jim zakrivajo malone pol obraza. Medtem ko ženske hodijo z vedri po vodo in pospravljajo okoli hiš, se zanemarjeni, zaraščeni moški s kosami potikajo po poljih in travnikih, polegajo v senci, včasih pa celo kosijo, starci in otroci pa čuvajo živino.

Treskavica

Vso pot od Luke na Visočici do doline Ljute pod Treskavico so se mi nad glavo grmadili črni oblaki in ko sem po petih urah hoje v vasi Donja Ljuta sedel k počitku, so padle prve kaplje. No, na srečo so je pri teh kapljah za nekaj časa tudi ustavilo, tako da sem suh prikolovratil do Gornje Ljute. Mali grbavi možič, ki sem ga srečal na vaški poti, mi je slovesno zagotovil, da naj se, kar se vremena tiče, kar brez skrbi odpravim na Treskavico, dožja v teh krajih že skoraj tri mesece ni bilo in ga prav gotovo tudi zdaj ne bo, tale severnik bo zdaj zdaj odpihal oblake z neba... Kaj sem mogel drugega kot verjeti, pa naj so črni oblaki, ki so se kot sajast obok bočili med Visočico in Treskavico, še tako malo pritrjevali grbavčevi napovedi.

O, da bi le ne verjel! Kot gams sem se zapodil naravnost gor po pobočju, pretolkel sem se čez nekaj sto metrov grušča, preplezal sem že pol sicer ne pretežavne stene do vrha, ko se je vsul dež in se je zamolklo bobnenje, ki se je sicer že ves čas pomalem oglašalo, sprevrglo v treskanje. Petdeset metrov pod vrhom stene sem odnehal in se na vrat na nos spustil nazaj v gozd. Stari so že vedeli, zakaj so tej planini dali ime Treskavica, sem pomislil, ko sem si oglušel od grmenja in oslepel od bliskov hitel ogrinjati šotorsko krilo. Malo nižje v gozdu sem naletel na skupino domačih fantov in mož, ki jih je nevihta presenetila pri košnji. Pod košato bukvijo so si zakurili ogenj-ček in prepevali — verjetno zaradi tega, da bi s pesmijo preglasili nevihto in svoj strah pred njo.

»Na Treskavico da si hotel? Kaj si ob pamet?!« so mi rekli, ko sem jim povedal, od kod prihajam.

»Spodaj v vasi so mi rekli, da ne bo dežja. No, zdaj imam dež pa še blisk in grom.« »Prav ti je, kaj pa verjameš vsakemu badaku! Kaj nisi videl oblakov na nebu? Drugič verjemi svojim očem in ne tujim ušesom. Na Treskavico se hodi, ko ni niti enega oblaka na nebu. Če se ne bi pravi čas vrnil in bi te nevihta našla na planini, bi se ti slabo pisalo. In če ne bi bilo nič drugega razen megle — vsak kamen poznamo tam gori, pa se nam je zgodilo že tudi to, da smo tri dni in tri noči kot slepci blodili po planini, ne da bi vedeli, kje smo. Si bil že kdaj na Treskavici?«

»Nisem. Pač pa imam s seboj karte in busolo...«

»Če je megla tako gosta, da ne vidiš dva metra pred seboj, si lahko s karto nekaj obrišeš, busolo pa vržeš proč.«

Spot je treščilo v neposredni bližini in kosci so spet na vse grlo zapeli svojo pesem; zdeli so se mi podobni poganskim staroselcem, ki s pesmijo zaklinjajo nebo.

Naj kar pojejo, sem si mislil, njihova moč je v glasilkah, moja pa v potah — in sem se podričal v dolino. Grmenje se je oddaljilo, nebo razsvetlilo, tudi dež je pojenjal in ko sem prišel do ceste, je povsem pojenjal — kot da bi se nebo hotelo posmehovati mojim jalovim naporom. Celo zaplata sinjine se je potegnila zgoraj nad skalnatimi grebeni...

Šibak in tresoč se od utrujenosti sem potopil glavo v rečico in se nalokal vode, ne meneč se za to, da so jo kalile krave, ki so nekaj deset metrov nad mano brodile na drugo stran.

»Če si skuhal to kašo, pa jo še pojej! — Naplahtal si me, zdaj me pa prenoči!« sem si mislil, ko sem zvečer potrkal na vrata grbavčeve hiše. No, izkazalo se je, da je grbavec zelo prijazen možakar, takoj je skesano priznal, da se je res zmotil v napovedovanju

vremena, zaskrbelo ga je, da se nisem preveč zmočil, in da bi ga zelo veselilo, če bi hotel pri njem prenočiti, pa da naj hitro odložim nahrbtnik in grem z njim v letno kuhinjo, kjer se bo vsak čas začel prenos drugega polčasa finalne nogometne tekme za naslov svetovnega prvaka.

Ker tudi do Ljute še ni prišla elektrika, je imel grbavec televizor priključen kar na traktorski akumulator. Poleg grbavčeve družine se je gnetlo v letni hišici še kakih deset gostov, in grbavčeva žena, lepa, jedra ženska pri tridesetih, je imela polne roke dela, da je vsem postregla s kavo in žganico. Mimogrede je utegnila podojiti še svojega sinka, ki je bil sicer že tako velik, da je hodil in je že znal reči »mama«. No, tudi jaz sem ta večer opravil več del hkrati: medtem ko sem z enim očesom gledal televizijo, sem se z drugim skorajda zaljubil v neko šestnajstletno ljubiteljico nogometa, ki je bila tudi med grbavčevimi gosti. Ne bom preizkušal potrpežljivosti bralcev z opisovanjem lepote in miline tega dekleta, saj imajo vsake oči svojega malarja, poleg tega pa je potopis takšna literarna zvrst, ki ne prenese čustvenih izlivov.

Po tekmi so se gostje razšli, mene pa sta grbavec in njegova žena peljala v hišo. Grbavec je zaposlen kot skladiščnik v gozdarskem obratu Šipada na Ljuti in njegova hiša je največja in najlepša v vasi. Tudi notranjost je bila zgledno urejena in čista, saj po sobah niti v copatah ne hodijo, kaj šele v čevljih. Muslimani so zelo čisti ljudje in telesna čistoča je pri njih pogoj za čistočo duha.

Zjutraj je še zmeraj deževalo in s kombijem gozdnega podjetja sem se odpeljal v Kalinovik. Kalinovik je tipično podoželsko gnezdo, kjer poteka vse življenje le na pičlih stotih metrih asfalta od avtobusne postaje do hotela Lelija. Dve spominski plošči spominjata na marčevske dni 1944. leta, ko so partizani v teh krajih obračunali s četniki Draže Mihailovića. In tudi ljudje so, kakor da bi pravkar prišli iz hoste: branjevci s sadjem; prodajalci kos in brusov; kmetje, ki so prišli semkaj zapijati denar od prodane živine; mladi gizdalini v kavbojskih škorenjčkih; jara gospoda v povabljenih mestnih oblekah; kmetice v dimijah in z rutami na glavah; srednješolke, ki se v počitniškem brezdelju sprehajajo po promenadi in razkazujejo svoje rosne dekliske čare; odsluženi gastarbajterji, ki se potikajo od kavarne do kavarne in šinfajo čez oblast; cigani, ki posedajo v senci in se lenobno otepajo nadležnih muh; miličniki, ki — očitno nadvse ponosni na svoje kape, uniforme, našitke in pištole — patrolirajo gor in dol po tistih bornih stotih metrih promenade in po treh, štirih kavarnicah... Nenavadno veliko jih je za tak majhen kraj in nenavadno veliko dela imajo. Vsakdo bi se jim rad prikupil, vsakdo bi jim rad stisnil roko, poklepetal z njimi, se pošalil z njimi, povabil na kavico... Ne, delo miličnikov v Kalinoviku v resnici ni lahko. Že čez dan ne, kaj šele zvečer, ko se promet v že tako polnih kavarnah potroji. V kavarni novega hotela »Lelija« na primer: nihče, ki v tem mestecu kaj da nase, zvečer ne manjka v »Leliji«, in marsikdo od uglednih meščanov bo ob tužaljkah kavarniške pjevačice razbil kozarec ali dva. Vendar kljub gneči in alkoholu do česa hujšega ne bo prišlo; modra barva miličniških uniform že vnaprej ohladi vsak prepir in zadrži na ustih marsikatero hudo besedo.

Utrujen od brezuspešnih poskusov, da bi si priboril prost stol v kavarni, sem že ob devetih zvečer šel v hotelsko sobo in zaspal s knjigo Andreičevih pripovedk v roki. Zjutraj sem se zbudil svež kot roža, tudi cunje, ki sem jih bil razobesil na hotelskem oknu, so se že posušile in časopisni papir mi je dodobra potegnil vlago iz čevljev. Tudi dež je pojenjal in po obilnem kosilu sem se z avtobusom odpeljal v Trnovo naslovat Treskavico. In sem jo tudi naskočil, kakor je treba, v atletskem stilu: pot do planinskega doma Josipa Sigmunda v Kozjih lukah, do kamor transverzalni vodič terja debele tri ure hoje, sem prehodil zares v pičlih dveh urah, pa še jagod sem se vmes najedel. V koči sem odložil nahrbtnik in že sem tekel naprej gor k Velikemu jezeru pod Opaljenim kukom. V jezeru se je pravkar napajala čreda konj, jaz pa sem zlezal še naprej gor v skalovje, dokler nisem našel dobre razgledne točke in udobnega prostora za počitek. Večer je že nalegal na planino, ko sem legel v travo in se zazrl v oblake nad seboj — v rdeči svetlobi zahajajočega sonca so bili podobni kepcam jagodovega sladoleada.

»Vsakdo sam stoji na srcu zemlje,
s sončnim žarkom preboden.
In je takoj večer.«
(Salvatore Quasimodo)

Kaj sploh še lahko povemo o oblakih in zvezdah, kar že niso veliko lepše in popolnejše povedali veliki pesniki pred nami? In kaj o človekovi usodi pod temi oblaki in zvezdami? Ali ima prijatelj Božidar iz Mojstrane vendarle prav, ko trdi, da je že vse povedano in da lahko samo še prežvekujemo prežvečeno? Ali je to, kar pišem, res prežvekovanje prežvečenega? Ali je potemtakem tudi moje življenje le ponavljanje ponovljenega? In če je to res — zakaj pa potem beremo moderne pisce, če so nam že klasiki vse

povedali? Od kod pa meni toliko moči, toliko (naivne?) vere v neponovljivost tega, kar živim, doživljam, diham in pišem?

Vstanimo, vstanimo! — Kepice jagodovega sladoleda so se raztalile na nebu, jezero pod menoj je počrnelo in konji so že vsi v lesah. Obležem se v vetrovko, hladno postaja in vetrovno. — In temno! S prižgano baterijo iščem markacije po drevesih, spotikam se ob kamenje in stopam na konjske fige. Kozja luka je vsa v megli, samo planinska koča gleda iznad nje; kot zapuščena ladja s polomljenimi jambori je videti v tem meglenem morju. Edini gost sem nocoj tu, oskrbnik in njegov sin igrata tarok v kuhinji, na okenski polici gori petrolejka, tranzistor hrešči na kredenci, ogenj v štedilniku pa je že ugasnil.

»Dolgo vas ni bilo, mislila sva, da ste se že izgubili.«

»Ah, jaz se nikoli ne izgubim,« rečem. — In v tem je vsa moja nesreča, pristavim sam pri sebi.

»Boste kaj pojedli?«

»Nisem lačen.«

»Boste kaj popili?«

»Hvala, sem se že napil studenčnice pri koritu. Spat grem. Lahko noč.«

Ja, nikoli se ne izgubim — in v tem je moja nesreča. Nekoč davno, ko sem bil še mlad in zelen, sem si domišljal, da sem pesnik. Ne, nisem — športnik sem. Ljubim za šport, pišem za šport, pretebam se za šport, v hribe hodim za šport, čustva gojim za šport... Pesnika sta bila Majakovski in Jesenin, pesnik je bil Koširjev Joža z Jesenic, ki je pil, razbijal kozarce po gostilnah, objokoval usodo kitov v arktičnih morjih, se istovetil z Byronom in Puškinom, pisal protestna gesla na pločnike, pošiljal ogorčena pisma urednikom, ki niso hoteli objavljati njegovih patetičnih verzov, oboževal golobe in oblake, živel od nebeške mane in materine pokojnine, pasel krave pod Golico in sanjari o begu v Južno Ameriko, se nesrečno zaljubljal in srečno pil, se zdravil na Škofljici in spet pil, delal v Železarni in spet pil, se oženil in še naprej pil, naredil otroka in pil, si uničil jetra in pil, goltal tablete in pil, dokler si ni pogubil duše in uničil telesa in se preselil v večna lovišča...

Ne, jaz nisem pesnik; jaz ne živim, pač pa treniram življenje. Ne pišem patetičnih verzov in ne ogorčenih pisem urednikom, ne protestnih gesel na pločnike. Kadim ne, pijem malo, skrbim za zdravje in telesno kondicijo. Če si zaželim hribov, grem v hribe, če si zaželim morja, grem na morje, če si zaželim v Južno Ameriko, grem; če si zaželim ženske, jo dobim — če ne prej, pa potem, ko si je ne želim več. Če se zvečer nesrečno zaljubim, se zjutraj srečno odlijubim; vse svoje stiske in travme odlagam v svoje zgodbe in potem športno živim naprej. Niti problematična osebnost nisem, kaj šele tragična. Tipični plebejec sem, moje človeške potrebe so v bistvu zelo omejene: potrebujem kruha in iger; kruha, da preživim; iger, da mi življenje ni dolgočasno.

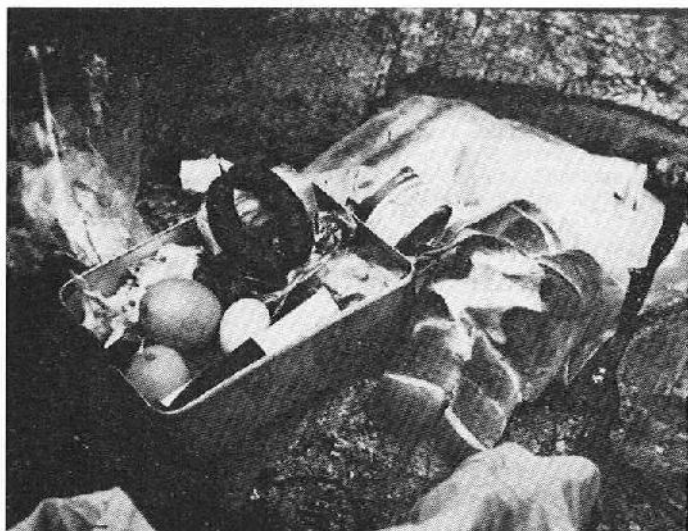
In nikoli se ne izgubim — in če se že, se v IGRI in za ŠPORT, nikoli zares; nikoli zares; nikoli do tja, od koder se ne bi mogel vrniti.

— — —
Iz koč se sem se zjutraj povzpел na 1639 m visok prelaz Vratlo, od koder sem se spustil na razsežno Gvozno polje. Iz Vratla sem z daljnogledom opazoval trope gamsov v skalnatih strminah Kobilače, pa tudi jato orlov, ki je krožila nad Gvoznim poljem. Našel sem tudi veliko orlovsko pero, ki ga je eden izmed teh mogočnih ptičev izgubil v boju za samico.

Še preden sem dosegel Gvozno polje, so se čez skalne grebene začele vlačiti megle, pa tudi dež se je zli. Vedril sem v bližnjem drvarskem naselju. Gluhonema kuharica mi je prinesla lonček vročega mleka in to je bilo največ, kar sem si v tistem trenutku mogel zaželeati. Upal sem le, da mleko ni bilo od krav iz državne farme v sosesčini. Večina teh krav je namreč zbolela za mastitisom, imele so črne seske in garjava vimeana, nekaterih je bila že sama kost in koža, komaj so še klecale, še trave se jim ni več dalo muliti — očitno pa to nikogar ni preveč vznemirjalo. Te državne krave v državnih hlevih na državnih farmi na Gvoznem polju na Treskavici so očitno potrjevale Marxovo tezo o odmiranju države: najprej mora odmrtni vse, kar je državnega, potem ni hudič, da bo tudi država nekoč odmrta.

Dež je pojenjal in veselo sem jo mahnil naprej po gozdni cesti proti Kalinoviku. Da bi bilo moje veselje še večje, sem ob cesti večkrat naletel na cele poljane jagod, ki so mi dodobra potešile tako lakoto kot žejo kot tudi potrebo po vitaminih.

Itn., itn. Mojega pohajkovanja po Bosni s prihodom v Kalinovic še ni bilo konec. Iz Kalinovika sem jo mahnil preko Crvnja do Neretve, kjer sem zakuril ogenj, si skuhal juho, nadrobil vanjo prepečenca in prespal noč pod milim nebom ob reki. Naslednji dan sem se nameraval povzpeli na Prenj, pa me je hercegovska vročina tako zdelala, da sem se raje kopal v Neretvi. Zvečer pa z avtobusom v Konjic, od tam pa z vlakom domov.

Tihožitje v gorah
Foto dokument. PV

Z VONGRČKI NA POREZNU

ALEKSANDER ČIČEROV

Meglen in deževen sobotni dan, pomešan z lokalnimi padavinami, je bil kaj slaba reklama za vzpon na Porezen. Tudi nedeljsko jutro nas je pozdravilo z nizko oblačnostjo in kljub dobri napovedi so se Vongrčki s strahom ozirali v nebo.¹ Že nekaj dni prej sem se kot vodja začel pripravljati na ta vzpon z željo, da udoležencem, članom PD Onger, s čimveč podatki in opisi dogodkov ponazorim bitko na vrhu Porezna.

Začeli smo na Petrovem brdu. V sončnem in vetrovnem jutru so se Vongrčki počasi, drug za drugim, vzpenjali proti Koču. Ledena steza nas je sproti opozarjala, da s prehitro hojo spravljamo sami sebe v zadrego. Nismo hiteli, zato pa so vsaj v meni zaživele podobe in dogodki pred 38 leti.

... »Tako se je tik pred sončnim zahodom 23. marca 1945 po severozahodnem pobočju Črnega vrha raztegnila čez dva kilometra dolga partizanska kolona, ki je vijugala po grebenu v varnem kritju večernih senc.«²

Najprej so hodili naši najmlajši. Korak za korakom so minevali strmino Koča, prve zaplate snega pa so dale slutiti, da bo hoja naporna. Kolona je enakomerno nabirala višinske metre, sem in tja pa so nam pogledi poromali proti Triglavu, ki je ves bel kipel iz meglenega morja. Prizor je bil resnično lep.

... Gibanje kolone čez Podprvič in naprej proti Pečanski glavi je bilo čedalje težje in počasnejše. Na južnih pobočjih so bila tla razmočena in blatna, v senčnih globelih pa so bili zameti južnega snega.«³

Sneg je bil še trd, le sem in tja so postajale stopinje že mehke zaradi številnih nog, ki so ta dan že prehodile pot pred nami. Kmalu smo stopili na sedlo pod Kočem.

... Načelnik štaba je poslal komandirja težke čete s strojnično desetino na Koč zaradi zaščite proti Petrovem brdu. Na ozki polici tik pod robom na vzhodni strani so borci odkrili star improviziran bunker in vanj postavili lahko strojnico.«⁴

Kratek postanek smo izkoristili za razgled in za skupno fotografijo. Snežne strmine pa so nas vabile naprej, da bi v lepem vremenu prišli na vrh Porezna. Za trenutek se mi je zazdelo, da slišim pikanje pušk, na grebenu pred menoj pa so se zablistali šlemi

¹ »Vongrčki« so članice in člani PD ONGER iz Trznina, mladega planinskega društva, ki je nastalo 10. februarja letos, 18. 3. 1983 pa je bilo pod številko 180 vpisano v register društev Občine Domžale. Združuje okoli 500 ljubiteljev planin KS Trzin.

² H. Isaković-Rade, Kosovelova brigada, Knjižnica NOV in POS, Ljubljana 1973, stran 698.

³ Nav. delo, stran 689.

⁴ Nav. delo, stran 671.

napadalcev. Sin Peter me je zdramil in spet sem bil med Vongrčki. V ključih smo se začeli vzpenjati proti vrhu.

»... Na golem, zasneženem, od jutranjega sonca obsijanem Poreznu je bilo zgodaj zjutraj 24. marca vse mirno. Večino tistih, ki so se nabiti drug ob drugem stiskali v dolgih podzemskih rovih in v obeh hladnih betonskih vojašnicah, komaj vidnih iz snega, je premagal dremež.«⁵

Ves v soncu, le sem in tja pokrit s snegom je vstal pred nami Porezen. Sonce je že močno grela tako, da so bili zadnji koraki proti vrhu prav naporni. Zbrali smo se pri planinskem domu.

»... Ko so zaprasketali prvi rafali nad vojašnico, je v njej nastalo strahovito prerivanje, množica pa se je potem, ko je prišla na prosto, podzavestno usmerila po grebenu proti severu, k položajem 1. bataljona Kosovelove. Poveljniki so skušali zadržati oborožene borce in jih usmeriti k tretjemu in četrtemu izhodu, da bi vzpostavili obrambno črto. Toda to je bilo v tistem trenutku jalovo delo spričo presenečenja in zmode, zakaj nemški rafali strojníc in brzostrelk so sekali meglo tik nad glavami... Ukaze so izvrševali le nekateri posamezniki, ki so imeli več izkušenj.«⁶

Zdelo se mi je, kot da gledam film. Vse se je gibalo, teklo in padalo okoli mene. Partizani so se neurejeno umikali pred močnim ognjem, reševali so svoja življenja. Zdelo se mi je, da slišim krike tistih, ki so ostali v rovih podzemskih utrdb. Kri je pobarvala bele strmine Porezna. Presenečenje je bilo popolno. Sončen dan je postajal vse bolj mračen. In tisti oblak, ki je za trenutek prekril sonce mi je pomagal, da sem spet vizijo zamenjal za resnico, nisem se pa znebil neprijetnega občutka, ki me je spremljal vse do bolnišnice Franje.

Sestopili smo v dolino. Najmlajši so se čudili bolnišnici, ki je skrita med skalami tako uspešno kljubovala sovražniku. Še droben šopek rož, ki smo ga položili h grobnici v Cerknem, in molčeč pozdrav padlim junakom in že nas je avtobus odpeljal proti Trzinu, v svet poln pomladanskih vonjav in hrepenenj, v svet svobode in živih ljudi. Znak društva je ostal nalepljen kar na šipi avtobusa. Šoferju je bil tako všeč, da si ga je izprosil za zmeraj.

⁵ Nav. delo, stran 677.

⁶ Nav. delo, stran 682.

MLADOSTNI IN PARTIZANSKI SPOMINI PLESNIKOVEGA PETRA

VALENT VIDER

Opisal sem že, kako sem se na domači kmetiji v Plesti v Logarski dolini šolal za kozarja. Da, šolal! To ni tako preprosto, kot se to izgovori. Biti kozar, to je že bila »funkcija« na kmetiji. Dobro se še spominjam moje »pripravnikiške dobe«, ko sem se že leta 1913 kot bodoči kozar, bil sem star šele 7 let, udeležil slavlja pastirjev in majeric na Strelovcu na dan 5. avgusta, ko je imela god solčavska Marija Snežna in so drugi praznovali v Solčavi, mi z vseh okoliških planin pa na Strelovcu. Tudi majerca z naše Plesnikove planine je nesla gor masovnik, pa z možnarji so streljali in peli pa rajali pa uganjali špase, o! to je bilo lepo! Potem pa je ta navada prenehala in nič več ni bilo tako lepo. Med I. svetovno vojno, od l. 1914 do 1918, je bilo hudo. Gospodarji solčavskih kmetij, kmečki sinovi in delavci so drug za drugim padali na fronti ob Soči in v Tirolah. Za hrano pri nas v Plesti še ni bilo sile. Bila je tako imenovana obvezna oddaja; pobirali so živino, žito in zábel, a smo poskrili, kar se je dalo. Tako so lahko koze v bližnjem gozdu staknile v gostem grmu skrito dežo zábela in se ga do sitega nažrle. Poginilo je 12 koz, druge pa so to izredno gostijo prebolele. No, družina zaradi tega še ni bila lačna, ker je bilo še več takih grmov, ki jih koze niso našle. Prav takrat so bile koze že doma in nisem tako pazil nanje. Koza je pravzaprav čudna žival, drugačnega temperamenta je kot ovca. Pastirji pravijo, da je mlada ovca »jagnje božje«, stara pa hudič. Jaz pa pravim, da je stara koza še vse kaj drugega. Kozar mora poznati vsako kozo, vsaki dati ime in ji ga vbiti v glavo, da se na vsak klic kozarja oglasi in beži iz škode. Najlažje jim kaj vbiješ v glavo pri podajkanju kozličev. Imena so seveda kozja, ne človeška, kot jih danes dajejo psom, udomačena od nekdaj

ali pa jih izbere kozar vsaki kozi, kakršno si že katera zasluži. Ker smo v Plesti imeli po 30 do 40 koz, je bilo tudi toliko kozjih imen, in še dva kozla. No, tema je bilo ime — »pagat« in »lenoba«. Nekaj najbolj zvenečih kozjih imen pa je bilo: sabka, fuksa, beli kejši, srčka, lorbek, kurtana, ta ziran (nori) lapič, kuki, purblev (smodnikov) žmek, črn kovač, rogačka itd. Preden je kozar prevzel »komando« nad kozami, je seveda moral vse spoznati po njihovih imenih. Stari kozarji, npr. »ta mali šoštar«, so trdili, da so imeli koze zagovorjene in niso delale škode z objedanjem mladih vršičkov pri drevescih. Ne vem, če je bilo to res, jaz sem imel le s svojo »avtoriteto« nad njimi tak vpliv, da je vsaka bežala iz škode, če sem jo le poklical po imenu. Če je bil kozar mlad, je obenem že »prakticiral« za napredovanje za hlapca četrtjaka ali tretjaka in v prostem času temu pomagal pri drugih kmečkih delih. Znana je bila revščina kozarjev in vsak si je želel še postrani zaslužiti kakšen »fičnek«. Znana je bila tudi pesmica, s katero so dražili kozarje z revščino. Kozji lorbeki so jim bili drobiž in velik denar obenem. Zato: »Kozarji, kje so vaši gnarji? V kozji riti so zabiti; koza prgne, rit zadrgne, kozar pa nima neč!« Sicer pa v stari Jugoslaviji ni bilo lahko za denar ne samo kozarjem in kmečkim otrokom, ampak tudi drugim. Zato smo se oprijeli vsakega dela, da se je le dalo kaj zaslužiti. Ko sta leta 1921 moj brat Miha in Jože Čigala delala planinsko pot čez Pode na Skuto in proti Cojzovi koči, popravljala pot čez Turski žleb in leta 1922 in 1923 Jože spet s Pavlom Urhom, sem si zelo želel, da bi bil zraven, a nisem še menda bil dober za tako zahtevno delo. Ker je bilo v družini 21 otrok, jaz sem bil devetnajsti, sem seveda moral iskati delo drugod. V letih 1925 in 1926 sem služil v Covcu. Od tu sem ob nedeljah šel navadno v Kaplo, kamor sem imel peš le dve uri, medtem ko je bilo v Solčavo dlje. Šel sem po bližnjici čez Borovnikov vrh in nato čez Amre v Kaplo. Leta 1931, v veliki krizi, sem služil pri Pavliču v Beli, to je takoj na oni strani Pavličevega sedla. Tako sem kmalu spoznal na Koroškem svet in ljudi. Med vojnami, v stari Jugoslaviji, je bila povrh seveda že državna meja med Jugoslavijo in Avstrijo. Tako smo tu pa tam tudi tihotapili. Pri nas je bil sladkor zelo drag, zato so kupovali saharin, umetno sladilo, izdelano menda iz premoga, v Avstrijo pa so tihotapili tobak, slanino in tudi živino, zlasti konje. Za binkošti je imela oskrbeti procesijo in celotno slavlje v Solčavi soseska Kotjanci (to je domačije v Logarski dolini in Matkovem kotu). Ker je bil smodnik v Kamniku drag in količina omejena, smo ga fantje nekaj dokupili še v Kapli. Dovoljenja za Avstrijo nismo imeli, zato sva s prijateljem smuknila sredi noči čez mejo v dolino Bele in jo ubrala po cesti proti Železni Kapli. Pa so naju zajeli avstrijski žandarji. Midva nič nemško, oni nič slovensko, pa so naju gnali nazaj proti Jezerskemu vrhu do Skalarja. Tu sva imela poznane in sva tudi

Plesnikov Peter —
v pokoju v Brezju
v Solčavi

Foto V. Vider

po »slovenj« lahko povedala, kakšno pot imava. Ko to poveva, sta znala tudi žandarja slovenj. Spustila sta naju in še povedala, kje naj kličeva pri Rožarju v Kapli, da dobiva smodnik. Res sva tistih 15 kg smodnika še do jutranje slovesnosti prinesla v Solčavo. Ko je leta 1941 Hitler požrl Jugoslavijo, je meja na vrhu odpadla in v pomanjkanju zaposlitve doma je precej Slovencev našlo delo na Koroškem. Tudi jaz sem se zaposlil v tovarni celuloze na Reberci, in sicer pri gozdni delavcih. Po širni okolici Bele in Kotelj smo sekali in spravljali les v dolino za tovarno, občasno pa sem delal tudi v tovarni na Reberci. Leta 1943 sem delal v gozdovih pri Lesniku. Tu smo že prišli skupaj s partizani. Tudi nekateri moji prijatelji in znanci so že bili v gošči. Ko smo šli »raubšicat« gamse v Krnico, smo se znašli skupaj s fanti iz te in druge strani meje. Med njimi je bil tudi Gašper — Karel Prušnik. Vzeli smo se skup, saj so planine, gore in goše bile še naše in ne Hitlerjeve. Dobili smo 4 gamse in si jih razdelili.

Leta 1944, ko sem delal na Reberci, so iskali majerja za Grosovo obo — pustoto in planino v Beli. Ker sem bil bolj kmečkega duha in volje, sem šel za majerja, planšarja. Imel sem na skrbi 13 krav, moral sem jih pomolsti po trikrat na dan in to na roke, odnesti še mleko v dolino h Grosu. Ta je imel velik hotel in zato se je tam nastanilo 30—40 policistov. Hrano so imeli slabo, zato so me že učakovali, kdaj bom prinesel mleko s planine, in me prestrezali. Tako smo se kar dobro poznali, oni mene, jaz pa nje. Za hrano so tudi pomagali pri košnji pri Skalarju, ki je bila tudi Grosova kmetija. Stanoval sem v družinski stavbi, kot drugi domači zaposleni in po večerih smo se zbirali v hiši, kamor so se k dečlam hodili slinit tudi policisti. Dekle, domače dečle z Bele in jaz smo že dolgo imeli veze s partizani. Ti so prinašali slovenske partizanske časopise, letake itd. jaz pa sem vse to spravljaj naprej, kakor sem vedel in znal. Ko smo se tako po večerih in večerjeh še pomudili v pogovorih, so dečle marsikatero hudomušno uganile na račun policistov, ki so lazili za njimi. Posedali smo po klopeh, jaz pa z letaki na boj proti Hitlerju počasi k enemu in drugemu policistu in jim jih skrivaj vtikal po žepih. Kako so gledali, ko so jih našli, ne vem, se pa še danes čudim, da sem jo tako srečno odnesel skozi vso NOV in tudi dečle so si učakale konec vojne in zmago, žal ne čisto tako, kot smo si želeli. Če je od njih še katera živa, jo lepo pozdravljam.

Partizanske literature, letakov, časopisov in narodnih budnic pa sem dobival ves čas kar dovolj. Ko sem šel po opravkih in tudi kar tako v Kaplo, v Dobro ves, v Sinčo ves, na Miklavčevo, sem nesel s seboj po pol nahrbtnika literature. Spotoma sem nabijal po telefonskih drogovi, drevesih, zidovih itd. V čakalnicah zdravnikov, zobozdravnikov in uradov sem previdno vtikal papirje v tamkajšnje časopise in kamorkoli, tudi po straniščih na stene, da sem se tako drugega za drugim znebil. Ko sem imel opravka na »Landratu« v Velikovcu, sem jim jih tudi tam pustil dovolj za »dokaz«, da bo zmaga naša.

Ko sem tako doslužil poletno majersko službo in tudi svoje bivanje pri kmetih, kjer sem stanoval, ko sem sekal les za Reberco, posredoval živež partizanom, menjaval od partizanov zaplenjene karte za živež in tekstil, prenašal sporočila, je pa očitno že šla vojna h koncu.

Na mojem domu v Plesti je manjkalo ljudi za delo. Brat Franc je bil v partizanih, brata Miha, znanega planinskega vodnika in lovca, so Nemci brutalno mučili do smrti. Brat Franc me je zato vzel v partizane z namenom, da grem za »rejuca« domov v Plest. V tovarni na Reberci se nisem nič odjavil. V nedeljo, ki je bila prosta, sem pobral svojo obleko, orodje in druge reči ter odšel čez vrh domov. Že drugi dan, v ponedeljek, so uprizorili Nemci v Solčavi veliko hajko. Vse svoje reči sem skril pod pod na svinjaku, le eno sekuro in obleko sem obdržal in ko so Nemci prišli, sem povedal, da delam na Reberci in sem tu le na obisku. Imel sem dokumente o zaposlitvi in da se vračam, a ni nič pomagalo. Niso me več spustili. Vse naše in Logarske-Logarjevo družino so zaprli v Logu za tri dni. Potem so nas gnali proti Jezeri in med potjo sem že videl, da so v Plesti požgali, potem pa še drugod. Gorela je potem vsa Solčava, ljudi pa so odgnali v taborišča. Tudi nas so prignali v Kaplo. Od tam so nas peljali v Celovec, potem v Beljak, a nikjer ni bilo več prostora za nas, zato so nas peljali še v Gradec. Tam sem bil v taborišču 10 dni, ko je prišel uslužbenec iz Reberce. Razložil sem mu, kako sem prišel v to kašo in je takoj izposloval, da sem bil izpuščen.

Še danes se čudim, da sem poleg vse smole, ki se me je tako zvesto držala vse življenje, imel še tako srečo, da sem jo ves čas svoje vojne še kar »zvozil«. Kljub mojemu izpostavljanju, ko sem dostikrat tvegaj življenje, a mi še na misel ni prišlo, da bi se mi lahko kaj zgodilo, kaj doletelo. Za mnogo manjše »grehe« proti Nemcem so mnogi dali življenja. Seveda je bilo v zimi 1944/1945 tudi zame slabo. Če človek, ki si je vse življenje služil kruh z delom, ve, da brez slabega tudi dobrega ne more biti. Vse si mora človek zaslužiti sam. Meni je bilo v zadnji zimi pred osvoboditvijo le hudo, ker mi je, razen ponošenih čevljev in ene obleke, vse zgorelo.

LE VETER SE ŠE IGRA S POSUŠENO TRAVO

IVANKA ČADEŽ

Pomanjkanje bencina nam je preprečilo prenekateri »vikend« v bolj oddaljenih krajih. Dal pa nam je možnost in čas, da bolje spoznamo svojo bližnjo okolico in v neposredni bližini odkrivamo naravne lepote, ki smo jih tako iskali v tujem svetu. Marsikdo, ki se je povzpel že na Mont Blanc, še nikdar ni bil na 1300 m visoki Kojci.

Kojca je zanimiva že po tem, ker se kot povsem samostojen vrh dviga pod nebo v dolini sredi predalpskega pogorja. Prav zato se nam iz njenega oblastega vrha ponuja prokrasen razgled na vse strani. Od tu lahko opazujemo vasi in samotne koče, ki so slikovito posejane po grapah in pobočjih drugih bližnjih vrhov. Občudujemo lahko Vojsko, Polhograjske Dolomite, Trnovski gozd in druga obzorja ali pa se zazremo daleč tja do našega očaka Triglava.

Kojca je tudi ravno pravišnja za lep nedeljski izlet. Nanjo se lahko povzpnejo tudi neizkušeni planinci, brez večjih težav. Za nekaj truda pri vzpenjanju po strmih pobočju, kjer lahko pošteno prezračimo pljuča, smo na vrhu bogato poplačani s prekrasnim razgledom. So pa na Kojci tudi druge zanimivosti. Nekaj jih je opisal že France Bevk. Niso to le zarasle steze, ki jih poznajo le še okoličani, saj so jih še pred desetletjem z bremenom sena na hrbtu nešteto krat prehodili, preden so spravili seno na kraj, odkoder so ga lahko odpeljali s sanmi. Niso to le strma pobočja, ki jih ožive basede koscev in grabljic, ko kosé in grabijo seno po teh strmih košenicah, včasih tudi le ob zelju in sirotki. So tudi pripovedi žejnih grabljic, saj je bilo treba po vodo daleč v dolino, ko so otroci nosili vodo daleč iz doline, gospodinje pa so v svojih koših prinašale hrano.

Zdaj tega nihče več ne počenja. Trpljenje ni vesela pesem, ki se je ob košnji razlegala po pobočju Kojce, živi le še v spominih starejših ljudi. Nas pa na te čase spominjajo le še prostrane planjave dolge, suhe trave, ki jo leto za letom bolj prerasča robidovje in nizke košate smreke. Zdaj je ta svet nedotaknjen. Le tu pa tam zasledimo stopinje divjih prašičev ali pa zagledamo gamsa, čigar barva se tako čudovito sklada z naravo. Če se na Kojco povzpnejo z jeseniške strani in gremo povprek po pobočju Leplja, pridemo do okoli dvajset metrov visoke in štiri do pet metrov široke skale, ki je navpično postavljena v strmo pobočje Kojce. Le kdo bi vedel, odkod je prišla. Prav nič se ne sklada z gladkim travnim pobočjem okolice. Starejši Jeseničani poznajo o tej skali pripovedko, ki pravi, kako je s to skalo »baba prevarala hudiča«.

Pravijo, da je nekoč v davnih časih neka baba obljubila hudiču svojo dušo, če ji bo le izpolnil vsako željo. Hudič ji je kajpada stregel na vse pretege. Vendar bi baba ne bi bila baba, če se vsega tega ne bi preobjedla. Ko se je bližal obračun, je baba dala hudiču še zadnjo nalogo. Ukazala mu je, naj v Orehovški grapi zadene na ramo veliko skalo in jo do dvanajste ure prinese na vrh Kojce. Hudič zadene skalo na ramo in jo junaško nese po strmih pobočju Kojce. Baba gleda in trepeta za svojo dušo. Že se je bližal vrhu, ura pa se še ni približala poldnevu. Baba pa, čeprav je bila ura šele enajst, skoči v orehovsko cerkev in pozvoni poldan. Hudič, ki baje ni imel s sabo ure, ves jezen vrže skalo z ramen, da se zasadi v strmo pobočje, sam pa osramočen skoči brez duše v globel, kjer je še danes globok prepad.

To se je baje godilo nekoč. Danes pa se le še veter igra s posušeni travnimi bilkami, s katerimi veselo pleše po Kojci svoj začarani ples.

Prav gotovo ne bo nikomur žal dneva, če se bo povzpel na vrh Kojce, za kratek čas pozabil na vsakdanje skrbi in s svojimi mislimi zaplesal s samotnim vetrom.

Iz pete številke OBVESTIL PZS — važno za naročnike Planinskega vestnika:
IO PZS se je na svoji seji v aprilu dogovoril za roke plačila naročnine Planinskega vestnika:

I. polletje — do 31. marca

II. polletje — do 30. septembra

Zaostanek plačila iz minulega leta do 30. junija!

Uprava PV je dolžnikom že pred 1. majem razposlala opomine pred tožbo in so tako tistim, ki do konca maja niso poravnali zaostale naročnine, ustavili pošiljanje Planinskega vestnika.

RAVNINA, SAMA RAVNINA...

TOMAŽ KRANJC

Ravnina, sama ravnina. Ves svet okoli kasarne je ena sama njiva. Koruza, pšenica, paprika, zelje. Obzorje je ravno, kot bi ga nekdo narisal z ravnilom. Nevarnosti, da bi si poškodoval vrat ob pogledu na njegove robove, ni. Vse je ravno. Sonce, ki jutraj, malo pred »smotro« prileze iz tal in se v tla vrača, včasih tako čudovito obarva kulise svojega slovesa da romantični in zaljubljeni rekruti komaj čakajo srebrno luno, da bi v njeni mehki svetlobi ugledali cilj svojega težko zatajevanega hrepenenja.

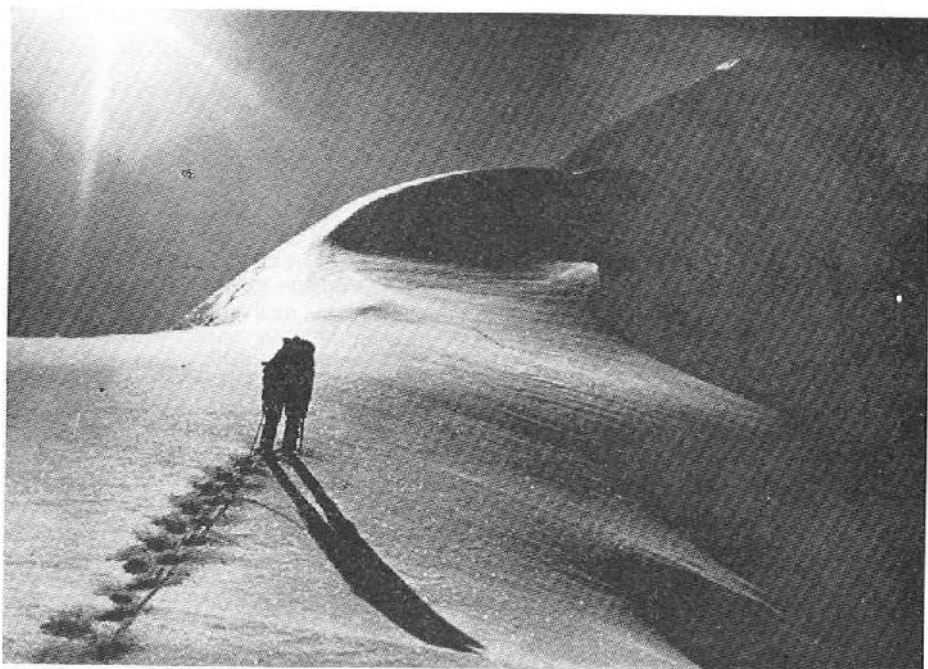
Hribov tu v Bački ni. No ja, so. Na razglednicah, ki jih naši vrli prijatelji prešerno žigosajo po slovenskih vrhovih in kočah. Tudi v mojem srcu so, posebno tisti, ki so mi dali več, kot sem od njih pričakoval. Tisti, ki so iz mojega skrivnostnega, neznanega skladišča potegnili divjo voljo, okus po preživetju, opojno slast zmage nad lastno lenobo in komodnostjo. Najbolj pa tisti, ki so me prešerno nagradili z veličastnim razgledom. Malo nižji, neugledni, osamljeni. Hribi: Božje poti, poligoni, stadioni. Njihov odtis ni najbolj globok. Hribi: Najvišji, najlepši, stik neba in zemlje. Morda sem prvič pričakoval preveč. Od najvišjih pa ni dobro preveč pričakovati.

Obzorja ni več. Je le ravna, v prosojnih meglicah skrita in nežno zabrisana meja med nebom in zemljo. Sivoplava, tako kot moja uniforma. V tej dolgočasni sivini nobene beline, nobene skale. Pogrešam vas, skale. Drugače, kot pogrešam punco, drugače kot Unionovo pivo ali ajdovske sokove, a vendar mi nekaj manjka. Mozaik doživljajev in slik z naših gora, z romarskih gneč in iz osamljenih, divje neresničnih predelov, kjer so planincu edini spremljevalci krokarji in njegov (oranžni) nahrbtnik, ves ta kaleidoskop se nenehno prebija v zavest. Ne ravno med poukom, treba je biti pazljiv, da se ne zamerim desetarju. Sedem let je mlajši od mene in prav po mladostno navdušen in tečen. Med čiščenjem pušk po pouku pa je časa za hribovske spomine dovolj. Leno se zavlečemo v senco, prisede Peter, poln začetnega navdušenja, ker je lani oblezel pol Julijcev in ne zna niti opisati, kako lepo je bilo, le močan poudarjen vzdih iz njegovih junaških pleč ki že dva meseca tvorijo stojalo za mitraljez, mi pove, kako rad bi to železje zamenjal za svoj modri nahrbtnik in opazoval gamse v kakšni divjini okrog Trente. V magazinu, kjer naskrivaj kraljuje četni evidentičar, visi na steni koledar himalajskih odprav, zapuščina njegovega predhodnika iz Ljubljane. Ko priložnost nanese, prav po-božno ogledujemo slike veličastnih sten in nedostopnih vrhov. Skozi sliko doživljamo znova naše, sicer mnogo skromnejše, a prav tako lepe podvige. Stene in ekspedicije poznamo s predavanj. Tukaj pa na predavanjih poslušamo samo pomembne teme: politika, orožje, saniteta kemijska zaščita... Zadnjič so nam pokazali kratki film o prisegi vojakov, kombiniran z diapozitivi. Mladi na delu, morje, otroci, tovarne, Tito, železnica, vojaki, njive, delovne zmage, šole, plavži, pevski zbor, slap Savica. Plima v prsih, solza v očesu. Tu, v tej za oko pustli, a plodni ravnini, šele tu te prav cenim, domovina. Navpičnost. Pokončnost. Volja.

No, če sem pošten, bi se ob pogledu na slap Savice skoraj zjokal zaradi obupne vode, ki je po napornih taktičnih »nadmudrivanjih« z našimi desetarji kot Radenska, Rogaška in Laško pivo skupaj. Lepo mi je pisal prijatelj iz »prekomande« v bosanskih hribih: »Vse je v redu, samo da probaš ovu planinsku vodu, a ne one otrovne u Somboru.«

Na vse sem se že privadil, na zanič vodo, na rezka povelja in na vsakodnevni pasulj tudi. In včasih, ko sredi prostega popoldneva obujem pošvedrane adidaske in tekam po širnih, rjavih travnikih, se ob odvrženi konzervi med plevelom spomnim na svoje planinske poti. Noga enakomerno sledi stezi, pljuča se ritmično polnijo in praznijo, oko počiva na tenki črti še vedno zelenega drevja ob prekopu, v zavesti pa se vrstijo slike z gora. Zdaj kakšen krušljiv greben, pa drugič snežna zaplata, iz katere boječe kukajo telohi. Spomin na čisto navadno, stokrat prehojeno potko z rdečebelimi znamenji. Noge se nezavedno prepuščajo vedno hitrejšemu tempu, zdaj že glasno sopem, iluzija pa še traja... Še malo, še korak pa še eden, no, stisni še malo, še meter, pa boš na grebenu, boš čez na vrhu. Omamen občutek me preplavi, ko gledam na dolg greben iz najboljše vojvodinske puhlice pod sabo. Naslonim se na zastavico in iluzija izgine. Sem na najvišji točki daleč naokoli — na vrhu nasipa okoli streljšča, deset metrov nad okolico.

Tako bo še pol leta, v dežju, blatu, snegu, v soncu, ob mogočni simfoniji »košave« okrog premrlih ušes, sam ali s kolegom iz čete. Potem pa, kot smo se zmenili ob prekomandi: Na svidenje v Vratih!

Na poti v svetlobo ... Kitaraju

Foto Pavle Oman

PSIHOLOGIJA 8000 m

PETER MARKIČ

Raziskavo psiholoških problemov, ki se pojavljajo na alpinističnih odpravah, smo nadaljevali v okviru VIII. JAHO — Lotse 81.

Tokrat je šlo za precej večjo skupino, pa tudi delo na hribu je trajalo precej dlje kot pri odpravi v Ande (PV 1983/3). Odprava je štela 28 ljudi, trajala pa je 80 dni. Cilj je bil, doseči vrh Lotseja po prvenstveni smeri v južni steni.

Načrt raziskave smo že objavili v Planinskem vestniku (1982/7), zato le še nekaj podrobnosti. Uporabili smo nekatere klasične psihološke tehnike: Rorchachov projekcijski preizkus, Profil indeks emocij, Eysenckov osebnostni vprašalnik, Domino test, vprašalnik trenutnega počutja. Druge smo priredili za našo uporabo (sociogram, osebnostne lastnosti, usmerjena anamneza, raven aspiracije, lokacija utrujenosti, ocena dela, anketa o mestu psihologije v alpinizmu, usmerjeni dnevnik, ocenjevalne lestvice). Večino preskusov smo bili prvič uporabili na tej odpravi, nekaj pa smo jih uporabili že pri odpravi v Ande.

Pri sestavi posameznih delov programa in analizi rezultatov so sodelovali: prof. Borut Šali, doc. dr. Klas Brenk, psiholog Benjamin Jurman. Ves program je spremljal mag. Peter Umek.

Sodelovanje članov odprave je bilo dobro, posebno če upoštevamo izredno zahtevne delovne pogoje. Na takih višinah ima človek že brez izražanja svojih občutij dovolj dela sam s seboj.

Anketa o mestu psihologije v alpinizmu

Pripravili smo kratko anketo, s katero smo poskušali ugotoviti, kaj menijo alpinisti o deležu psihologije v alpinizmu. Anketo smo uporabili še v testiranju skupine alpinistov na Visoki šoli za telesno kulturo v Ljubljani. Ti alpinisti so predstavljali vzorec slovenskih alpinistov. Njihove rezultate navajamo v oklepaju in rabijo za primerjavo med ozko selekcionirano populacijo in vzorcem. Poglejmo nekaj rezultatov te ankete:

— 36 % (56 %) članov odprave meni, da je raziskava psiholoških dejavnikov v alpinizmu zelo pomembna, drugim pa se zdi pomembna; za nepomembno je ni označil nihče. Skupina z VŠTK torej nekoliko višje ocenjuje psihološke raziskave.

— Kolikšen del celotne priprave na plezalni vzpon odpade na psihično pripravo?

— tri četrtine 32 % (11 %),

— polovico 43 % (72 %),

— četrtino 25 % (17 %).

— Na začetku alpinistične šole bi bilo potrebno uvesti psihološko testiranje tečajnikov, tako meni 56 % članov odprave in 67 % alpinistov, ki so bili testirani na VŠTK.

— Pred sprejemom pripravnikov med alpiniste bi bil potreben tudi psihološki pregled — tako meni 61 % (72 %) alpinistov.

Odgovori na zadnji dve vprašanji nakazujejo potrebo po psiholoških pregledih v okviru alpinistične šole. Metodologija je v glavnem izdelana, treba jo je le še preskusiti v praksi

— Udeležba psihologa na odpravi je:

— zelo potrebna 6 % (14 %),

— potrebna 83 % (67 %),

— nepotrebna 11 % (19 %).

Člani odprave opazno poudarjajo udeležbo psihologa na odpravi. Njegovo delo pa bo učinkovito le, če je enakovreden član odprave. Boljši je alpinist z znanjem psihologije, kot pa odličen psiholog, ki ne pozna problematike alpinizma.

V steni so gospodarili
plazovi, Lotse šar

Foto P. Markič

Analiza ocenjevanja kriterijev pri izbiranju članov za alpinistično odpravo na Lotse 1981

Člani odprave so ocenjevali kriterije, po katerih so bili sami izbrani. Kriterije je sprejelo predsedstvo PSJ 1978. Zaradi namenov raziskave smo dodali še naslednje kriterije:

- močna osebnost,
- pozitivno oceno psihološkega tima.

Ocenjevali so z ocenami od 1 do 5, pri čemer je ocena 1 pomenila povsem nepomemben kriterij, ocena 5 pa zelo pomemben kriterij. Lista je bila odprta, na koncu so člani lahko vpisali kriterije, ki se jim zdijo pomembni, pa niso navedeni. Ocenjevanje je potekalo skupinsko, v okviru testiranja na VŠTK, 15. 11. 1980.

Rezultati:

Kriterije smo razdelili v 4 skupine in sicer:

- tehnični kriteriji (8) — alpinistične kvalitete,
- zdravstveni kriteriji (3) — zdravstveno stanje,
- »delovni« kriteriji (5) — aktivnost članov pred odpravo in po njej,
- psihološki kriteriji (4).

Edini kriterij, ki ga ne moremo uvrstiti v nobeno od navedenih skupin, je »pozitivna individualna ocena komisije za izbor«. Nanj posameznik nima neposrednega vpliva. Predstavlja zbor vseh drugih kriterijev, je zasičen z vsemi kriteriji.

Izračunali smo aritmetično sredino in standardni odklon za vsak kriterij. Uvrstitev smo ugotovili po aritmetični sredini.

V prvi skupini (aritmetična sredina od 4 do 5) prevladujejo tehnični kriteriji. Izjema so le zdravstveni — odličnega zdravja, ti so na prvem mestu; prilagodljiv kolektivu — na tretjem; sprejeti določeno zadolžitev. Vsi trije so zaradi posebne narave alpinistične odprave zelo pomembni.

V drugi skupini (aritmetična sredina od 3 do 4) prevladujejo delovni in psihološki kriteriji. Znanstvena psihologija si še le ulira pot na alpinistične odprave. Visoke ocene, ki jih člani dajejo tovrstnim kriterijem pa kažejo da je psihologija v alpinizmu nujna. Psihologija alpinizma pa je še precej neobdelana. Posameznim osamljenim poskusom sledi sistematična študija, katere sestavni del je bilo tudi pričujoče ocenjevanje kriterijev.

Precej nizek položaj kriterija — dobri rezultati na motoričnih preizkusih — pa kažejo, da je še vedno navzoča misel A. O. Župančiča: »Edini preizkus je gora«. Tudi področje

Rang	Kriterij	Aritm. sredina	St. dev.	Vrsta
1	odlično zdravje	4,76	0,43	ZDR
2	20 vzponov IV ali zahtevnejših	4,71	0,49	TEH
3	se prilagaja kolektivu	4,66	0,56	PSIH
4	100 vzponov, od tega 30 pozimi	4,57	1,19	TEH
5	5 zimskih vzponov, od 1. 9. do 31. 8.	4,42	0,73	TEH
6	30 letnih vzponov, od 1. 9. do 31. 8.	4,38	0,22	TEH
7	sprejeti določeno zadolžitev na odpravi	4,23	0,81	DEL
8	5 let alpinističnega staža	4,09	1,12	TEH
9	dva vzpona na mesec	4,09	1,11	TEH
10	pozitivna ocena komisije za izbor	3,95	1,11	
11	močna osebnost	3,90	1,10	PSIH
12	dobri rezultati na motoričnih testih	3,57	0,73	TEH
13	primerno obnašanje	3,52	0,78	PSIH
14	aktiven v AO	3,52	0,96	DEL
15	ne sme kaditi	3,52	1,37	ZDR
16	pozitivna ocena psihološke skupine	3,28	0,98	PSIH
17	pasivno znanje angleščine	3,23	0,85	DEL
18	dosežen razred	3,23	1,14	TEH
19	reden študent ali zaposlen	3,19	1,35	DEL
20	sposoben za JLA	3,09	1,54	ZDR
21	aktiven v PD	2,28	1,33	DEL

treninga in motoričnih testiranj alpinistov je šele na začetku razvoja in v prihodnosti lahko pričakujemo drugačne poglede na tovrstne kriterije.

Najslabšo oceno ima kriterij »aktivnost v PD«. Planinstvo in alpinizem ostaja med vsemi športi edina kombinacija dveh panog, od katerih je ena izrazito rekreativna, druga pa je vrhunski šport. Povsod drugje je to že ločeno. Očitno je težko uskladiti aktivnost na matičnih društvi in vrhunski alpinizem. Za oboje pač ni časa in treba se je odločiti za eno ali za drugo.

Analiza ocen, ki so jih dali člani istega odseka posameznim kriterijem kaže, da se ocene precej razlikujejo med seboj. Člani torej različno vrednotijo kriterije, čeprav so zbrani na istem alpinističnem odseku. Se najvišja skladnost ocen je pri članih AO Kranj.

OSEBNOSTNE POTEZE

Uporabili smo enako listo osebnostnih potez kot pri prejšnjih odpravah (Everest, Pamir, Andi). Člani odprave Lotse so med dvajsetimi navedenimi osebnostnimi potezami izbrali pet takih, ki so jih imeli za najpomembnejše za člane alpinističnih odprav. Najpogostejše so izbrane naslednje poteze: delaven, vztrajen, tovariški, pogumen, iznajdljiv, premišljen, odločen, pošten, odgovoren, strpen in požrtvovalen.

Kot piščeta okrog koklje so bili stisnjeni šotori ob jedilnici — bazni tabor pod Lotsejem

Primerjava s prejšnjimi odpravami pokaže, da je največja skladnost pri ocenjevanju pomembnosti osebnostnih potez med člani odprav Lotse in Andi. Visoka je tudi skladnost Lotseja s skupino alpinistov, ki so se udeležili testiranja na VŠTK in s člani odprav v Pamir in Fanske gore. Vse te korelacije so statistično pomembne.

Preseneča pa nizka skladnost med člani odprave Everest in Lotse, saj je približno polovica članov istih. Vzrok je najbrž v nejasnem pojmovanju osebnostnih potez. To pomanjkljivost bomo odpravili z dodatnim pojasnilom k osebnostnim potezam — kaj pomenijo alpinistom posamezne osebnostne poteze. Pripravili smo vprašalnik in ga poslali vzorcu slovenskih alpinistov. Prosili smo jih, naj opišejo, kaj jim pomenijo posamezne osebnostne poteze, kako si predstavljajo alpinista, ki ima take poteze. Žal pa je bil odziv na to raziskavo zelo skromen.

Po pričakovanju je najmanjša skladnost z odpravo v Hindukuš 1971. Vzrokov je več: časovna oddaljenost, saj je med odpravama deset let razlike in nekoliko drugačna metodologija — člani odprave v Hindukuš so izbirali med 36 potezami, pri Lotseju pa smo jih imeli le 20.

RAVEN ASPIRACIJE

Pri ljudeh želje in hotenja ne sovpadajo vedno z njihovimi sposobnostmi. Tudi predstave o sposobnostih niso nikdar povsem v skladu z resničnimi sposobnostmi. Cilj, ki si ga človek zastavi, skuša in želi tudi doseči. Te želje in interesi narekujejo aktivnost, ki naj privede do njihove zadovoljitve. Ob tem, ko si človek zastavi določen cilj, že tudi računa na uspehe, ki bodo sledili uresničitvi. To je raven aspiracije. Z drugimi besedami, to je stopnja bodočih dosežkov, ki jo posameznik določi s poznavanji minulih dosežkov. Nanaša se na pričakovane cilje.

Shema situacije je naslednja:

Nekateri dejavniki, ki vplivajo na velikost RA (raven aspiracije):

1. uspeh — neuspeh

Uspeh navadno zvišuje RA, neuspeh pa ga znižuje. Če neuspeh ni prevelik, lahko celo zviša RA. Po prejšnjem uspehu se formira nekakšna »raven ekspedicije«, ki je podlaga za ocenjevanje bodoči verjetni ravni uspešnosti. Pomemben pa je tudi prenos minulih rezultatov. Intenzivnost transfera je odvisna od podobnosti oziroma od (opažene podobnosti) tega, koliko človek zazna podobnost med minulo dejavnostjo in ciljem. Čim večja je podobnost, tem večji je transfer.

Zadovoljstvo po uspehu in strah pred neuspehom vzdržujeta raven aspiracije v območju sposobnosti. Strah pred neuspehom preprečuje, da bi se raven aspiracije vzdignila previsoko nad sposobnosti. Zadovoljstvo, ki sledi uspehu, pa prepreči pre nizko pričakovanje.

Človek navadno po uspehu zviša rezultat, vendar ne toliko, kot ga po neuspehu zniža. Neuspeh povzroči večjo različnost v prizadevanjih in tudi v dosežkih.

2. socialno ekonomski status

Deluje na raven aspiracije že zelo zgodaj. Odločilno vlogo ima pri tem družina.

3. objektivna narava naloge

Naloga, ki jo človek zazna kot težko, zniža RA. Subjektivna ocena težavnosti naloge pa je povezana z minulimi izkušnjami.

4. stopnja osebne zavzetosti v nalogi

Visoka stopnja angažiranosti pogojuje tudi veliko občutljivost na uspeh oziroma neuspeh, zato se RA v takem primeru med nalogo ustrezno spreminja. Močna osebna angažiranost povzroči tudi visoko RA.

5. norme skupine, ki ji človek pripada

Mesto, ki ga ima posameznik v skupini, in norme te skupine, določajo posameznikovo aktivnost. To je tudi osnova za formiranje RA. Uspešna skupina kar sama sili posameznika, ki ji pripada, k visoki RA.

6. človekova osebnost, interesi

RA se razvija vzporedno s človekovo osebnostjo.

Ljudje največkrat precenjujejo svoje pričakovane rezultate. Z merjenjem RA lahko odkrijemo tudi oblike obrambnega vedenja. Uspešni ljudje si postavljajo bolj realistične cilje, neuspešni ljudje pa si postavijo RA zelo visoko ali pa prenizko. Neuspešni počasi izgube zanimanje za nalogo, ker ne doživijo uspeha. Kakšne predstave imajo člani odprave o svojih sposobnostih? To smo želeli ugotoviti z merjenjem aspiracijske ravni. Merjenje je potekalo v okviru preskusa telesnih sposobnosti na VŠTK. Izbrali smo 4 vaje: zgibe na drogu, drža v zgibi, sklece, počepi.

Vse vaje smo imele tri serije ponovitev — vselej do izčrpanosti (lokalne utrujenosti) z enominutnim odmorom med serijami. Pred vsako serijo je posameznik izjavil, koliko ponovitev pričakuje, oziroma koliko časa bo zdržal v zgibi.

Testiranja se je udeležilo 20 članov odprave.

V poprečju so dosežki vedno večji od napovedi. To pomeni, da je večina članov podcenjevala svoje sposobnosti.

Pri zgibih in pri drži v zgibi so razlike med napovedjo in dosežkom največje pri prvi seriji ponovitev, saj je pri drži dosežek 47 % večji od napovedi, pri zgibih pa 23 %. V tretji seriji je dosežek večji 34 % pri drži in 16 % pri zgibih. Kaže, da so med vajami alpinisti nekoliko bolj spoznali svoje sposobnosti.

Lotsejeva J. stena —
problem za leto 2000 —
rešen 19 let prezgodaj

Foto P. Markič

Najbolj točno so člani odprave napovedovali pri sklecah. Koeficienti korelacije med napovedjo in dosežkom so tukaj od 0,38 pa tja do 0,80. Napoved je najbolj točna pri drugi seriji. Vzrok za točne napovedi lahko iščemo v tem, da alpinisti pač od vseh opazovanih vaj največ delajo sklece in zato najbolj točno vedo, koliko so jih sposobni narediti.

Pri individualnih rezultatih vidimo, da je pri zgibih največ dosežkov manjših od napovedi — kar 9. Pri počepih so vse napovedi manjše od dosežkov. Sklece in drža v zgibi imajo po štiri dosežke manjše od napovedi. Vse to skupaj je zanemarljivo malo — le 7 %. Vsi drugi dosežki so večji od napovedanih. To je bilo tudi pričakovati, saj vsakdo raje napove nekoliko manj, pa potem več naredi kot pa obratno.

Le pri dveh alpinistih se pojavljajo po štiri precenjevanja svojih zmognosti, trije so se precenili dvakrat in trije enkrat. Vsi drugi se podcenjujejo. Zanimivo je, da so se najbolj podcenjevali tisti alpinisti, ki so bili potem na odpravi najbolj uspešni. Ne drži pa obratno — najmanj uspešni niso tudi najbolj pogumni v napovedovanju.

Primerjali smo še rezultate ravni aspiracije s pričakovanji pri sociogramih. Pri dveh sociogramih so člani odprave napisali tudi imena alpinistov za katere so menili, da bi želeli sodelovati z njimi v skupini pri delu na hribu. Pri obeh sociogramih smo primerjali skladnost med številom pričakovanih in številom dobljenih izbir. To smo potem primerjali s predstavami o fizičnih sposobnostih na testiranju.

Pri šestih članih najdemo v vseh treh primerih (dva sociograma in raven aspiracije) podcenjevanje. Ti torej podcenjujejo tako svoje fizične sposobnosti kot tudi svoj položaj v skupini. Pri desetih članih najdemo po dve podcenjevanji — večinoma enkrat na sociogramu in enkrat na fizičnih testih. Alpinisti, ki se precenjujejo na obeh sociogramih, se podcenjujejo na fizičnih testih. Taki so trije. Vsa druga ocenjevanja so realna.

OCENA DELA V PRIPRAVLJALNEM OBDOBJU IN MED ODPRAVO

Za obdobje priprav smo uporabili enak vprašalnik kot pri kranjski odpravi v Ande. Dodali smo še podoben vprašalnik za delo med odpravo.

1. Pripravljalno obdobje

Preizkušena oblika vprašalnika nam da:

- oceno izkušenj pri načrtovanju odprave,
- informacijo o tem, kako so posamezniki občutili duh sodelovanja in tovarištva,
- način sprejemanja in vrsto procesov pri odločanju.

Za primerjavo smo vzeli:

a) podatke sociološko študije angleško-danske odprave na Grenlandijo iz l. 1973. Cilj odprave je bila južna stena Ingolfjelda; trajala je pet tednov; ekipa devetih članov je bila razdeljena v plezalno in zaščitno ekipo. Svojega cilja ni dosegla.

b) Rezultate kranjske odprave v Ande 1979 — trinajst članov, trajala je osem tednov. Cilj je bila prvenstvena smer v jugovzhodni steni Alpamaya in spust s smučmi preko severne stene Kitaraja. Oba cilja je odprava dosegla.

Zaradi različnih ciljev in obsega odprav je primerjava rezultatov nekoliko otežkočena. Ocenjevali so na petstopenjski skali.

1. Ocena vloženega navora in porabljenega časa

Težko je objektivno oceniti porabljeni čas in vložen napor, gotovo pa lahko člani ocenijo svoj trud in trud drugih med pripravami.

Člani odprave Lotse so ocenili svoje napore podobno kot člani prejšnjih odprav. Ta odprava pa je terjala gotovo več priprav. To lahko pomeni, da so člani naše odprave zaradi večje izkušnosti morali vložiti manj truda. Možno pa je tudi, da so prav zaradi tega bolj realno ocenjevali svoje napore.

Na vseh treh odpravah člani izjavljajo, da so drugi člani odprave vložili več truda v priprave kot sami. Za odpravo Lotse so člani porabili najmanj časa v obdobju priprav. Delo se je porazdelilo med več ljudi in zato se jim zdi, da niso bili preveč zaposleni.

2. Struktura in učinkovitost procesov pri odločanju

Primerjava med odpravami je tu najtežja. Danska odprava je bila razdeljena v dve skupini z različnimi nalogami. Sestava odprav v Ande in na Lotse je bila podobna. Veljal je tihi sporazum, da bo mnenje vsakega posameznika enako upoštevano. Odgovornost za posamezne naloge so člani prejeli sproti in prostovoljno.

Večina članov odprave Lotse meni, da je bilo odločanje demokratično. Enake odgovore smo dobili tudi pri odpravi v Ande. Tak način odločanja je gotovo najbolj primeren za majhne skupine, saj zagotavlja dobro počutje v skupini.

Ocena učinkovitosti dela je najvišja pri odpravi Lotse, le nekoliko nižja pa je pri Andih.

3. Zadovoljstvo in povezanost skupine

Občutek topline in priznanje za vložen trud sta gotovo nepogrešljiva na vsaki odpravi. Člani odprave Lotse menijo, da so se vlaganja truda in časa v obdobju priprav zadostno

Pogled iz Lotsejeve
J. stene proti
Makaluju
Foto P. Markič

obrestovala. Danci so čutili še večje povračilo za svoj trud, Kranjčani pa nekoliko manjše.

Možnost izražanja svojega mnenja v skupini je pri odpravi Lotse precej višja kot pri danski odpravi in nižja kot pri odpravi v Ande. V večjih skupinah je prav gotovo težje zagotoviti enakopravno izražanje mnenja vseh članov.

Najvišjo oceno sodelovanja med člani so dali člani odprave Lotse. To je nekoliko presenetljivo, saj so bili na tej odpravi alpinisti iz enajstih alpinističnih odsekov. Sestava drugih dveh odprav je bila bolj homogena.

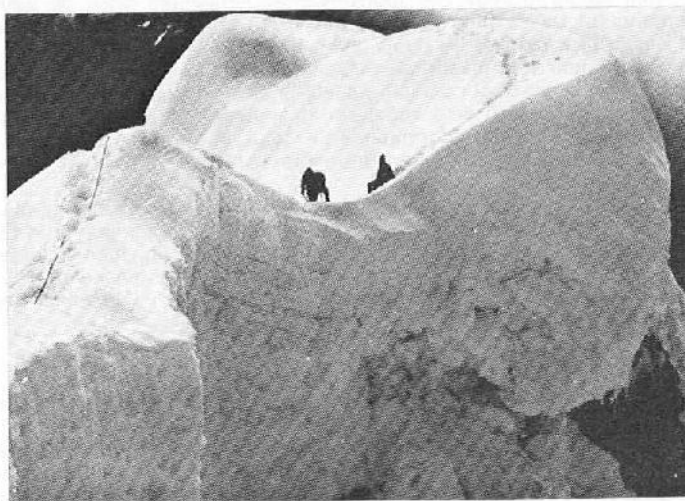
Vsi odgovori so zelo pozitivni. Klima na odpravi je bila torej pred odhodom zelo dobra.

II. Ocena dela med odpravo

Pri odpravi smo uporabili podoben vprašalnik kot na koncu pripravljalnega obdobja. Prvič smo ga uporabili na odpravi Lotse.

1. Ocena vloženih naporov

Pričakovali smo precej višje ocene vloženih naporov kot v pripravljalnem obdobju. To se je le delno uresničilo. Ocena lastnih naporov se je bolj povečala, kot pa ocena naporov drugih članov odprave.

Na grebenu Alpamayo
Foto Pavle Oman

2. Struktura in učinkovitost procesov odločanja

Situacija med odpravo je bolj kritična, kot v pripravljalnem obdobju. Proces odločanja je treba torej malo spremeniti. Po mnenju članov odprave Lotse je bil proces odločanja za malenkost bolj avtoritativen, a še vedno zelo demokratičen.

3. Zadovoljstvo in povezanost skupine

Zadovoljstvo in dobri odnosi v skupini so med odpravo še bolj potrebni kot prej. Skupina deluje izolirano, fizične obremenitve so velikanske, vremenske razmere slabe. Uspejo samo dobro povezane skupine, v katerih člani doživljajo globoke občutke zadovoljstva.

Sodelovanje med člani odprave je bilo ocenjeno nekoliko nižje kot na koncu priprav. Mogoče to lahko pripišemo dejstvu, da so ocenjevali takoj po odpravi, ko so bili še pod vtisom izrednih obremenitev, ki se izražajo tudi v medsebojnih odnosih. To najlepše označuje izjava člana odprave: »Potem, ko dva meseca živiš stalno skupaj s prijatelji v izredno težavnih pogojih, te prične motiti tudi to, kako prijatelj nese žlico v usta.« Vložen trud se je na odpravi obrestoval podobno kot v pripravljalnem obdobju. Razlika je le v tem, da so odstopanja individualnih rezultatov nekoliko večja. Cilj odprave je v obdobju dela na hribu bolj oprijemljiv, realnejši kot med pripravami. To naj bi pomenilo tudi višje ocene obrestovanja truda. Temu pa ni bilo tako. Vzrok je mogoče v dejstvu, da je bil cilj odprave kljub vsemu vrh Lotseja po južni steni. Preplezana stena ni mogla nuditi takega zadovoljstva, kot bi ga vrh. Člani, ki so bili bolj uspešni, so presenetljivo izrazili manjše zadovoljstvo z odpravo.

Na odpravi so imeli člani dovolj možnosti izraziti svoje mnenje v skupini. To se ujema tudi z oceno demokratičnosti načina v vodstvu. Res pa je tudi, da je med odpravo težko upoštevati vsako mnenje članov.

S tem vprašalnikom smo želeli nekoliko osvetliti vzdušje na odpravi in počutje članov. Metoda pa je precej preprosta, zato pretirano veliko informacij tudi ne daje. Rezultate je potrebno interpretirati v povezavi z drugimi ocenami iz obdobja odprave. Samo celostna ocena nam bo dala pravo sliko dogajanj med odpravo.

Prav tako, kot načrt dela smo tudi poročilo razdelili na tri dele: v obdobje pred odpravo, na odpravi in po njej. Prvi del smo predstavili, več o drugih dveh pa v naslednjih številkah.

OSP: VAS, STENA, DOLINA

I. DEL

ZAKAJ, KJE, KAKO

Uvod

»Osp, v Ōspu, osápski, Osápci, ... Gručasta vas v Osapski dolini, ki se začne pod Črnim kalom in sega čez jugoslovansko-italijansko mejo do Žaveljskega zaliva. Dolino omejujejo: Na severovzhodni strani strmo pobočje kraške planote Breg, na jugozahodu flišni hribi z razglednim Tinjanskim hribom na čelu...«

V lapidarnem stilu pisani tekst v I. delu delu Krajevnega leksikona Slovenije takole predlaga ta kraj. V množici opisanih naselij bi si prav tega opisa ne izbral, ko bi ne iskal kratke informacije, preden sem začel zbirati material za pisanje plezalnega vodnička po steni nad vasjo. »Kratka informacija« je tako sčasoma odkrila kup zanimivosti, ki nekaj pomenijo tudi neplezalcem, kajti celo »običajni« turisti bi se bolje poučeni tod prav gotovo raje ustavljali.

Beseda je dala besedo in tovariši iz alpinističnega odseka, iz muzeja ter od drugod, so prevzeli dolžnosti, ki so jim bliže po poklicu ali po zanimanju in tako je poleg plezalnega vodnička začel nastajati tudi sveženj tekstov, ki jih, menim, prav lahko objavi tudi PV, že zaradi tega, ker mimo Ospa drži Slovenska planinska pot št. 1. Prepričan sem, da bo večina bralcev zvedela marsikaj, kar jim sicer ne bi nikoli bilo dosegljivo brez vnetega iskanja po literaturi in po terenu.

Kako pridemo tja

Za obiskovalce iz notranjosti Slovenije velja, da nekaj metrov pod črnokalskim spomenikom padlim prekomorcem zavijejo v smeri kažipota desno in po slabih tridesetih urah prijetne hoje ali nekaj minutah vožnje po asfaltu, se jim na desni odpro ostanki velikanske podorne jame, ki ji pravimo Osapska stena. Kot amfiteater obkroža vasico Osp in jo varuje pred burjo. Nekaj sto metrov pred vasjo je v istem območju še podoben

Osapska stena kot amfiteater obkroža vasico in jo varuje pred burjo.
Na fotografiji je le levi del stene

Foto Andrej J. Dernikovič

Ile veliko manjši podor z jamo — Mišjo pečjo. V vasico, ki je brez trgovine in gostilne (ne pa brez vode in vina) pridemo po transversalni poti št. 1 z gradu Socerb. Pot še na enem delu teče po prepadnem robu stene, nato se v širokih zavojih spusti po desnem (orografsko) pobočju do vaške cerkvice, na drugi strani vasi prečka polje in se povzpne na razgledni Tinjan.

Posamezni deli vasi se imenujejo Pod steno, Katimara, Mlinarji. Pod velikansko previsno steno je jama, ki ji domačini pravijo Grad, kjer še dandanes vidimo ostanke mogočnega zidovja, ki je rabilo domačinom za zavetišče pred Turki in pred bombniki, ki so med 2. svetovno vojno leteli nad Trst. Tudi levo, strmo, travnato pobočje ima svoje ime — Babna in bi ne bilo kaj prida zanimivo, če ne bi skrivalo vhoda v manjšo jamo (Babno bužo), ki je med vojno rabila za zatočišče ilegalcem (na fotografiji je to mesto označeno s piko).

V vasi je vedno več obnovljenih hiš. Te spet prinašajo življenje, ki tod ni nikoli zamrlo. Osp ima namreč kar bogato zgodovino.

ANDREJ J. DERNIKOVIČ

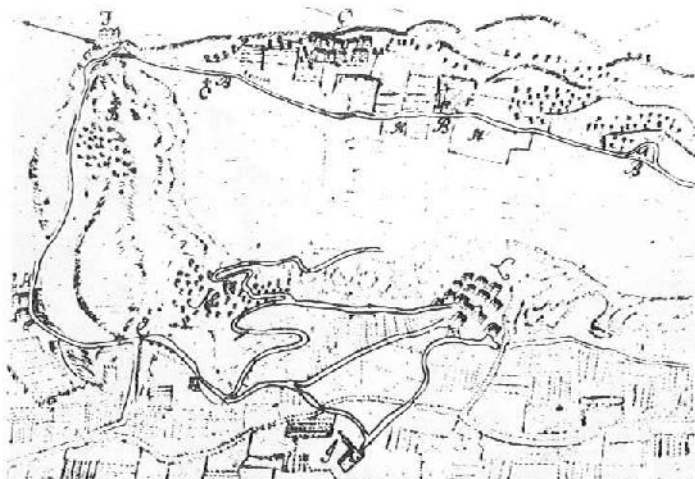
SKOZI PRETEKLOST

Pred leti nas je F. Malečkar¹ popeljal čez Bržanijo do Ospa. Med potjo se je ustavljal predvsem ob speleoloških in geomorfoloških posebnostih tega ozemlja, omenil pa je tudi marsikatero zgodovinsko in drugo zanimivost. Namen tokratnega sestavka je, prikazati nekaj arheoloških ostankov v Osapski dolini, pri tem pa opozoriti na razmere, v kakršnih se je pred dobrim stoletjem začelo terensko arheološko delo.

Preden je Malečkar končal opis Bržanije, se je povzpел na Tinjan (374 m) in se z vrha še enkrat ozrl na prehojeno pot. Začnimo tudi mi s podobnim pogledom, ko naj nas vodi stara karta (sl. 1) tega ozemlja, ki je nastala ob koncu 18. stoletja zaradi mejnih problemov med Beneško republiko in avstrijskim cesarstvom.² V levem zgornjem kotu prepoznamo grad Socerb (F. Castello Imperial S. Servolo), desno vas Kastelec (G. Castellaz villa Imperiale), pod to vasio obdelana polja in cesto, ki drži proti Črnotičam. Na levi je pod Socerbo vas Prebenek (H. Prebenich villa Imperiale), danes v Italiji. Celotna spodnja stran risbe prikazuje obdelano dolino, prepredeno s potmi. Izpod Osapske stene izvira Reka, ki tedaj v dolini še ni bila regulirana. Ne bi se na tem mestu toliko ustavljali ob pogledu na karto, ko bi na njej ne bila upodobljena tudi

¹ Franc Malečkar, Bržanija — svet med Krasom in Ševrlnskim gričevjem, Planinski vestnik 77/11, 1977, str. 702—705.

² Luciano Lago in Claudio Rossit, Descriptio Histriae, Collana degli Atti del Centro di ricerche storiche, Rovigno n. 5, Trst 1982, Tav. CXXI.

A. Tronca d'oro, in mano, e sopra la strada, nel R. Suburgo, dopo molti vicoli, ed anche molti fiumi. G. Castello di S. Maria, sopra il
 B. S. Maria, strada che divide il campo di S. Maria, ed anche
 C. S. Maria, nel quale campo, come sopra, si trova il Castello di S. Maria, sopra Castello
 D. S. Maria, dove, in questo altro campo, con il Castello
 E. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 F. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 G. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 H. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 I. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 J. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 K. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 L. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 M. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 N. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 O. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 P. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 Q. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 R. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 S. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 T. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 U. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 V. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 W. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 X. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 Y. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria
 Z. Castello di S. Maria, dove, dopo una, si trova il Castello di S. Maria

Slika 1:
 Karta iz 18. stol.:
 Pogled na vas, steno in
 dolino

Stena. Razumljivo je, da risarja kartografa na neobdelani in nenaseljeni steni niso zani- male podrobnosti, lahko pa z enim pogledom zajamemo njen pomen za starejšo pose- litev, saj je predstavljala naravno mejo, ki ji sledi tudi nekdanja državna. Še več, obe naselji, tako Osp sam (L. Osp villa veneta) kot opuščena vas Zased (M. Situazion di Xaxat villa veneta ora tutta distrutta) se skrivata pred burjo tik pod Steno, podobno kot tudi Kastelec in Prebenek pod naslednjo, višje ležečo skalno stopnjo. In tako še vas Socerb, pa Črni Kal, Loka, Bezovica in Podpeč v bližini. Na karti ni zajeta, desno od Ospa, vas Gabrovica na enakem položaju. Staro vas Gabrovico v zavetju Stene so Nemci do tal požgali, nova je zgrajena sredi doline.

Pogled na podrobnejšo novo karto Osapske doline ali pa še bolj na letalski posnetek pokaže prehodni pomen doline, naravno pot od Miljskega zaliva (in Trsta)³ proti sedlu pod Črnim Kalom in naprej proti notranjosti Istre. Ne s površine, pač pa z zraka je moč opaziti staro delitev v ritmu okoli 750 m, kar ustreza rimski parcelni razdelitvi — centuriaciji. Današnja cestna mreža se je delno naslonila na to dve tisočletji staro posestno delitev, ki pa jo bodo morale bodoče arheološke raziskave še bolj opredeliti. Lahko domnevamo, da je bila Osapska dolina obljudena že v starejši kameni dobi, saj poznamo iz raziskav v bližnjem Črnem Kalu neandertalčevo orodje. Puljski muzej hrani kamnito rezilo iz mlajše kamene dobe, ki so ga našli pred leti v Ospu⁴ (sl. 2); domneve o prazgodovinskem naselju »gradišču«⁵ nad Osapsko steno so še nepreverjene.⁶ Če se še enkrat povrnemo k Steni, ne moremo mimo njene jame, imenovane tudi Jama v Gradu (kataster jam št. 1145), ki je dajala zavetje v težkih razdobjih: vanjo se je zatekel človek v prazgodovini, posamezne najdbe pričajo, da se je v njej mudil tudi v rimskem času vsaj občasno,⁷ ob turški nevarnosti je zgradil utrdbo — tabor — kot pribežališče za ljudi in živino, med zadnjo vojno pa je v bližnji Babni buži delovala okrožna partizanska tehnika Snežnik.

Osapska dolina je zgodaj pritegnila pozornost arheologov. Pravzaprav so prve arheo- loške ostanke zapazili koprski in tržaški izletniki in lovci, ki so zahajali v te kraje. Tako je že leta 1880 D. Manzoni iz Kopra pisal T. Lucianiju v Trst,⁷ da naj bi organiziral izkopavanje prazgodovinskih ostankov v Osapski jami. O usodi teh izkopavanj ne vemo dosti, pač pa iz pisma izvemo več o tedanjem napetem narodnostno-političnem ozračju: »... (za izkopavanja) uporabi Marchesettija in ne Klodiča, za boga! Slednji je fana-

³ Patrizia Piani, Strutture portuali romane di Stramare di Muggia, Archeologia Veneta 4, Padova 1981, str. 115—132.

⁴ Arheološki muzej Istre, Pula, inv. št. 174, OSP.

⁵ Arheološka najdišča Slovenije, Ljubljana 1975, str. 142.

⁶ Dr. France Leben, na istem mestu.

⁷ Domenico Manzoni piše Tomasu Lucianiju 12. 3. 1880. Pismo hrani Naučna biblioteka Pula, VIII/XVI/4.

tičen panslavist in sposoben škoditi... Prav tako se ne da računati na župana iz Doline: tudi ta je opasen! Enako tudi učitelj iz Ospa... (Vsi ti) bi mogli vaščane prepričati, da je naša arheološka ekipa skupina italijanskih vohunov...» Terene pri Ospu si je kljub vsemu že spomladi istega leta (1880) ogledal omenjeni dr. Carlo Marchesetti, tržaški naravoslovec in arheolog. Prav njemu se lahko zahvalimo za prve opise rimskega najdišča na Grubeljcah.⁸ Še bolj natančno pa zvedo, o tem iz njegovega pisma,⁹ kjer sporoča, da si je ogledal ostanke stavb z mozaiki v majhni globlini, cevi vodovodne napeljave izpod Koroške stene pod Socerbom in še več drobnih predmetov. V muzej v Trst je izročil dve opeki z žigi opekarn in domneval,

1.5.IVS + PANSIANA

da je drugi žig pripadal nekemu tržaškemu škofu iz srednjega veka. Pismo je zaključil z ugotovitvijo, da »... nadaljnje raziskave (starin v Ospu) mi omejuje delo na moji Gei in Flori...«. Tokrat je še prevladoval klic narave, pozneje pa se je C. Marchesetti vedno bolj obračal k starinam. Zmotil se je pri razlagi drugega žiga. Žig nedvomno pripada pogostim žigom na rimskih opekah z oznako lastnika oziroma zakupnika opekarn Lucija Statija Iusta (L. St. Iusti).

Kmalu zatem je izšel tudi sestavek izpod peresa G. Vatova o nadaljnjih zapažanjih na tem najdišču, hkrati z opisom najdišča Na vardi.¹⁰ Dodane so pripovedi domačinov — predvsem Mateja Deška iz Ospa — o zakladu, ki da je bil odkrit na Grubeljcah, pa o stebrih, ki da so jih prenesli na zvonik farne cerkve v vasi (še danes so tam!). Obe najdišči ležita malo nižje od porušene (beneške) vasi Zased (Xaxat), a še vedno v zavetju Osapske stene. Danes stoji na Grubeljcah nekaj novejših hiš; ob gradnjah so stalno prihajali na dan zidovi in podi ter predmeti iz rimske dobe, a večina se jih je porazgubila. Celotno najdišče leži na vršaju Zasedskega potoka, ki priteka izpod stene in teče danes po regulirani strugi v Osapsko reko, nekdanj pa se je, kot povedo domačini, razlival levo in desno. V hiši št. 88 je v zidan kos rimskega nagrobnika¹¹ z delno ohranjenim napisom (sl. 3), ki pa je vseeno dovolj zgovoren, da nam razkrije pripadnost neznanega pokojnika tržaški tribus Pupinia, s tem pa tudi, da je Osp v rimskem času

⁸ Nepodpisana notica v L'Unione VI/10, Koper 25. 2. 1880, str. 4.

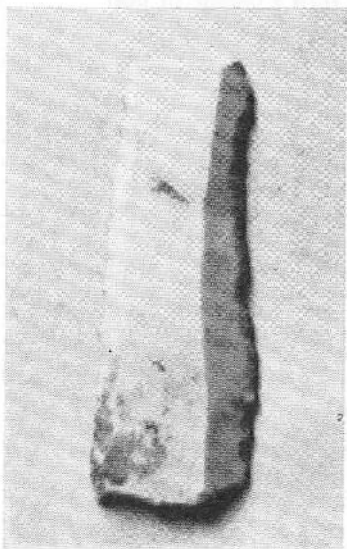
⁹ Dr. Carlo Marchesetti piše Tomasu Lucianiju 18. 4. 1880. Pismo hrani Naučna biblioteka Pula, VIII/XVII/1.

¹⁰ Giuseppe Vatova, Ospu e le antichità romane, L'Unione VI/11, 9. 3. 1880, str. 3.

¹¹ Verstvo spomenikov 23, Ljubljana 1981, str. 69.

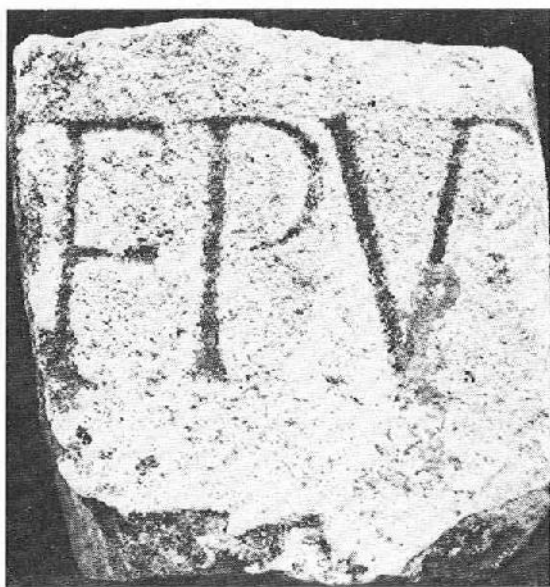
Slika 2:

Kamnito rezilo, povečano 2 : 1

Slika 3:

Odlomek rimskega nagrobnika

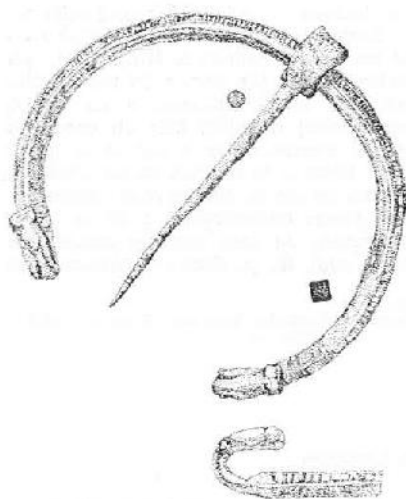

pripadal tržaškemu teritorialnemu območju — ageru. Na tem mestu je konec prejšnjega stoletja izkopaval tržaški muzej. Kot razberemo iz poročila,¹² so našli na bogato rimsko grobnico. V razmerah takratnega medsebojnega nezaupanja, a tudi iredentistične arogance so odhajale najdbe v razne muzeje, še več se jih je razgubilo, najdišča pa so utonila v pozabo.

Tako kot za poselitev v prazgodovini nimamo dosti direktnih dokazov, tudi o življenju v zgodnjem srednjem veku ne vemo dosti. Le darilna listina iz leta 1067, ko cesar podeljuje Osp freisinški škofiji nam posredno dokazuje, da je bil kraj naseljen s Slovenci, kot hkrati omenjena bližnja vas Loka, kjer smo v zadnjih letih izkopali rimsko in še bolj pomembno staroslovansko grobišče.

MATEJ ŽUPANČIČ

¹² Dr. Karl Moser, Mittheilungen der Centralcommission 23, Dunaj 1897, str. 169/170.

Rimska bronasta spona z Grubelje pri Opu

Loškemu pogorju tudi megla ne more do živega

Foto F. Ekar

društvene novice

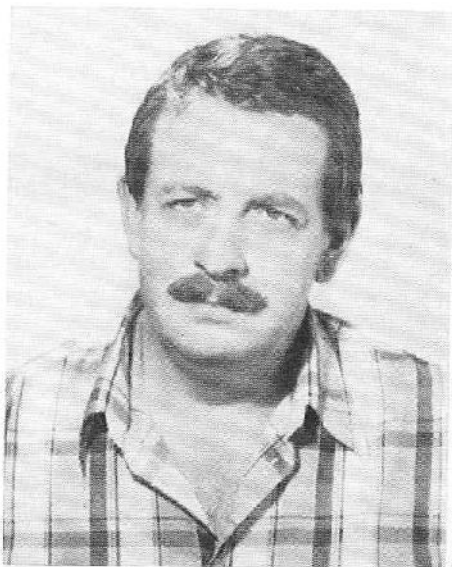
MARKU ČIBEJU V SPOMIN

Marko Čibej je bil doma tudi na straneh Planinskega vestnika, ko je prizadeto spremljal razmišljanja o novih poteh slovenskega planinstva. Svoje misli je vplotel v spise, ki jih je uokvirjal s svojim življenjskim mottom in s svojimi gorami.

Na Baltoru pod Mitre Peakom. Askolski nosači so posedli k zaslužnemu »šabas« in k svojim nepogrešljivim čapatijem. Sedeli so na golem kamenju na ledeniku, zaviti v obnošena volnena ogrinjala. Še dolgo zatem, ko se je sonce umaknilo z robov sten in vrhov, se je čula njihova molitev. Takrat smo tudi mi utihnili in prevzemalo nas je globoko občutenje bližnjih in daljnih gora, pa tudi domotožje po naših domačih planinah. Zamaknjeno smo zrl v prečudovito panoramo vrhov K2, Broad Peaka in Gasherbrumov.

Marko je bil z nami. S sinom sta si utrujena postavila šotor. Med vožnjo s traktorji od Skarduja do Bola so ga zdelali ledvični kamni in nekaj pešačenja naprej ga je pošteno zvijalo. Kljub težavam je vztrajal in nič ga ni odvrnilo od njegovega cilja. Na Concordiji smo se razšli. Ona dva sta obiskala še japonsko bazo pod K2, potem pa se je moral vrniti. Klicale so ga delovne obveznosti.

Pričakal nas je že na afganistansko-pakistanski meji in nas pospremil v Tarbelo. Z njegovim posredovanjem so bile zamotane zadeve in poti v pakistanskem glavnem mestu hitreje urejene in njegova zasluga je, da smo mogli odpravo nadaljevati. Zelo smo cenili njegovo pomoč. Neutruden, kot je bil le on, nam je nesebično stal ob strani in nas bodril. Tudi razhudil se je, če smo kazali malodušnost pred birokratskimi ovirami. Sam je večkrat dejal, da ima hribe rad. Živo nam je pripovedoval o turah in potovanjih, o svojih čudovitih prijateljih v Swatu in Gilgitu, pa o bojevitih Patanih, ki so vzor gostoljubja in iskrenega prijateljstva. Oči so mu žarele, če je omenil Dedno polje. Spoznali smo, da je tam njegov pravi dom. Rad je imel to planino in venomer se je vračal tja. »Tam je mir, blažen mir, nobenega ropota. Tam se umirim, spočijem, mislim, študiram in kujem načrte, ne le gorniške, temveč tudi delovne,« nam je govoril.

Marko Čibej

Nesreča je utrnila njegovo dragoceno življenje. Potrti smo odhajali s slovesa na Žalah in v duhu obnavljali vsa srečanja z njim. Vedno in povsod je bil pripravljen pomagati, vsakomur dati prijazno besedo, njegov nasmeh in široko srce sta ga priljubila vsem, ki smo ga pobilže poznali. Njegov poslednji dom bodo domače gore, soseščina bohinjskih planin in Dednega polja. Ob vsakem pogledu na Julijce se bomo spomnili: »Tam počiva naš dobri prijatelj Marko!«

Janez Lončar-Šodr

DRAGEMU PLANINCU

Jubilej, ki ga slavimo danes —
A slavljenec je Kmetov Janez —
Naj še zanamcem bo za zgled:
Erotiko je kot estet
Zaljubljen v nežni gorski svet
Uživat hodil mnogo let.

Ko bi ne kuhal, ljubil, pil,
Manj v Šobec hodil, manj kadil...
Eh, kaj bi to našteval danes:
Tak kot je zdaj, ostane naj
Učitelj vnučkom — dedek Janez!
OB NJEGOVI 60-LETNICI

PLANINCI MDO
Ljubljanskih PD

Janez Kmet, tajnik PZS
Foto Dokument, PV

38 NOVIH MLADINSKIH VODNIKOV ZA ZIMSKE RAZMERE

MK PZS je od 27. 2. do 6. 3. 1983 v domu Jeseniško-bohinjskega odreda na Uskovnici, priredila zimski tečaj za mladinske vodnike. Tečaja se je udeležilo 38 planincev iz 27 PD, trije so bili iz SPD Trst, sedem pa je bilo deklet; vodili so: Franjo Krpač (vodja), Borut Kersnik (tohn. vodja), Andrej Brvar, Miro in Tomaž Vrhovec (instruktorji) in Tone Golob (zdravnik) ter sodelavci Janez Pretnar, Janko Ferlinč, Zora Ščavničar in Bojan Žlender.

V delovnem tednu so tečajniki in instruktorji predelali program zimskih tečajev. Zadnja leta se je program zimskih tečajev ustalil in ga sestavljajo tilo predmeti (teorija in praksa):

Gibanje v gorah pozimi, 3 + 3 ure + ture; plazovi, 2 + 2 uri; priročna transportna sredstva, 1 + 2 uri; bivač pozimi, 1 + 3 ure; metode in organizacija dela, informiranje, 4 ure; priprava in izvedba zimskega izleta, 1 ura; prva pomoč, 1 + 4 ure; zimska planinska oprema, 1 ura; orientacija pozimi, 1 + 2 uri; družabnost, 2 uri; mladi planinci in ZSMS (aktualna tema), 3 ure; skupaj 36 ur.

Zanimiva novost so bile neobvezne teme (Napovedovanje vremena, Spoznavanje gorstev in Nekateri turni smuki). Pogovorne večere na izbrano temo bo potrebno ohraniti in razvijati tudi v prihodnje.

Zaradi različnega znanja v smučanju in velikega števila tečajnikov so letos prvič priredili variantne ture oziroma spuste. Opravili so tri mikavne ture: 1. Uskovnica—Mesnova glava (1713 m)—Konjščica (1438 m), 2. Uskovnica—Rudno polje—Zlate vode—Viševnik (2050 m) (spust v treh smereh na Konjščico čez Srenski preval (1990 m) in Jezerca, okoli Plosišča ter direktno po južnem pobočju Viševnika). 3. Uskovnica—Konjščica—Jezerca—Studorski preval (1892 m) (vaje z

derezami in cepinom, varovanje, naveza, vrвна ograja); vzpon na Draški vrh (2243 m) ali na Sleme (2004 m) in skupni spust po poti pristopa.

Snežne razmere so bile za turno smučanje srednje dobre (kložast sneg). Težak sneg pa je koristil tečajnikom, saj so dobili mnogo izkušenj za turno smučanje. Zmrznjen in trd sneg je bil zelo primeren za hojo z derezami in cepinom.

Do naslednjega zimskega tečaja se bodo morali mladi planinci v MK PZS odločiti, ali naj zimski tečaj ostane samo za turne smučarje ali pa se naj oblikuje tudi alternativni program za obiskovalce gora pozimi.

Janko Ferlinč

V SNEGU NA SNEŽNIK

Letošnji IX. zaporedni Zimski vzpon na Snežnik je daleč presegel vsa pričakovanja prirediteljev. Znova je potrdil sloves te največje planinsko-rekreacijske prireditve ne le v ilirsko bistrski občini, temveč tudi na Primorskem in drugod.

Oba dneva, v soboto in nedeljo, 12. in 13. marca, je Snežnikov vrh obiskalo nad 4000 ljubiteljev zimske narave. Pisana družina le-teh gotovo iz vseh krajev Slovenije, slovenskega zamejstva, Reke in Zagreba, da celo skupina iz Beograda, je v teh dneh namenila svoj planinski korak na naš vršac — Veliki Snežnik.

Sviščaki, izhodišče pohoda, so komaj lahko sprejeli množico avtobusov in osebnih vozil. Varno, po pripravljeni gazi in zavarovani poti, so se pohodniki v organizirani skoraj nepretrgani koloni pomikali proti vrhu Snežnika. Snežno gaz v spodnjem delu je na Snežnikovih pobočjih zamenjala kopna steza in tako pohodnikom olajšala napore te poldrugo uro dolge poti do vrha Snežnika in gostoljubnega zavetišča na njem.

Muhasti Snežnik je tudi letos ostal zvest nenadnim vremenskim obratom. Prvi dan

Večina udeležencev
zimskega tečaja za MV
na Uskovnici 1983

Foto J. Ferlinč

je bilo dovolj megle in vetra, naslednji dan pa je bilo sonce; bilo je toplo in dovolj razgleda.

V takem vzdušju je v nedeljo potekala na samem vrhu spominska slovesnost, ko so predsednik domačega planinskega društva Jože Žnidaršič, predsednik Planinske zveze Slovenije Tomaž Banovec in preds. občinske skupščine Ivan Bergoč pozdravili navzoče. Slednji pa je prebral pismo borcev Istrskega partizanskega odreda, junaškim dejanjem le-teh je posvečen zimski pohod na Snežnik. Kar 25 mladih smučarjev pa je s slovesnosti na Snežniku ponosno na smučeh spominski venec udeležencev vzpona do Sviščakov k spomeniku padlih na snežniškem področju. Tu pa je zbranim spregovoril o poti in junaških dejanjih te partizanske enote Bogdan Valenčič, tudi sam partizan odreda.

Organizatorji, domače planinsko društvo, z nepogrešljivimi radioamaterji, teritorialci, smučarji, miličniki, zdravstvenim osebjem, delavci GG, vojaki, člani RK in pomočjo nekaterih delovnih organizacij so dokazali, da zmorejo tudi takšno veliko prireditev, kot je masovni pohod na Snežnik v zimskih razmerah.

Letos se je soorganizatorjem prvič pridružil s svojimi člani tudi taborniški odred Snežniških ruševcev, ki prav letos praznujejo 30-letnico svojega delovanja. Z dragocenim deležem pa so opazno pomagali v organizaciji.

Tudi letošnji zimski vzpon na Snežnik beleži nekaj zanimivih podrobnosti. Tako se je kar 1500 udeležencev letos prvič pridružilo pohodnikom na Snežnik in so vsi prejeli izkaznico vzpona, 409 pohodnikov je prejelo bronaste, srebrne in zlate značke vzpona za svoj tretji, peti in sedmi vzpon na Snežnik, vse udeležence so prejele drobno darilce z voščilom za svoj marčev praznik, najstarejša udeleženka zimskega vzpona, ki se je pogumno povzpela na vrh Snežnika, je bila 75-letna planinka Lucija Sikirica z Reke. Svoj planinski uspeh je tako ponovila že tretje leto zapored in prejela kot društveno darilo umetniško sliko. Najstarejši udeleženec vzpona pa je bil osemdesetletni navdušen planinec Franc Šušteršič iz Zgornjih Pirič, PD Vikrče. Tretje leto zapored pa je vrh Snežnika obiskal tudi Salem Marušić iz Mostarja, navdušen planinec in funkcionar PD Prenj Mostar, društva, s katerim so bistriški planinci pobrateni že vrsto let.

Tokratni zimski pohod tolike množice oboževalcev zimske narave in Snežnika so organizatorji posvetili tudi proslavljanju 90-letnice organiziranega planinstva na slovenskem in je tudi v sredstvih javnega obveščanja imel velik odmev.

Snežnik pa je s pohodom pridobil nove prijatelje, ki se bodo gotovo še vračali. Tako se odpirajo nove možnosti tudi turistične ponudbe na tem področju, orga-

nizatorjem zimskega pohoda na Snežnik pa se večajo tudi obveznosti, da bi naslednji jubilejni X. zimski vzpon in vsi drugi bili enako in še bolj uspešni.

Vojko Čeligoj

POHOD NA DOBROVLJE, ZIBELKO ŠTAJERSKIH PARTIZANOV

Letos je bil ta pohod že četrti po vrsti. Zbor je bil v Braslovčah. Kolona je šla pod vodstvom PLV po označeni planinski poti čez Boštunovec, mimo Cimperška, se dvignila do Hlasteja, mimo Strojaška, Orešnika in Brezovnika do spomenika. Tu so se pohodniki poklonili širim neznanim borcem. Spomenik je ob planinski poti, ki gre še mimo Destovnika, do razpotja planinske poti pri Destovniškem križu. Kolona pohodnikov se je vrnila po neoznačenih poteh do lovskega doma pod Grmado, ki stoji v neposredni bližini požgane Turnškove domačije. Na njej so 6. 6. 1981 po prvem pohodu — odkrili spominsko ploščo. Domačijo so bili požgali že na začetku vojne.

Pri lovskem domu so pohodniki dobili čaj, si odtisnili spominski žig, nekateri pa so dobili tudi spominske značke. Za prvi pohod bronasto, za četrti pa srebrno. Bronastih je bilo podeljenih 266, srebrnih 10. Nad 50 pa je bilo takih, ki jih še niso dobili. V skupnem številu pohodov PD Polzela in Zabukovica je ta sedmi in na letošnjem zabukovškem pohodu bodo prvič podelili zlate značke. Udeležba je bila zadovoljliva, čeprav so bila tu samo bližnja društva in le trije iz PD Ljubljana-Matica, med njimi tudi vztrajni Hinko Lebinger iz Litije.

B. J.

OPD KOPER

Redni 26. občni zbor so imeli 7. aprila letos, ko je predsednik Darko Butinar ugotovil vrsto uspehov, ki so jih planinci zabeležili v obdobju med 1981 in 1983. Obalno društvo danes šteje 1006 članov in ugotavljajo zaznaven osip. Razloge zato zdaj analizirajo in ugotavljajo, da bi morale akcije pri večjem številu članstva roditi ustrezne sadove. Predvsem se udeležujejo v izletništvu, pa tudi druge dejavnosti so bile uspešne. V dveh minulih letih so realizirali 38 izletov, med katerimi sta najbrž najbolj popularna 100 družin na Nanos in srečanje na Slavniku v oktobru. Imeli so tudi 12 planinskih predavanj, med katerimi sta bili najbolj zapaženi predstavitvi I. primorske odprave (Aconcagua) in I. jugoslovanske ženske alpinistične odprave (Pamir). Aktivni so bili tudi pri zbiranju denarja za »Kredarico«. Intenzivno pa iščejo tudi možnosti povezovanja z obalnim turističnim gospodarstvom. Pozorni so tudi na delo varstva narave in GS, ko ob nabiranju

korenin enciana preganjajo posameznike, ki se izkazujejo s ponarejenimi dokumenti, ki naj bi jim dovoljevali nabiranje te dragocene zdravilne rastline, čeprav v republiki nihče ni pristojen za izdajanje takih potrdil. Gospodarska komisija skrbi za Tumovo kočjo, uspešno pa uresničujejo tudi sodelovanje z društvi v drugih republikah in z zamejstvom.

PD ZABUKOVICA

Prvi petek v marcu so zabukovski planinci imeli letno konferenco, ko so ocenili svoje delo. Po obširnem poročilu tajnika Francija Ježovnika o delu, nalogah in problemih društva so sledila še vsa druga poročila. Veliko skrb posvečajo hoji po veznih poteh, skrbijo za vzgojo, organizacijo orientacijskih tekmovanj in tudi prodaji planske literature. Veliko truda posvečajo jo tudi gojenju in obujanju tradicij NOB. Za to leto načrtujejo okoli 50 akcij, torej skoraj vsak teden po eno. Naslednje leto pa bodo pripravili volitno

konferenco. Letos so v Grizah priredili tudi proslavo ob 90-letnici slovenskega planinstva, pri kateri je sodeloval Radio Celje.

B. J.

PD TABOR

V svojem petletnem obstoju so imeli v soboto 26. 3. 1983 svoj 3. redni občni zbor. Na zboru je bilo 106 članov, ki jih družijo volja do dela, ljubezen do gora in okolice, v kateri živimo. V našo Zajčovo kočjo smo lani napeljali elektriko. Ta kočja naj bo kovačnica prijateljstva, izhodišče za pohod na vrh Krvavice, Velike planine, ne pa za puhanje nikotina in pitje alkohola ali celo za brezciljno posedanje, kot je dejal dosedanji predsednik Zmago Šoštar v svojem poročilu. Posebej razveseljivo je bilo poročilo blagajnika, saj je prikazala kar dober obračun. Markacisti so obljubili, da bodo označili pota in obiskali tečaj markacistov. V stari šoli v Loki so si ob sodelovanju gasilcev uredili svoje društveno sobo.

Naslednje obdobje bo vodil društvo novi predsednik Stane Gržina.

B. J.

alpinistične novice

VREME IN AKTIVNOST V ZIMSKI ALPINISTIČNI SEZONI 1982/83

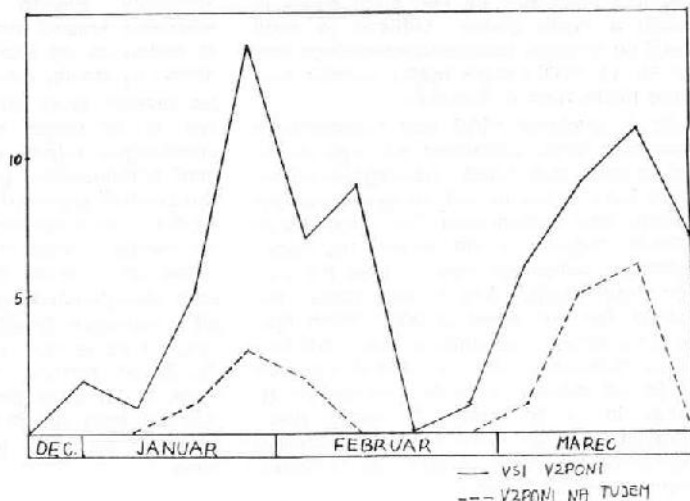
Po izdatnem sneženju v drugi polovici decembra se je snežna odeja kmalu sprijela in nastopilo je dolgo obdobje lepega in ne prehladnega vremena. Trajalo je skoraj brez prekinitve do sredine februarja, ko je spet začelo snežiti.

Podatki o razmerah na Kredarici govore, da se je takrat snežna odeja povečala od januarskih povprečnih 270 cm na 350 in se je le počasi usedala. Dnevne temperature pa so se gibale globoko pod ničlo. V prvi polovici marca pa so se razmere spet spremenile v prid obiskovalcem gora.

Kakšno je bilo vreme v našem gorskem svetu, pa je mogoče lepo razbrati na »diagramu aktivnosti«. Diagram predstavlja grafično podobo aktivnosti v prejšnji številki PV objavljenega pregleda tur v tej sezoni.

Ivan Štornik

Vidimo, da je imela zadnja zimska sezona dva viške, prvega med 19. in 25. januarjem, drugega pa med 9. in 15. marcem. Najmanj pa so plezali okoli 10. februarja.

VISOK JUBILEJ
DR. RUDOLFA CAMPELLA

Ni prvič, da PV svojim bralcem predstavlja prvega in dolgoletnega predsednika Mednarodne komisije za reševanje v gorah — IKAR, dr. Rudolfa Campella st. Pozorni spremljevalci dogajanja v mednarodni družini gorskih reševalcev ga dobro poznajo, vendar ga velja ponovno predstaviti tudi širšemu planinskemu krogu, saj je 4. aprila 1983 izpolnil devetdeset let. Duševno čil in bister je zakoračil v deseto desetletje svojega življenja.

Dr. Rudolf Campell je bil vse življenje vzor ljudskega zdravnika v goratem svetu okrog Pontresine, kjer so — zlasti nekoč — do bolnikov držale le steze, ki so se pogosto nehale kaj visoko, v kočah na ledenikih Centralnih Alp. Svojo prakso je opravljal več kot petdeset let, utiral je pota zdravljenju omrzlin, uvajal novosti pri poškodbah izpaha, zdravljenje astme z bivanjem varovancev v gorah in podobno. V nešteti posegih je postoril marsikaj in rešil celo življenje nedonošenčka v planinski koči pod Diavolezzo.

Že zelo zgodaj je postal gorski reševalec. Mnogo se je ukvarjal z reševanjem izpod plazov. Odkrival je stare metode oživiljanja in jim pomagal do veljave, ko jih je sodobna znanost spet uvedla v prakso laične pomoči. Posebej pa je bil zaslužen po zadnji vojni, ko je pomagal združiti reševalce na območju Alp v enotno reševalsko organizacijo — IKAR.

V razgovorih o vprašanju mednarodnega sodelovanja ga srečamo že leta 1948, potem pa vedno pogostejše in vplivnejše sodeluje vse do ustanovitve IKAR, 29. in 30. oktobra 1955, ko postane njen prvi predsednik s pogojem, da »bo smel delati in misliti s svojo glavo«. Odlično je vodil IKAR do svojega šestinsedemdesetega leta ter 16. 11. 1969 zaupal njeno vodstvo svojemu nasledniku E. Friedlju.

Seje in srečanja IKAR pod Campellovim vodstvom lahko označimo kot »garaške«, saj so tekale tako rekoč nepretrgano od ranega jutra v pozno noč in se največkrat nehale šele naslednjega dne. Znal jim je vdihniti življenje, v njih ni bilo nič nepotrebnega, nobenega sledu o kaki birokraciji; organizacija nikoli ni bila sama sebi namen. Del teh navad je IKAR, kljub njegovemu odhodu, ohranila in tako obdržala svojo življenjsko silo; dr. Rudolf Campell pa je kot mentor in častni predsednik živahen in čil še danes. To svojo vlogo opravlja z veliko mero modrosti, povsem nevsiljivo, očetovsko in tako, da je vedno vsem na moč zaželen.

Zasluga dr. Rudolfa Campella je bila, da je s sodelovanjem zastopnikov vseh alpskih GRS oblikoval tako mednarodno komisijo, ki je znala prav svetovati in ni nikomur ukazovala, notranjo organiziranost pa je oblikoval po strokovnih podkomisijah — zdravniški, letalski, za opremo in tehniko reševanja, za plazove (še kasneje se jim je pridružila še podkomisija za informacije). Ta organiziranost se je izkazala po svoji praktičnosti, sčasoma so jo uvedle skoro vse nacionalne GRS, tudi naša.

Premalo je prostora, da bi si delo jubilara ogledali do vseh podrobnosti, zato mu skupaj z našo GRS, ki se ga je spomnila s posebno čestitko, želimo še mnogo zadovoljnih in zdravih let!

Pavle Šegula

LA MONTAGNE ET ALPINISME 1/83

Verjetno se v planinstvu dogajajo spremembe, ki jih je čutili tudi v dognanem oblikovanju (uredniškem) prve letošnje številke *La Montagne et Alpinisme*. Skoraj četrtina tekstov namreč tako ali drugače obravnava smučanje. Eden izmed zapisov se začne celo takole: Alpinistično smučanje se razvija; smeri razvoja; »ekstremno smučanje« (vzpon in spust po strmih ozebnikih); turna smuka visoke težavnostne stopnje (prečenje pogorja Mont Blanc); odhodi v nordijska pogorja (Gronland, Svalbard, Alaska). V tej številki najdemo (stran 34—36) tudi pregled nesreč v gorah v letu 1982. Pregled je narejen za Francijo med 1. 10. 1981 in 30. 9. 1982. Nesreče so obdelane statistično s številkami in grafikonom. Mrtvih je bilo 104 oseb, med njimi kar 40 smučarjev-alpinistov. Število žrtev alpinističnega smučanja krepko raste in ta rast je stalna in očitna že od leta 1979, v čistem alpinizmu pa število hitro upada.

Na straneh, ki so namenjena pismom bralcev, se še vedno nadaljuje polemika o »trekkingu«, odpira pa se nova o masovnem hribolazništvu proti »eliti«, o »starih« romantičnih planincih, ki so v gorah iskali lepoto proti »modernim«, pri katerih močno razvite mišice in želja po nevarnosti zamenjajeta užitek, ki ga daje gora.

Med aktualnostmi najdemo poseben stolpič z naslovom Smučarske informacije, na strani 3 pa je notica o festivalu v Trentu. Ta, že 31. festival, vnaša novost: Za vse filme, ki jih bodo predvajali, bodo poskrbeli tudi tako, da jih bodo komercializirali, če bodo to želeli producenti in lastniki filma.

B. B.

V mestu Igarka ob spodnjem toku Jeniseja pravkar obnavljajo in razširjajo zares ne- navaden muzej. Pred leti so namreč v več- no zamrznjeni zemlji izkopalni umetno vot- lino, in sicer devet metrov pod zemeljsko površino. Tisoči obiskovalcev lahko v ste- nah te neobičajne votline, kjer se blešče ledni kristali, vidi zamrznjena drevesa, katerih starost so znanstveniki oce- nili na 30 000 let. Zdaj naj bi izkopalni in uredili še eno takšno votlino, v kateri bodo razstavili primerke nekdanjega rastlinstva in živalstva na visokem severu. Tako bo izpopolnjeni muzej v Igarki s številnimi ponazorili in predmeti prikazoval odkriva- nje tega redko poseljenega področja in nekdanje življenje ob mogočnem Jeniseju. (Der Tourist, 2/1983.)

M. A.

Za vzpone na gorske orjake v Himalaji in Karakorumu si morajo vse odprave pri- skrbeti ustrezna dovoljenja pristojne države, vendar je treba za takšna dovolje- nja odšteti tudi dokajšnjo pristojbino. Za posebno vabljive vrhove znaša pristojbina tudi več tisoč dolarjev. Nepal in Pakistan sta začela takšne pristojbine pobirati kot nekakšno varščino v začetku 50. let, v zad- njih letih pa so se temu vabljivemu zgledu pridružile tudi Indija, Butan in pred tremi leti še LR Kitajska. Kdor bi si drznil »na črno« vzpeti se na katerega izmed ovred- notenih vrhov (če ga pri tem seveda zalo- tijo), »si prisluži« zelo visoko denarno kazen in mu hkrati za več let prepovedo udeležbo v himalajskih odpravah. Pri pre- ganjanju tovrstnih prestopnikov dežele na strehi sveta že vrsto let zelo dobro sode- lujejo. (Der Tourist, 2/1983.)

M. A.

na kratko...

GORSKI POPOTNIK

PD SAP Viator, preimenoval se je v PD Integral, izdaja ciklostiran planinski list, v katerem se zrcali planinsko delo tega društva. Preletimo na kratko 1. šte- vilko III. letnika. Na prvih straneh je ob- širno poročilo gospodarskega odseka, ki zadeva vsekakor obnovo doma Planina Jezero (pogorel leta 1981). Temu sledi vsebina, ki jo je prispevala komisija za izletništvo in izobraževanje. Ne zaostajajo

tudi mladinski odsek, markacijski odsek in odsek za varstvo narave. Marinka Koželj v sestavku o propagandi zlasti izpostavlja propagandno-informativno dejavnost v okviru društva — v okviru SOZD Integral.

NOV ODSEK PD — LAŠKO

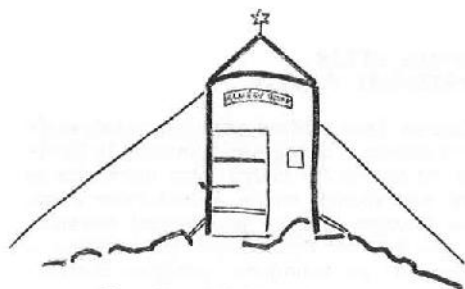
Šmohor, 20. 3. 1983: Ustanovili smo odsek gorskih stražarjev in varstvenikov narave, ki jih je sedaj v laškem planinskem društvu že 38.

Ta dan so se v planinskem domu na Šmohorju zbrali tudi člani, da bi se do- govorili o novih akcijah. Poleg izobraže- vanja, planinske šole, akcije ciciban-pla- ninec, izletništva, so se odločili, da bodo 31 let staro kočo začeli obnavljati in do- grajevati. Za pomoč bodo zaprosili pred- vem delovne organizacije in širšo skup- nost, z udarniškim delom pa bodo kar najbolj pocenili dela in tako tudi dali veliko priznanje nekdanjim graditeljem, ki so kočo zgradili predvsem z udarniškim de- lom. Vodstvu so navzoči zaupali društvo še za dve leti. Predsednik je Andrej Mavri, gospodarski odbor pa vodi Jože Rajh.

F. Lapornik

KVIZ — 90 LET PLANINSTVA

Laško, 26. 3. 1983: V domu Dušana Pože- neta so imeli kviz na temo »90 let SPD«. Pripravili so ga člani MO PD Laško v spo-

GORSKI POPOTNIK

PD INTEGRAL
LETO III/1

LJUBLJANA
JANUAR 1983

min na dr. Frana Orožna, prvega predsednika SPD z željo po nadaljnjem sodelovanju z MO PD Kozjak Maribor, Gornji Grad in Sevnica. Iz teh odsekov so sodelovale tudi ekipe mladih. Najuspešnejši so bili Mariborčani, Gornjegraščani, Sevnčanke in Laščani, ki so bili nagrajeni s praktičnimi darili; potem pa so odšli še na Šmohor. V programu so sodelovali pevci MPZ TIM Laško, zabavno glasbeni ansambel Zlatorog iz Laškega in predstavnik AO Celje, ki je predstavil letošnjo ekspedicijo na Himalajo.

F. Lapornik

NOVICE 6/83

Tokratna številka je še posebej pozorna na planinstvo. »Nov spominski ovitek« predstavlja s tekstom in fotografijo spominski ovitek ob 90-letnici SPD. Iz prejšnje številke se nadaljuje sestavek (Jože Dobnik) »90-letnica ustanovitve SPD«. Sestavku je priložena tudi fotografija: Partizanska zastava na vrhu Triglavu 1944. leta. Planinstvo je v PTT tradicija — to je podrobno poročilo z 29. rednega občnega zbora društva, ki šteje za vzornika med slovenskimi planinskimi društvi. Poročilo je prispevala Gordana Petek-Ivandič, dvoje fotografij z zbora pa je prispeval Jože Vogrin.

NOVICE 7/83

Ob Poročilu z zimskega pohoda na Snežnik (s faksimilom spominskega ovitka s tega pohoda) najdemo v tej številki tudi podroben razpored izletov in prireditev PD PTT Maribor, med katerimi je na pomembnem mestu prav gotovo 16. zbor planincev PTT Slovenije (12. 6.) in pa 31. zbor planincev PTT Jugoslavije (2.—5. 7.).

ORIENTACIJA »VINCA—SLATINA '83«

PD Polzela je v soboto 25. 3. 1983 zelo uspešno priredilo orientacijsko tekmovanje. Kljub sneženju je bilo na startu 19 pionirskih ekip (14 Polzela, 2 Prebold, 3 Šempeter), 4 mladinske (3 Polzela, 1 JK Prebold), 4 članske (1 JK, 1 Zabukovica, 2 TO Žalec) in ena ekipa starejših članov (Polzela). Prvič, odkar prirejajo orientacijske pohode, nista prišli na cilj dve pionirski ekipi in ena mladinska.

Start je bil na Polzeli, proge so imele po 7 KT, cilj je bil na Gorl Oljki. Na sosednjem hribu čez Savinjo, na Homu pa je MK pri PZS imela seminar za organizatorje takih tekmovanj.

B. J.

PLANINSKI POROČEVALEC 6/83

PD Radeče izdaja planinski bilten z gornjim naslovom in z bogato vsebino, ki odseva dejavnosti in aktivnost tega društva. Uvodnik je namenjen 90-letnici SPD, potem pa si sledijo poročila društvenih organov. Trenutno združujejo 971 članov in beležijo za lansko leto porast za 15 članov. Vsebinsko nadaljujejo priložnostni članki — Kamenček iz gorskega mozaika (obisk Krofičke, 2083 m), Drobne ugotovitve o razmerah v naših gorah (razmere po planinskih kočah), Neosvojeni Mangrt, Potovanja iz Radeč na Zebnik... Delovna akcija na Prehodavcih, prispevki najmlajših. Pohvalno je tudi vabilo na naročbo Planinskega vestnika.

1000 POHODNIKOV

Istrsko planinsko pot »Labinska republika« je prehodilo že 1000 planincev. Prav to številko pa je zaokrožil Mahir Begović, član PD »Runolist« iz Sarajeva. Za to priložnost je prejel skromno nagrado — knjigo »Hrvatsko planinstvo«, častno značko te poti in pa značko PD Železničar iz Zagreba.

SIGNALI 6/83

Poleg programa izletov za letošnje leto, kratkega poročila o občnem zboru PD PTT Ljubljana najdemo v tej številki tudi faksimile znamke, ki je izšla ob 90-letnici SPD, s kratko razlago. Motiv predstavlja Jalovec, znak 90 let SPD in pa planika. Likovno ga je obdelal znani beograjski akademski slikar Andrija Milenković.

STANE BELAK — PREDAVAL V REZIJU

Zadnje čase nadvse uspešno sodelovanje PD Bovec z zamejskimi planinci iz Rezije je od sobote 26. marca letos bogatejša še za eno skupno akcijo. V kulturnem domu na Ravenci v Reziji je gostoval slovenski alpinist Stane Belak-Štrauf. Obiskovalce je popeljal po zahodnem grebenu Everesta in čez 4000 m visoko južno steno Daulagiri in jim je s tem predstavil tudi napor plezalcev.

Bovški planinci, ki so poskrbeli za tehnično plat predavanja, so mislili tudi na prevod. Rezijani so se ob tej priložnosti dogovorili še za nekatere skupne akcije v prihodnje.

Boris Mlekuš